

Revistă editată de
Consiliul Județean Brașov

serie nouă
nr.12 (20) 2001

revistă fondată la
Brașov în 1990

in ter val

RĂZBOIUL
GENERAȚIILOR

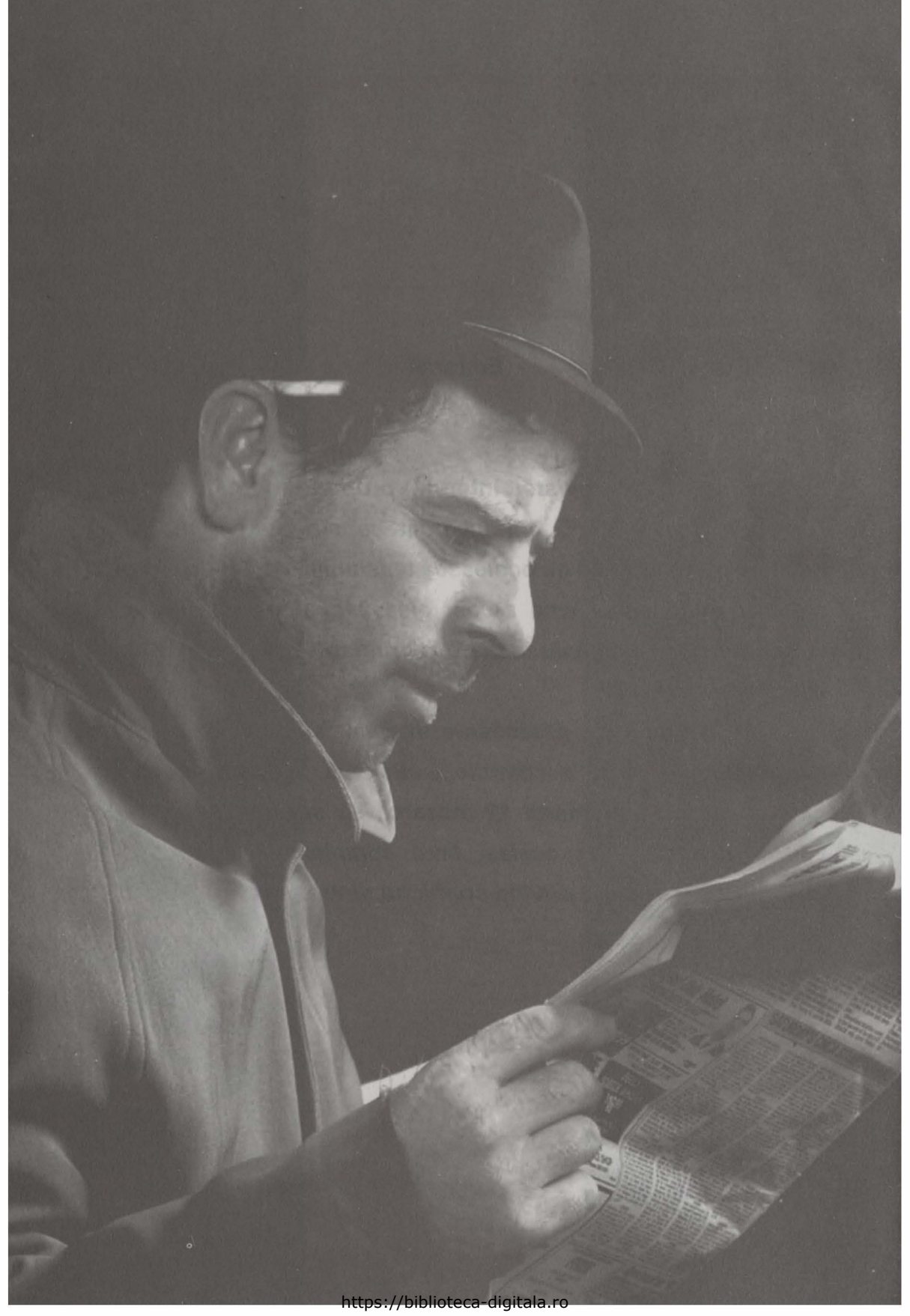
Editorial	3
RĂZBOIUL GENERAȚIILOR Puiu Lățeș	
Dan Perjovschi	
Doina Ioanid	
Radu Andriescu	
Liviu Ioan Stoiciu	
Sántha Attila	
Alexandru Mușina	
Mihai Vakulovski	
Ștefan Ungurean	
Gheorghe Crăciun	
CLUB INTERVAL Andrei Codrescu	
Richard Wagner	
ZONA LIBERĂ Bogdan Florin Popovici	
Caius Dobrescu	
Matei Bejenaru	
LITERATUREXPRESS EUROPA 2000 Andrei Bodiu	
BIBLIOTECA INTERVAL Goran Ștefanovsky	
APELUL DE SEARĂ	
Dezorientare generală	5
Acceiași, tineri și bătrâni	9
Un război care nu dovedește nimic	11
„Criteriul estetic“ și chermeza literelor românești	14
Nu război al generațiilor, ci competiție a singuraticilor	19
Războaie în literatura maghiară	22
Viața (literară) merge mai departe...	26
Războiul steluțelor sau despre ero(r)i și morminte	35
Repere ale unei mitologii	38
Literatură, generații și războaie	43
Poeme	50
Biblioteca anilor 70	54
Agitația și agitatorii	58
Politeci sexuale	61
Perife(e)ric	69
Episodul Moscova - Minsk	71
Casabalkan	77
	94

Editorial

Numărul 12 al revistei Interval propune o temă actuală, "războiul generațiilor". Am încercat să structurăm un număr polemic și viu, care să nu ocolească tensiunile existente în câmpul cultural românesc. Tema a fost aleasă și pentru că la acest sfârșit/început de mileniu ideea "confruntării" spirituale este mai mult decît necesară.

Ca și în numerele precedente Interval își propune să atace preconcepțiile, locurile comune, suficiența, punînd întrebări și dînd răspunsuri. Numărul 12 încearcă să surprindă puncte de vedere diverse și în același timp complementare dorind să deschidă o dezbatere privind conflictul dintre generații.

Redacția

DEZORIENTARE GENERALĂ

(Eseu despre generații, scris cu mare greutate)

Alex și Tony: generațiile literare

Împrumut prima parte a subtitlului de la o melodie a formației *B.U.G. Mafia*, în versurile căreia este vorba despre doi frați proveniți dintr-o familie săracă, cu mulți copii. Rămași orfani, Alex și Tony urmează rute diferite: cel mai "cuminte" (mai conformist) se face polițist, celuilalt îi place viața (*i.e.* mașinile și celularele) și ajunge borfaș. Ceea ce este informal în relația lor, un jurământ ("avem același sânge-n vine / și frați vom fi / pînă-atunci cînd moartea / ne va despărți"), intră în conflict cu ceea ce este, de la un moment dat, formalizat (relația borfaș-polițist). Alex și Tony se distrug reciproc. Performarea pildei invită la depășirea acestui tip de conflict.

Retransformarea progresivă a culturii în marfă i-a expus pe producătorii români unor presiuni economice din ce în ce mai mari. Cu toate că regimul politic de după 1989 s-a arătat dispus să influențeze anumite tipuri de cultură, resursele rămase la dispoziție erau din ce în ce mai puține. Statul-Părinte nu lăsa cine știe ce moștenire. Cineva trebuia să rămînă la margine sau, pur și simplu, "pe dinafară". Cei mai apropiați de vechiul regim (de regulă, "protocroniști") au considerat problema rezolvată de la sine. Ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, ei au rămas în postura de gardieni ai "valorilor românești autentice". Eugen Simion² a intrat în Academie. "Europeniștii" vechiului regim au făcut un pas înainte, propunînd o nouă cheie de lectură a producțiilor culturale mai vechi sau mai recente. Nicolae Manolescu s-a apropiat mai mult de "viață": ceva pe la catedră, o *Românie literară* relativ întinerită, un pic pe la *Pro TV*,

ba chiar l-am văzut de cîteva ori la o terasă, de vorbă cu cîteva dintre studenții lui.

Am început cu literatura pentru că am o anumită imagine despre publicul revistei *Interval*, dar cred că lucrurile stau cam la fel și în alte cîmpuri. Simplificînd cu oarecare obraznicie, îmi permit să văd similitudini între Eugen Simion, formația *Savoy*, Sergiu Nicolaescu, Horia Moculescu (și festivalul de la Mamaia), Dinamo București și privatizarea hotelului *Lido*, așa cum mi se pare că Nicolae Manolescu are ceva din formația *Iris* (și din cutare festival rock), Adrian Pinte, Universitatea Craiova și din promisiunea privatizării *Sidexului* în 30 de săptămîni.

În perioada în care Eugen Simion contempla posibilitatea difuziunii standardelor academice la nivelul culturii populare, iar Nicolae Manolescu încerca, ceva mai modest, o "redefinire a canonului", un om admirat (și, de la o vreme, regretat) pentru normalitatea lui alcătuită cu minuțiozitate niște clasamente lunare ale vînzărilor de carte din România³. El își asuma și încerca să-i convingă și pe alții faptul că, *volens nolens*, povestea cu standardele de gust și competență devine din ce în ce mai discutabilă și că, în orice caz, este bine să mai tragem cu coada ochiului și la criteriile "pieței" sau, mai uman spus, la preferințele cititorilor. În același timp, mii de oameni își înființau propriile afaceri mici, cei mai buni fotbaliști români începeau să sugereze că se poate juca pentru "culorile naționale", pentru frumusețea "jocului cu balonul rotund", dar acestea depind de termenii unui contract, iar cei de la *B.U.G. Mafia* lansau un alt gen de ofertă culturală, mai sensibilă la cerere⁴.

Locutorul

A scrie despre “generații” înseamnă a avantaja, cred că pe nedrept, un construct cultural discutabil. Voi face acest compromis numai lăsînd la o parte orice formă de determinism biologic. Doar în acest sens, cele trei “instituții” de mai sus - Simion, Manolescu și Nedelciu - pot fi luate drept simbolurile a trei generații. Ceea ce face diferența lor este, în opinia mea, raportul pe care îl au cu un personaj complicat și ubicuu, pe care va trebui să-l descriu în continuare.

Să-i spunem “Locutorul” (e bărbat). Îl întîlnim peste tot: în casele noastre, la coadă, în autobuz, în piețe și magazine, la demonstrații, la lansări de carte (cel în costum!) etc. Pe scurt, acolo unde există cel puțin un interlocutor real sau imaginar. Tentația lui supremă este de a vorbi întregului popor, de unde încercarea de a ajunge la toate emisiunile de la toate posturile de televiziune. Știe absolut totul: ce a fost, ce este și, mai ales, ce va fi. În cazul fericit în care ascultă, o face pentru a spune mai bine ceea ce tocmai a auzit. Intră în viața ta, orice ai face. Te evaluează repede, îți arată unde greșești, îți spune și de ce, apoi îți oferă soluția. Te tutuiește (cînd vorbește despre el, folosește, cu modestie, pluralul majestății: spune “știm noi!”), îți cere țigară la 2 minute după ce te-a cunoscut și îți povestește (neîntrebat) toată viața lui, inclusiv cele mai intime detalii. Te înșeli dacă îl crezi un om slab, care simte că are alături pe cineva mai tare! Totul este o lecție! Familia, Copiii, Sirbii, Privatizarea, Istoria, Americanii, Japonezul, Interesele, Corupția, Vlad Țepeș, Țărăniștii, Mentalitățile, Soacră-mea, Francmasonii... Toate acestea au o mare legătură între ele, în măsura în care nu sînt concepte, ci fantasmе. Nu aveai de unde să cunoști toate conexiunile, așa că bagă la cap: nu fii idealist (Locutorul se definește negativ în raport cu filozofia), urmărește-ți numai interesul, nu te însura din dragoste, pune mîna pe una cu apartament și cu rude, sîntem o țară bogată, cu alții e problema, Malta explică tot, ne vindem pe nimic, ne trebuie o mîna de fier, dizidența e o poveste, voi (tinerii) sînteți viitorul.

Locutorul nostru are o concepție extrem de clară despre tineri. Ei sînt dezorientați acum, dar viitorul (adică nu prezentul) le aparține.

Speranțele “noastre” de tineri se leagă! Veriga lipsă între prezentul “nostru” și viitorul tinerilor este tocmai discursul Locutorului. El se străduiește să arate, “în mare”, *ce trebuie făcut*. Și nu este nici o contradicție dacă, cumva, află că și el are copii, care nu i se ridică nicidecum la înălțimea așteptărilor. Discursul lui nu se adresează unor tineri, ci *Tinerilor* în general. Tineri sînt ceilalți. Ai în față o sinceritate crudă: Locutorul îți spune că tu ești viitorul, că de tine depinde schimbarea în bine a României, adică recunoaște că el (“Noi”) n-are nici un chef de vreo schimbare. O să schimbi tu ceva, cu condiția să fii receptiv la sfaturi și să mai aștepți puțin. Este un număr de iluzionism: pe măsură ce tu, “tînărul dezorientat”, înțelegi care sînt regulile jocului la care, deocamdată, nu ai acces, și se pare că totul se schimbă. De fapt, te schimbi tu, pe măsură ce interiorizezi articulațiile *discursului care orientează*.

Cei mai mulți dintre Locutori sînt, în fond, simpatici, dacă ai timp să-i ascuți și dacă nu mai sînt acolo unde au fost odată. Este mai problematic cu cei care au rămas: ei controlează resurse ale statului, pledează în favoarea geniiilor națiunii⁶ sau a Manualului Unic, iubesc dialectica, urăsc “subcultura”. Pe scurt, au un excelent simț al plasamentului. Știu unde este și anticipează unde va fi profitul. Autoconstituieți ca “lideri de opinie”, se găsesc mereu în proximitatea “interesului național”.

Cred că “Eugen Simion” comunică excelent cu personajul invocat mai sus. La rîndul lui, “Nicolae Manolescu” s-a distanțat suficient de tare pentru a avea aerul unui eretic. Deși nu are nimic împotriva ideii de spațiu ordonat (sus-jos, stînga-dreapta), lui îi place să se joace cu exponatele. Pe “Mircea Nedelciu” mi-l închipui jucîndu-se de dragul jocului și invitînd spectatori să participe și ei.

Încheiere

Nu stă în intenția mea de a aduce un elogiu postmodernismului și nici din a face din “Mircea Nedelciu” simbolul unor generații care ajung cu ușurință la chestionarea propriilor identități colective⁷. Vreau doar să identific o ruptură față de două tipuri de strategii culturale - Simion și Manolescu, Alex și Tony - pentru care a te revendica de la un

Canon încă mai înseamnă ceva.

Am scris destul de greu despre un subiect față de care îmi este greu să mă plasez. Am făcut-o cu gândul ascuns că particip la una dintre ultimele discuții pe marginea “generațiilor”. Pentru mine, orice discuție în termeni de “conflict între generații” are rolul de a polariza opiniile referitoare la un standard, și nu de a convinge pe cineva că unii sînt mai buni decît ceilalți. Nu doresc să contribui la reproducerea niciunei instituții situate în afara pieței, care să-mi intermedieze accesul la “valorile autentice”. Îmi plac din ce în ce mai mult dezorientații, atît cei care “nu înțeleg”, cît și cei care nu înțeleg cum e posibil să nu se mai înțeleagă. Îmi permit să închei cu un banc. La sfîrșitul anului de grație 2009, cînd se va fi împlinit profeția lui Brucan, un sondaj de opinie efectuat pe stradă arată că binecunoscutul “om simplu” răspunde invariabil la întrebarea “din ce generație face parte celebrul scriitor X?”: “Cui îi pasă?”. În semn de protest, un grup compact demisionează din Academie, care nu-și mai găsește rațiuni pentru a exista.

Note:

1. Folosesc ceva mai creativ distincția dintre “protocroniști” și “europeniști”, incluzînd și carierele producători de cultură din România de după 1989. Pentru mine contează nu atît utopiile unor Eugen Simion, Mihai Ungheanu, Nicolae Manolescu sau Marin Sorescu, cît felul în care s-au realizat acestea.

2. Rog cititorii să înțeleagă că numele la care fac referire au ajuns în acest eseu în calitatea lor de simboluri publice. Pentru a nu îngreuna editarea și lectura textului, renunț la ghilimele.

3. Mircea Nedelciu, în *Vineri*, supliment al revistei *Dilema*.

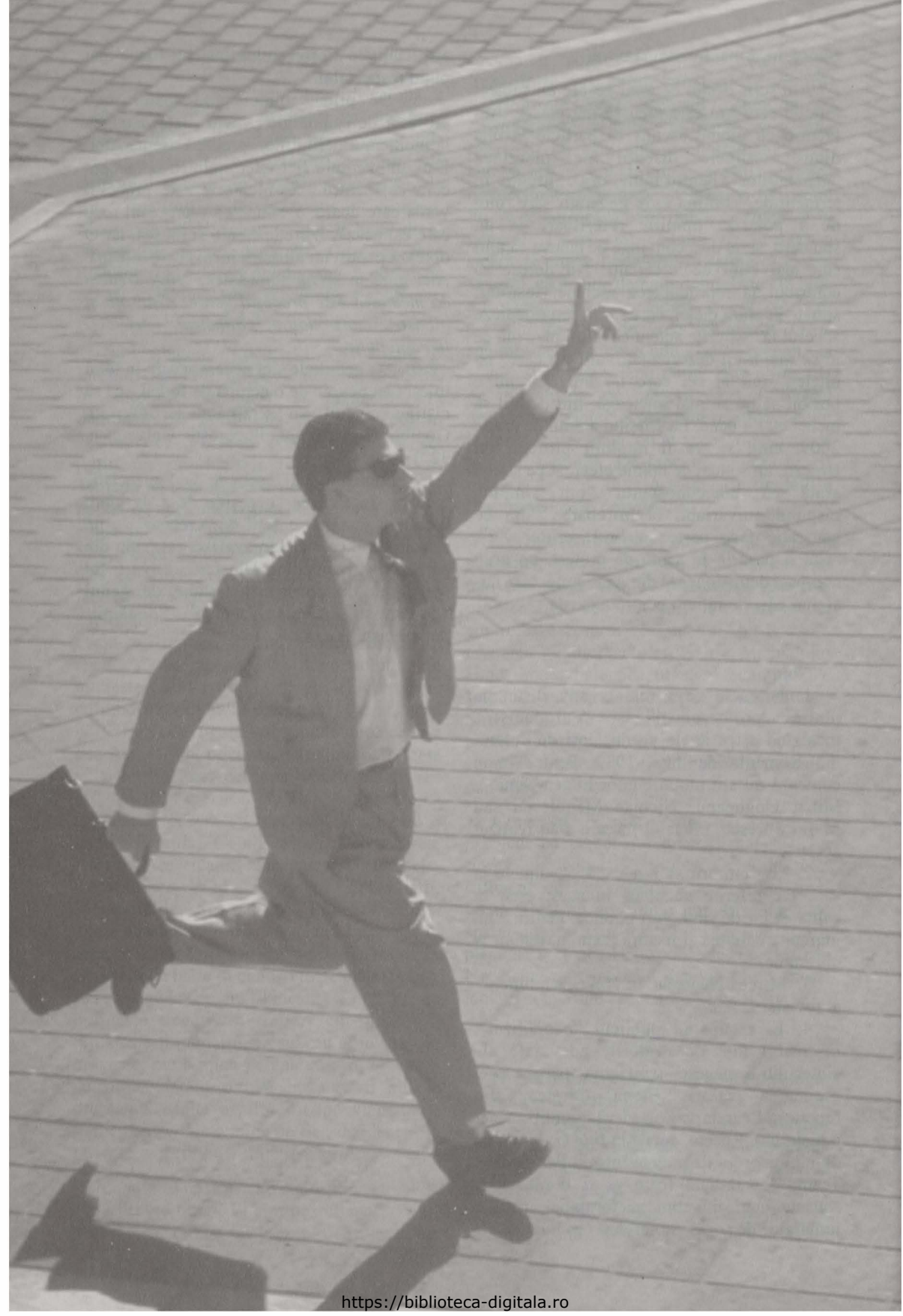
4. Ei recuperau publicul “necivilizat”, insensibil față de “valorile adevărate ale cîntecului românesc” (sintagma aparține unei asemenea valori, Elena Cârstea, din repertoriul căreia vă rog să vă amintiți măcar o melodie). Recent, cei de la *B.U.G. Mafia* au obținut acordul de a cînta într-un Penitenciar. Teama lor inițială (care ar fi durat, după spusele unui membru al formației, cam o jumătate de oră) sugerează o nuanță de

artificialitate a proiectului, însă nu-l face mai puțin respectabil.

5. De pildă, atunci cînd fostul meu profesor de psihologie (Mielu Zlate) ajungea la momentul definițiilor, proceda asemănător. Dau un exemplu fictiv: el amintea la început cum că, pentru X, memoria este procesul verde care doare, Y spune că e procesul roșu care calmează, Z crede că alb și mușcă, iar Q optează pentru un albastru închis care înțeapă. Aici intra în scenă autoritatea: “*NOI credem că memoria este procesul verde, roșu, alb și albastru, care doare, calmează, mușcă și înțeapă puțin.*”

6. “... geniile le sînt necesare cam în felul în care au nevoie de o echipă de fotbal - ca să cîștige meciul cu străinătatea.” (Witold Gombrowicz, *Jurnal*, București: Univers, p. 327)

7. Dacă nu mă înșel, de la “șazeciști” începe, încercările succesive de a da gîndi literatura română în serii de “-zeciști” au un aer din ce în ce mai carnavalesc, cel puțin din perspectiva publicului. Din fericire, va fi tot mai greu de construit etichete de genul “douămiiști”, “douămiizeciști”, “douămii-douăzeciști” ș.a.m.d.

RĂZBOIUL GENERAȚIILOR

Dan Perjovschi

ACEIAȘI, TINERI ȘI BĂTRÎNI

Cînd să scriu și eu despre războiul generațiilor, constat că am ajuns reprezentantul indivizilor care trebuie înlocuiți. Sau dați la o parte. Și de ai bătrîni, și de ai tineri. Pînă mai ieri eram tînăr artist, de-ăla care experimentează, încearcă, vrea să se afirme etc. Permanent la porțile afirmării.

În România tinerii artiști au peste 40 de ani, burtă și sciatică. Ei trebuie mereu să dovedească că ce fac ei e artă și că, în consecință, merită să fie incluși (măcar la "și alții") în anularea de istoria artei, pe listele de premii UAP, să ducă catalogul vre-unui celebru profesor de pictură al Universității de artă sau să expună în vre-un centru cultural român, de preferință la Paris. Artiștii români au numeroase certuri:

a) metafizice, cu alți artiști (despre arta cu ramă sau arta fără ramă) la o bere, două beri.

b) practice, cum să fie mai în grațiile vreunui grup de putere sau ale altuia (catacombele ortodoxiei românești, neoeuroatlantismul noilor media promovate de fundațiile alien, ori cooperativa de artiști printre gablonzuri și saloane oficiale).

c) de parcare, unde oficialul e ceva periculos iar spațiile neconvenționale ceva genial.

d) kow-how cum să ne păstrăm puterea în școală, la monumentele de bronz public, în galeriile-care-mai-vînd-turiștilor-cîte-ceva, la Cotroceni sau în te miri ce hol de ambasadă).

Greu de descurcat între:

1) nu contează vîrsta, contează spiritul (și cînd se ajunge aici se nominalizează de ani de zile aceleași 2-3 nume).

2) speranța noastră de mai bine sînt tinerii (spălați hip-hop pe creier și fără operă) care o să rezolve nuanțele în care noi ne-am încurcat.

3) alternativ versus conservator unde fiecare expune același lucru indiferent de vîrstă.

4) imperialismul occidental contra unicității bizantine, unde fiecare vrea dolari per bucată operă.

5) etc., unde fiecare se cunoaște cu fiecare.

E adevărat că funcția de rector-director sau nominalizarea la premiul pentru excelență în cultură începe după 60 de ani, vîrsta este încă un criteriu valoric, căci premiile de tineret proliferază (cotate financiar mai jos decît, nu-i așa, valorile sigure), imbecilitatea tip Micuța Picasso epuizează din cînd în cînd ideea de schimbare, iar împărțirea pe generații pre și postmoderne nu explică lipsa de cojones nici intern nici internațional.

Deși pretențiile celor care-au făcut o singură lucrare sînt relativ exagerate (cînd vor eliberarea urgentă a spațiului vital că s-au săturat de modelele humanistice sau instalații subreale și vor, acum, burse și expoziții internaționale), măcar ei au ceva dreptate.

Ceva nu merge bine. Piața e neinteresantă, strîmtă și gata ocupată. Energie ioc. Interes așijderea. Ce să faci? Și pentru cine? Unde-s instituțiile? Unde-i strategia? Cine-i de vină?

De aia trag concluzia că bătrîni sînt aceiași și tot aceiași tinerii.

Doar c-au trecut vreo 10 ani.

UN RĂZBOI CARE NU DOVEDEȘTE NIMIC

Dacă în viața cotidiană există un inevitabil "frecuș" între generații - frecuș apărut din dorința de a se delimita, de a se diferenția față de un model în care te simți inclus fără voie, prin forța împrejurărilor, pentru a adera la un alt model considerat mai potrivit cu propria personalitate -, dacă ruptura dintre generații este așadar datorată voinței de a ieși dintr-un patron, dintr-o matrită, pentru a se conforma unui alt patron (orice dezagregare fiind urmată în mod necesar de o agregare, căci termenul de generație nu poate fi conceput în afara unui anumit gregarism), dacă, în sfârșit, acest război nu este - după părerea mea - decît o neobosită încercare de redefinire și de căutare a unei noi forme de integrare în lume (oricît de pompos ar suna), războiul generațiilor în plan literar mi se pare că transformă această căutare în ceva frivol, monden, chiar găunos, în măsura în care nu mai este dictat atît de o nevoie identitară, ci mai degrabă de o nevoie publicitară, de imperioasa dorință de a găsi o "piață de desfacere" a bunurilor simbolice, deci, mai curînd, de o strategie de lansare.

În primul rînd, chiar termenul de "generație literară" este unul lipsit de consistență, foarte vag: nu se știe și nici nu se poate ști cu precizie cînd apare o nouă generație literară, de unde tendința de a crea la fiecare zece ani o nouă generație, fără vreo acoperire în plan real, fără să existe vreo mutație majoră în domeniul sensibilității și formeii poetice; de unde tendința de a transforma grupurile literare, chiar prietenii literare în generații. Or, toate acestea nu fac

decît să distorsioneze percepția asupra peisajului literar, să creeze false premise, false așteptări.

În al doilea rînd, acest termen, "generație", presupune, dacă nu un canon, cel puțin o normă, o îngrădire formală (urmare firească a numeroase teoretizări și manifeste publicate), o ajustare a sensibilității scriitorului, riscul ce apare întotdeauna în astfel de cazuri fiind cel al aglutinării, al amputării sensibilității proprii, al conformării la o voce comună. Nu întîmplător scriitorii care au supraviețuit generațiilor lor au fost cei care au "cîrmit" pe drumuri lăturalnice, care au uitat de teoretizări, cei care au luat literatura "pe cont propriu", care au perceput scrisul ca pe o aventură personală (Max Blecher, Alexandru Vona, Mircea Ivănescu, Mircea Cărtărescu, Ștefan Agopian, Alexandru Mușina).

În plus, criteriul generaționist nu face decît să ofere scriitorilor un statut literar fix, "un loc cu verdeață" și un scaun marcat cu propriile inițiale (ca acela al regizorilor în timpul filmărilor). Spiritul critic dispare în această situație, făcînd loc spiritului partizan. Va exista inevitabil un critic al generației (un fel de ciine de stînă) care să sancționeze pozitiv toate aparițiile colegilor de generație și să apere poziția cucerită de această generație de atacurile celor care vor încerca să dea o altă perspectivă asupra literaturii, vor exista reviste literare totdeauna disponibile pentru publicarea noilor producții literare, indiferent de valoarea acestora, a fotografiilor de grup, a encomioanelor ș.a.m.d. Așadar, criteriul generaționist nu duce decît la o imensă

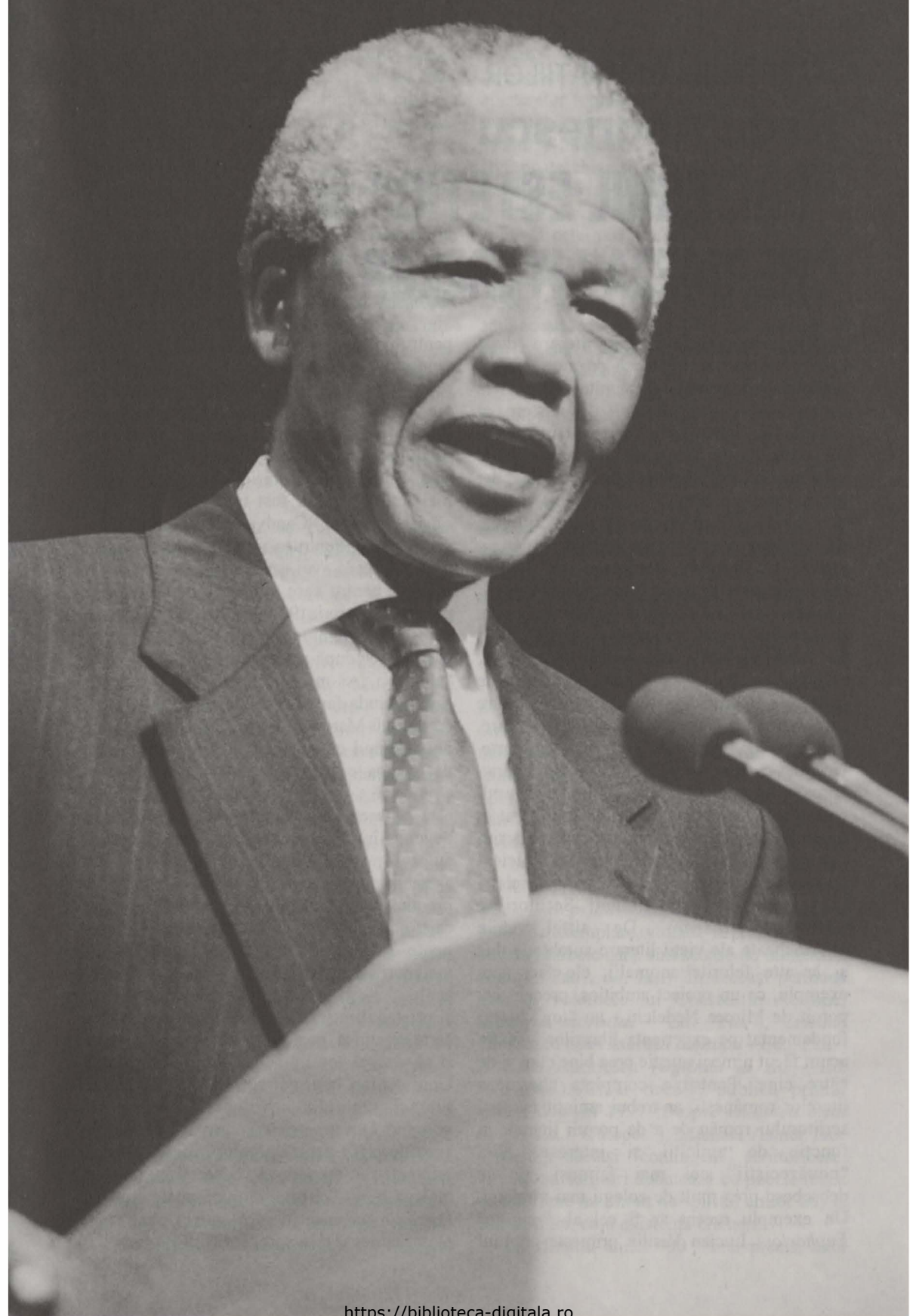
misticare, la o autoiluzionare și, în cele din urmă, la o imensă ratare.

În al treilea rînd, a fi mereu pe picior de război cu cei din altă generație, de obicei cea dinaintea noastră, față de care vrem să ne distingem, pe care vrem s-o detronăm, mi se pare pur și simplu o ineptie, căci respingerea în bloc a unei formule literare existente, refuzul categoric al unui alt tip de sensibilitate, nu dovedește decît lipsă de discernămînt și nu poate duce decît la o sărăcire a mea ca și creator. De altfel, există interferențe (și vor continua să existe) între diferitele generații literare, după cum există pasaje, treceri mai line sau mai brutale; există în permanență acel amestec, remarcat deja de T.S. Eliot, de “tradiție și talent personal”, există, fără putință de tăgadă, un bagaj literar-cultural interiorizat, bine distilat undeva în adîncurile noastre, acele “sarici pline” de “osemintele vărsate-n mine” - după cum scria T. Arghezi în arta sa poetică intitulată **Testament** și care este interpretată de multe ori anapoda, în sens propriu. Cred că trebuie să “culegem” de la fiecare generație ceea ce ne poate ajuta în propria căutare, fără a deveni tributari pentru asta - lucru, ce-i drept, dificil-, cred că nu trebuie să ne temem de empatia cu diferite texte provenind din diferite generații, dacă ele corespund unei nevoi identitare și dacă reușim să le înglobăm cu discernămînt. În același timp nu pot să nu mă disocieze de anumite formule generaționiste pentru care nu simt nici un fel de empatie (generația '60, de exemplu).

Războiul generațiilor pe tărîm literar este unul găunos, care ascunde un confort spiritual (ai întotdeauna spatele asigurat), o închidere cu zeci de cercuri, în care scriitorul stă ca pruncul nenăscut în pîntecul trădătoarei prințese trimise la Mănăstirea de Tămîie. Simțim nevoia să ne ascundem după teoretizări generaționiste, în spatele unor pontificate și nășii literare, de parcă propria scriitură nu ne-ar închide suficient de mult, fără să ne dăm seama că toate acestea echivalează de fapt cu o sinucidere sau, mai degrabă, cu o “naștere” ratată.

În ceea ce mă privește, nu cred în

teoretizări, nu cred în clivaje generaționiste, nu mă interesează să mă încadrez într-o școală sau într-un curent literar. Cred în schimb în “deraieri” personale, în încercarea scriitorului de a da coerență lumii prin scrisul său, de a-i surprinde frumusețea sau oroarea. Cred cu tărie că ceea ce agită resorturile interioare ale unui scriitor nu este atît orgoliul, “sacralizarea” autorului de care vorbea Paul Bénichou, ci aventura subtilă a spiritului, viziunea personală asupra lumii.

RĂZBOIUL GENERAȚIILOR

Radu Andriescu

“CRITERIUL ESTETIC” ȘI CHERMEZA LITERELOR ROMÂNEȘTI

Evaluarea performanței literare după *criteriul estetic* ar trebui să primeze în fața departajărilor operate, de multe ori, cam la întâmplare, cu certificatul de naștere al autorilor în mână, între reprezentanții uneia sau alteia dintre “generații”. O reală ruptură de practicile vieții literare latin-balcanice, dar nu numai, ar cere un asemenea tip de obiectivare. Din nefericire, de cele mai multe ori congenerii mai puțin talentați (prieteni, amici sau suporteri marginali) sînt folosiți drept piedestal pe care să fie ridicată propria vanitate în slăvi. Aici intervine *arta compromisului*; lucrurilor nu li se mai spune pe nume, eșecurile sînt trecute cu vederea, alianțele se fac și se desfac în funcție de interesele de grup. Chiar și cei mai buni dintre scriitorii cad în capcana diplomației literare, indiferent de “generația” din care fac parte. Un poet extrem de simpatic, hirsut, supărat, aproape un mutant care înspăimîntă cititorul, cum este Liviu Ioan Stoiciu, poate fi găsit în paginile unei reviste pentru care criteriul estetic în evaluarea critică este doar suficient de bun pentru a fi concasat și apoi reciclat - mă refer la revista Uniunii Scriitorilor, *Convorbiri literare*. De altfel, căile întortocheate ale vieții literare autohtone duc și la alte felurite anomalii: ele fac, spre exemplu, ca un proiect ambițios, precum cel pomit de Mircea Nedelciu - un “top” literar fundamentat pe experiența librarilor - să fie acum făcut nimeni nu știe prea bine cum și de către cine. Pentru a completa chermeza literelor românești, ar trebui amintit năravul scriitorului român de a da premii literare în funcție de amiciții și interese. Nici “nouăzeciști” cei mai faimoși nu se deosebesc prea mult de colegii mai vîrstnici. Un exemplu recent ar fi cel al *Premiilor Euphorion*: Lucian Vasiliu primește premiul

pentru poezie al revistei sibiene - o publicație condusă de “nouăzeciști” cunoscuți și recunoscuți - după ce publică una dintre cele mai slabe cărți ale sale, *Lucianograme*, un volum pe care nu l-aș putea recomanda iubitorilor de poezie, cu toate că autorul său este, Dumnezeu să mă ierte, nașul meu. Ba, mai mult, L. V. a fost unul dintre patronii răposatei edituri “Canova”, care mi-a publicat prima carte. Pentru a rămîne timp de sincer pînă la capăt, voi spune că tot el este și motivul pentru care am luat premiul *Poesis* pentru debut prin 92-93 (ceea ce a făcut ca respectivul premiu, dimpreună cu tot sistemul premierilor după principiul mai știu eu căruia “algoritm”, să-mi stea în gît pînă în ziua de azi) în ciuda faptului că “factorii de decizie” de la Satu Mare nu au priceput absolut nimic din volumul cu pricina, lucru de care mi-am dat seama citind cronică foarte amabilă și elogioasă a domnului Vulturescu. Problema este că asemenea “aranjamente” amicale au devenit, în timp, o regulă. Este evident că autorul nu are nimic de cîștigat dintr-un asemenea premiu: dacă volumul este bun, dar premiul se acordă conform unor “principii” care ocolesc sistematic *criteriul estetic*, nu poate fi vorba decît de o încurajare la mediocritate: “Nu prea pricep ce scrii tu acolo, dar ești prietenul prietenului meu, deci și prietenul meu; tu stai pe-aproape, uite și o carte de-a mea, poate scrii o cronică la revistă, și să vezi că totul o să fie bine”. Rezultatul? Unii scriitori buni vor comite cărți aflate sub semnul umorului involuntar (cum ar fi volumul *Lucianograme*), convinși că nu vor avea de plătit pentru păcatul lipsei de talent: prietenii sînt aproape și veghează ca totul să meargă bine. Vor scrie cronici, poate chiar în *România literară*, în care amicul poet va fi plasat undeva, prin apropierea lui Eminescu.

Nu vreau să insist foarte mult asupra acestei chestiuni. Este însă păcat că poetului ieșean care în anii optzeci hipnotiza cititorul cu trei volume solide, ce lăsau să se întrevadă o ființă profundă și vie - *Mona monada*, care i-a atras și ceva neplăceri din partea Securității, *Despre felul cum înaintez și Fiul omului* - nu i se atrage atenția că a luat-o pe un drum greșit, rătăcind într-o pădure de clișee găunoase. Este doar un exemplu de aici, de la noi, din Iași. Aș fi vrut ca un juriu în care erau "nouăzeciști" precum Panța și Văcărescu să fie mult mai mult decât o verigă în plus într-un nesfirșit lanț al slăbiciunilor.

Trec de la *persoane* (la care se întâmplă să țin foarte mult, dar pe care în aceeași măsură le resping pentru ceea ce reprezintă, cu sau fără știința lor) la *instituții*, punând accentul (grav) pe țirg, regiune, zonă, provincie, piață de desfacere locală sau cum vreți să-i spuneți Iașului.

Este posibil ca în Iași cel mai important fenomen din viața literară a ultimului deceniu să fi fost conștientizarea necesității unei alternative puternice la ceea ce se numește *cultura instituționalizată*. După 89, cele mai multe dintre instituțiile de cultură ale "urbei" (Asociația Scriitorilor, *Convorbiri literare*, *Cronica*, Teatrul Național, Muzeul de literatură, Ed. "Junimea" etc.) au fost monopolizate de un grup de scriitori optzeciști - ca vîrstă, mai puțin ca spirit - care au bruiat sistematic orice tentativă de fundamentare a aprecierilor critice pe criterii estetice. Pe fondul de nemulțumire a scriitorilor tineri au apărut grupări literare independente, cum ar fi *Club 8* și *Asociația culturală Outopos*. Începînd cu primele luni ale acestui an, noua serie a revistei *Timpul* i-a strîns în jurul său pe cei mai mulți dintre tinerii scriitori ieșeni, dimpreună cu un număr de scriitori optzeciști (Liviu Antonesei, Mariana Codruț, Șerban Alexandru) sau reprezentanți ai unor generații anterioare (Val Gheorghiu, Paul Miron etc.).

Deoarece solidarizarea în jurul ideii de *alternativă culturală* nu ține cont de vîrstă și de generații, ci mai curînd de afinități și de respectul față de un cod deontologic ridiculizat de instituțiile de cultură, discuțiile pe marginea "războiului dintre generații" ar putea masca adevărata miză a literaturii române în centrele culturale "marginale": capacitatea acestora de a *omologa valorile literare* - sintagma îi aparține lui O. Nimigean

- care ar avea cu siguranță valențe regenerative pentru întregul sistem de valori al literelor românești. De altfel, solidarizarea în jurul *alternativei culturale* (în oricare dintre "centrele marginale" s-ar manifesta sau, cine știe, poate chiar și în aglutinantul București) funcționează și pe orizontală: la Iași, spre exemplu, în zona artelor plastice, situația este similară celei din lumea literelor; *Perifericul ieșean* - cel mai important festival internațional de artă contemporană din țară, născut la inițiativa lui Matei Bejenaru și ajuns, anul acesta, la a patra ediție - este un punct de convergență a artelor și o zonă a dezbaterilor acide, neiertătoare.

Deoarece informația circulă greu în lumea literelor românești, ce tinde să ia aspectul unui arhipelag de centre culturale izolate, mai curînd decât acela al unui organism coerent, cu scriitori - mă refer mai ales la cei foarte tineri - care de regulă reușesc cu greu să-și facă numele cunoscut, în special atunci cînd au contacte mai puține cu Bucureștiul, voi încerca să arăt, în puține cuvinte, care sînt numele scriitorilor tineri de aici, din Iași - care vin însă și din Botoșani, Brașov, Brăila, Năsăud, Neamț, Sibiu sau Timișoara - ce ar constitui o nouă "generație".

Au fost două valuri succesive de debuturi, după 89. În primii ani au debutat cîțiva scriitori al căror loc între "generații" nu a fost niciodată foarte clar, ei fiind (de fapt, noi fiind) cam cu cinci ani mai juni decât optzeciștii, și cu vreo cinci-zece ani mai bătrîni decât debutanții ultimului val. În 1992 Ovidiu Nimigean publică *Scrieri alese*, într-un tiraj de 50 exemplare - la un preț de 1.000.000 lei + 3 lei T. L. - și, un an mai tîrziu, *Week-end printre mutanți*, într-un tiraj de 5.000 de exemplare, vîndute la prețul de 1 leu bucata (ambele cărți sînt scoase de minuscula editură "Pan", din Iași). În aceeași perioadă apar și volumele lui Constantin Acosmei (*Jucăria mortului* - Ed. "Pan"), Cristian Tănăsescu (*La răsăritul temniței* - Ed. "Pan") și Radu Andriescu (*Oglinda la zid* - Ed. "Canova"). Chiar dacă-și publică primul volum doar în 1999 (*Despre calitatea unui timp* - Ed. "Outopos"), Michael Astner face parte din același "contingent" scriitoricesc. Toți acești scriitori debutează cu poezie (ceea ce-i apropie mai mult de spiritul anilor 80) la edituri mici, cu o existență efemeră.

La sfîrșitul anilor '90 - mai precis, anul

trecut și în primele luni ale acestui an - apare un al doilea val de debuturi. De data aceasta, este vorba în special de prozatori: Dan Lungu (*Cheta la flegmă*), Lucian Dan Teodorovici (*Cu puțin timp înaintea coborîrii extraterestrilor printre noi*), Florin Lăzărescu (*Cuiburi de vîsc*). Nici această serie de scriitori nu este lansată de editura de tradiție din Iași ("Junimea"), ci de "Outopos".

La doar cîteva luni după debutul editorial, L. D. Teodorovici revine, cu un volum de proză scurtă (*Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei țigări marijuana* - Ed. Fundației "Constantin Brâncuși"). Mai mult, într-un spațiu în care apar semnele renașterii valențelor dramatice, el obține, în același interval, foarte scurt, de numai cîteva luni, două premii pentru dramaturgie: al Fundației "Camil Petrescu" și al Ministerului Culturii. Piesa premiată, *Inorogul, calul înaripat, vasiliscul, elefanții roz și elefanții galbeni*, ar urma să fie pusă în scenă la Teatrul Național din Iași. Atipică, într-un desfășurător "generaționist" - groaznic și impropriu termen - ar fi reticenta autorului față de șansa care i se oferă: L. D. T. consideră că piesa premiată nu merită să fie pusă în scenă. Fiind cel mai aspru critic al scrierilor sale, refuză compromisul - refuză, de fapt, să-și terfelească propria imagine, așa cum crește ea, organic, aproape de la o lună la alta, în favoarea unei recunoașteri publice aproape sigură.

Sînt convins că un asemenea *personaj* ar putea debusola scriitorimea "așezată" în confortul soluțiilor de compromis. Ce poți reproșa unui scriitor care-și controlează mai bine decît oricine altcineva încercările literare? Cum Lucian Dan Teodorovici este brașovean, stau și mă întreb dacă obiectivarea sa crîncenă este apanajul ardelenului prins în menghina Carpaților. Moldavul dintre coline trebuie să privească admirativ și impotent autoevaluarea transilvanului taciturn, dar piroman în străfundul sufletului? Doar între jaloanele (auto)evaluării corecte, după criterii estetice stricte, poate fi construită alternativa nu la o generație mai "veche", ci la un sistem care protejează mediocritatea.

Cît privește diferențele dintre ultimul val de scriitori și cei care i-au precedat, aș spune că accentul s-a deplasat, în timp, dinspre poezie spre proză, chiar dacă ar putea fi citate, numai pentru zona răsăriteană, cîteva nume de poeți talentați (Horațiu Decuble, Dan Sociu,

Codrin Dinu Vasiliu, Livia Iacob sau basarabeanul-ieșean-tișiorean-tiraspolean Ștefan Baștovoii - înainte ca acesta să-l descopere pe Dumnezeu la porțile antihristului, mai exact, la Mănăstirea Neamțul Nou din preajma Tiraspolului, uitînd însă cu desăvîrșire cum se scrie literatură). Interesant este și faptul că editurile de tradiție joacă un rol secundar în promovarea scriitorilor tineri. Edituri noi cum ar fi "Outopos" la Iași, "Axa" la Botoșani, "Marineasa" și "Brumar" la Timișoara sau deja foarte puternica "Paralela 45" sînt mult mai active în această direcție.

Cît privește critica, în Răsărit sînt nume noi care încearcă să impună standarde ale obiectivității: Gabriela Gavril, O. Nimigean, Constantin Acosmei, Radu Pavel Gheo. Aceste nume ar constitui o contraponderă la critica practică de revistele mai vechi ale Iașului. Revenind la "războiul dintre generații", trebuie spus că termenul *nouăzecist* nu a prins cine știe ce pe teren moldav. În publicațiile de cultură tradiționale ale orașului - *Convorbiri literare, Cronica* - există rubrici dedicate "nouăzecismului", dar, pe de altă parte, scriitorii tineri de aici preferă să vorbească despre o *nouă literatură* (vezi și *Colecția Noua Literatură* a Ed. "Outopos", în care au apărut, în ultimele opt luni, aproximativ zece volume de proză și poezie, unele de excepție, altele mai slabe, ale scriitorilor tineri din Iași). Este totuși greu de afirmat că s-ar putea ajunge la o nouă paradigmă literară pornind de la ansamblul volumelor publicate în ultima vreme de tinerii de aici. Așa cum este normal, cărțile reușite sînt cele care mizează pe autenticitatea trăirii și nu pe poză sau clișeu. Acesta e punctul în care se despart apele și din care spiritul critic ar putea renaște, substituindu-se intereselor personale sau de grup.

Disputa dintre generații a luat uneori întorsături "sindicale". Nu poate fi trecut cu vederea faptul că cei mai mulți dintre tinerii scriitori ieșeni doresc să fie membri ASPRO. Nu același este interesul pentru Uniune. Personal, admiram modul în care Mircea Nedelciu făcea ca fiecare membru al Asociației să aibă sentimentul participării la un proiect de mari dimensiuni. Aici era diferența uriașă dintre ASPRO și Uniune, unde se luau decizii într-un grup restrîns, imposibil de penetrat de către cei ce nu

respectau cel mai important *tabu* al literelor ieșene: nu ai dreptul să te atingi de anumiți scriitori ai locului (Mihai Ursachi, Lucian Vasiliu, Cassian Maria Spiridon, Adraian Alui Gheorghe, Daniel Corbu *etc., etc.*). Nici slăbiciunea omului ("magistrul", Mihai Ursachi, un poet cu adevărat excepțional, tolerează, sau chiar cultivă mediocritatea în jurul său), nici lipsa - temporară sau totală - de talent a "colegilor de breaslă" nu trebuie puse în discuție.

Revenind la Asociația Scriitorilor Profesioniști: odată cu pierderea lui Mircea Nedelciu, ASPRO a reușit într-o mult mai mică măsură să asigure sentimentul *participării* membrilor săi. Energia Asociației s-a concentrat pe *Observatorul cultural*, o revistă absolut necesară în peisajul publicistic românesc, prin încercarea pe care o face de a cartografia lumea literelor din centre culturale oarecum izolate. Vorbind însă despre *participare*, nimeni nu pricepe (cel puțin aici, la Iași) cum funcționează topul pe care îl propune săptămînalul bucureștean. Librarilor nu li se mai cere demult părerea, iar membrilor Asociației cu atât mai puțin. Mai rămîne o singură treaptă de coborît pentru ca Asociația și Uniunea să semene leit: ar mai rămîne ca membrii ASPRO să devină, și ei, alergici la observații și critici. Din acel punct s-ar putea spune că nici una dintre cele două uniuni de creație nu mai reprezintă o formulă viabilă pentru un scriitor de azi, oricărei generații i-ar aparține acesta. Pînă atunci, simpatia noastră merge în continuare spre ASPRO. În ce măsură ar putea uniunile sindicale să rezolve faptul că mulți dintre scriitorii tineri care trăiesc în Iași nu au nici o sursă de venit, rămîne de văzut. Deocamdată ei sînt entuziaștii "fraieri" (cum ar zice artiștii din spatele blocurilor) ai unor proiecte culturale regionale cum ar fi *Timpul*, proiecte necesare, care vor prinde consistență atunci cînd vor găsi un suport financiar sigur.

Trecînd peste războaie, lupte sau gîlceve, mai rămîne să vedem ce poate însemna literatura în următoarele zeci de ani. Îmi exprimam, la începutul articolului, părerera că în anii nouăzeci accentul s-a deplasat de pe poezie pe proză (într-o oarecare măsură și pe dramaturgie). Nu sînt însă convins că proza poate rezista mult timp în fața unei culturi a imaginii. John Barth spunea, într-o conferință, că romanul - produsul literar cel mai

"popular" care, serializat, juca la un moment dat rolul pe care azi îl au telenovelele - are șanse să reziste mai mult timp, ca gen, în țările din Răsărit și în țările sărace, unde tehnologia pătrunde mai greu. Poate fi și acesta un atribut al sărăciei: literatura întîrzie să moară. Mai mult, datorită sărăciei endemice care aproape a sugrumat cinematografia română, un regizor de excepție precum Mircea Daneliuc (ieșean și el, prin naștere) este în ultimul timp mai prezent pe rafturile librăriilor decît în cinematografe. Prin urmare, numărul mare de scriitori de toate vîrstele și de cărți - uneori de foarte bună calitate - este, într-un fel, un simptom spectaculos al unei boli sociale cronice: sărăcia, care nu-i ocolește nici pe tineri, nici pe cei mai puțin juni.

Note:

1 Redau aici poemul "Continuitate", pentru a se lămuri toată lumea care e cel mai mare poet optzecist moldav: "Vasile Alecsandri citește poezii / de Costache Conachi. / Mihai Eminescu citește poezii / de Vasile Alecsandri. / Lucian Blaga citește poezii / de Mihai Eminescu. / Cezar Ivănescu citește poezii / de Lucian Blaga. / Lucian Vasiliu citește poezii / de Cezar Ivănescu // De Lucian Vasiliu / cine citește poezii?". Asta mă întrebam și eu, pînă cînd premiile Euphorion m-au făcut să realizez că profetul este recunoscut, ca întotdeauna, aiurea, dar nu în propriul tîrg. Îmi vine greu să cred, însă răspunsul la întrebarea poetului ar putea fi: "Justin Panța citește poezii / de Lucian Vasiliu." Sau poate e vorba de Dumitru Chioaru?

RĂZBOIUL GENERAȚIILOR

Liviu Ioan Stoiciu

NU RĂZBOI AL GENERAȚIILOR, CI COMPETIȚIE A SINGURATICILOR

Fiind la o vârstă înaintată pentru poezie, după cum se pune “în abis” tema acestui număr din “Interval”, eu sunt un veteran de război-al-generațiilor, scăpat ca prin minune întreg “din ospiciile dușmanului” (cel puțin până azi, când scriu aceste rânduri; mâine, numai Dumnezeu știe dacă n-o să fiu executat de generația “douămiiștilor” în piața publică, în numele unei noi sensibilități literare). Personal, de la Revoluție încoace nu mai sunt prea atent la aceste “războaie ale generațiilor” (există așa ceva? Trebuie că sunt războaie nedecarate, “din avion”, ale noii ordini literare), nici la ce se mai întâmplă pe câmpurile de bătălie ale istoriei literaturii române în general. Faptul că mai sunt în viață în acest război nesfârșit al generațiilor, nu e meritul meu, ci al prietenilor, cărora le mulțumesc și pe această cale. În definitiv, sunt mândru că mi-am făcut datoria față de mine însumi, nu pentru “patrie” (patria e în mâinile critice ale “celuilalt”?). Bancul cu “generaționiștii” care fac și dreg “la grămadă” mă lasă rece.

Războiul generațiilor, va să zică. Nu vă întreb care generații, că mă zăpăciți și mai tare de cap - într-o vreme când s-a cam bătut în cuie că o generație literară durează 30 de ani, nu 10, impunând o paradigmă nouă literară sau un canon recognoscibil. De unde să iau eu 60 de ani “de activitate literară” să prind măcar un război între două generații literare? În fine, să nu fac pe prostul: dumneavoastră vă referiți la bătăliile care se duc între promoțiile (câte trei-patru, care apar la o medie de zece ani, când se schimbă gustul literar) acestor generații de 30 de ani, la luptele “intestine”... O dată cu ocupația comunistă, din 1945 s-a produs o ruptură și în viața literară românească, o să insist pe această perioadă.

De exemplu, pe bătăliile grațioase între reprezentanții postbelici ai generației 60, recuperatori-reformatori până la un punct (în care intră promoția 50, eşuată, promoția 60, plină de modele literare, și promoția 70, de recul), cu cei ai generației 80 (în care se recunosc, lângă remarcabilii optzeciști, scriitorii promoției 90, deocamdată “în creștere” și “douămiiștii”, nedefinibili), care schimbă fundamental paradigma și canonul, refăcând legătura naturală cu literatura română din 1945. Alții cred că generația 60 include și promoția 70 și promoția 80 și că abia cu promoția 90 începe o nouă generație, războiul având să se ducă între “cei ce sunt” și “cei ce vin” (care stau precum vrăbiile pe gard, nu poți avea încredere că vei prinde vreuna “valoroasă cu adevărat” la masa de scris, de fapt).

În ce mă privește, nu mă simt în război cu nimeni (decât, eventual, cu colegii de tranziție, “în activitate”, șaptezeciști, optzeciști și nouăzeciști, cel mai viu segment al literaturii române de azi, cu care aș putea fi într-un fel de competiție tacită - dar nu în război, pe viață și pe moarte), purtătorii de sens nu bat câmpii de luptă literară (cu stratagemе amicale, cu împărțire de premii literare pe ochi frumoși și cu sfere de influență, dând de gustul puterii literare), ci se impun prin cărțile publicate, în singurătate. Din păcate, nu am conștiința posterității, motiv pentru care îmi desconsider “opera” și continuu să scriu doar “exerciții” trecătoare. Mă interesează supraviețuirea literară, “relativismul” creator. Deși mi-ar plăcea, “în absolut”, ca la zece ani după ce mor (zece ani, cât durează o promoție literară, să zicem, cât să-mi fie adunate osemintele într-un sac, să se facă loc altuia în gropniță), să-mi rămână nu

doar scârfăria fără identitate, ci și o carte a mea în istoria literaturii române - dar nu mă omor din fire pentru asta, din contră, fac tot posibilul să-mi subminez "poziția în societatea literară".

Altfel, sunt și eu intrigat de războiul dus de "personalități accentuate" împotriva optzeciștilor de către șaptezeciști, precum Marin Mincu, care nu dă prea mulți bani pe poezia optzeciștilor (în schimb îi adoră pe nouăzeciști, încă fără operă), sau precum Ion Bogdan Lefter în războiul dus în numele optzeciștilor împotriva nouăzeciștilor, pe care-i consideră un fel de epigoni postmoderni ai optzeciștilor (în schimb îi adoră pe douămiiști, îndeosebi pe cenacliștii lui Mircea Cărtărescu). De unde se vede că distanța de zece ani dintre promoții provoacă la unii alergii. Interesant e, apoi, că și în cadrul unei promoții, cum e cea a nouăzeciștilor, "atomizate", bătlăile pe podium, exclusiviste, sunt semnificative: ba auzi de promoția "brașovenilor din plasa lui Al. Mușina" (cei mai buni, care au legătură directă cu optzeciștii, asumată ca atare), ba a "ficionarilor", care se confundă cu aceea a "Dilemei" (cu manifeste, în care Ion Manolescu face figură centrală), ba a "agenției literare Dan Silviu Boerescu" (susținută de cenacliștii Muzeului Literaturii Române), ba a "provincialilor" debutați în anii de la Revoluție încoace, de vârste diferite (Vasile Baghiu sau Rodica Draghinescu sunt optzeciști sau nouăzeciști, debutând editorial după Revoluție?) sau din Capitală, las la o parte basarabeni "de-o vârstă"... Nu spun că și în cadrul optzeciștilor și-a arătat colții "spiritul ASPRO", al excomunicării scriitorilor tuturor generațiilor și promoțiilor ante și post-optziciste care nu ridică în slăvi experimentalismul, postavangardismul, textualismul, post-textualismul sau postmodernismul (mă rog, eu exagerez, însă elitismul de tip universitar, care are pâinea și cuțitul și împarte "glorii" de o zi sau de un an, ar trebui să fie mai atent cu impulsurile sale spre gregaritate; cu atât mai mult cu cât programele literare stârnesc antipatii).

Eu am participat și am de gând să particip în continuare "constructiv" la "războaiele generațiilor" - citesc fără prejudecăți cărți sau manuscrise, de câte ori am ocazia, ale scriitorilor din generații/promoții diferite, ani la rând am debutat editorial poeți (care au

confirmat) la Concursul "Aurel Dumitreașcu" sau am publicat, fără rezerve, poeți, prozatori sau critici adevărați din toate generațiile în revistele "Contrapunct" (cât am lucrat acolo) și "Viața Românească" (din 1991 până azi). Sunt tolerant "de felul meu", chiar exagerat (dar fericit că nu sunt critic, eu mă mulțumesc și cu descoperirea unui poem memorabil într-o carte; asta nu înseamnă că sunt împăcat cu mine însumi "ca virgulă cititor"), înțeleg bine că fiecare scriitor are un culoar al său de mers triumfal sau anonim în literatură, că suntem în plină reciclare a metodei ("metoda e stilul"), că unuia i-a dat Dumnezeu mai mult "talent" și altuia mai puțin, că "avem cu toții loc", că "important e instinctul" (sau importantă e refularea instinctelor) și să te regăsești în ceea ce scrii, că nici o adecvare lexicală din lume nu te poate salva de la ratare dacă "așa ți-e scris". Câți din noi sunt în stare să-și recunoască însă neajunsurile proprii?

Războaie ale generațiilor? Rivalități scriitoricești, poate, ideologii literare contrarii, orgolii rânite, refugii interioare, asimilări, procese de înnoiri conjuncturale, desincronizări, insatisfacții, false receptări autocritice, indispoziții livești, "norme" estetice, teme recurente, regândiri, complicități paradoxale, relaxare la masa de scris și citit, "bășcălie textuală", "căutare a plăcerii viciului în scris și citit", gust pentru impostură, scepticism, improvizații intelectuale, mediocritate titrată, cinism, resemnare, regresivitate. "Generații, ca fatalitate". Pe când trăim într-o "bogăție a diferențelor" - am înțeles asta încetul cu încetul, non-valoarea are și ea particularitățile ei "omenești", are merite compensatorii. În conul de umbră al conștiinței, personal aplaud "mentalitatea existențialistă" din literatura română și nu pariez pe "mentalitatea formalistă".

Altfel, există o dinamică interioară a literaturii române (așa cum există și o interioritate a operei literare), "schimbarea" naturală a generațiilor (și războiul subteran al scriitorilor reprezentați de aceste generații/promoții) intră în regula precarității condiției noastre, condiție care are acces la tragic doar prin ironie și care e doar un "dicteu al memoriei culturale".

4 iulie 2000. București

Sántha Attila

RĂZBOAIE ÎN LITERATURA MAGHIARĂ

*- scriitorii maghiari tineri din Transilvania:
ciocanul sau nicovala?*

Literatura maghiară (luată în ansamblu) nu duce și niciodată nu a dus lipsă de linii de demarcație, de tabere care se definesc în jurul unor idei presupus antagonice. Această stare a dus la o viață literară zbuciumată, la războaie dintre cele mai înverșunate, la bătălii spectaculoase care fac deliciul spectatorului (sau mă rog...) Să ne gândim doar la luptele în toată regula dintre urbani și poporani, lupte care între cele două războaie mondiale au căpătat aproape forme de stradă, și care continuă și astăzi, măcar sub formă de război de gherilă. Într-o parte erau urbanii, care se defineau ca fiind "progresiști", avînd un contact permanent cu așa-numita literatură universală și care luptau din greu împotriva celor din Mucsa (sat maghiar simbolizînd carul cu boi), iar în cealaltă parte erau poporarii, un fel de tradiționaliști care se raportau la o conștiință colectivă a poporului maghiar, de preferință unică și inconfundabilă (reprezentanți de seamă fiind Móríc Zsigmond, Németh László, Illyés Gyula, Nagy László, Juhász Ferenc, din Transilvania Tamási Áron, Sütő András).

Absurditatea luptei dintre cele două tabere poate fi observată ușor dacă ne gândim că cel mai mare stilist al literaturii maghiare a fost urbanul Kosztolányi Dezső, deci implicit scrierile sale pot fi catalogate - de cine vrea să facă catalogări de acest gen - ca o expresie a adîncurilor metafizice ale limbii maghiare; iar nuvele, romanele și dramele poporanului Tamási Áron sunt nu numai o reflexie a sufletului colectiv șeciuesc, dar, înainte de toate, sunt exponente ale realismului magic, cu patruzeci de ani înaintea succesului

scriitorilor sud-americani.

Cu toate că astăzi înverșunarea cu care taberele își apărau ideile poate părea puțin caraghioasă, din când în când se mai aud voci care cer scriitorilor tineri să opteze între cele două tabere (nemaivorbind de faptul că critica literară mai face, din când în când ea singură etichetările). [Între noi fie vorba, în perpetuarea situației o mare parte din vină aparține guvernărilor maghiari de după 1989. Fiecare guvern a încercat să formeze o clientelă literară apropiată de ideile sale: astfel, guvernul Antall (1990-1994) a vrut să resusciteze poporanismul (care era într-o eclipsă totală), iar între 1994-1998 guvernul social-liberal i-a favorizat pe urbani (motivînd că ei produc adevărate valori literare, omițînd însă să precizeze ce înțelege prin "valoare literară"). Cine nu era în nici una din tabere, ori era revendicat de toată lumea (cazul poetului Baka István), ori nu era băgat în seamă.]

Cu toate că maghiarimea din Transilvania e privită ca fiind mai conservatoare decât cea din Ungaria și deci mai predispusă să conserve existența acestui război, paradoxal în viața literară din Transilvania a fi urban sau poporan nu mai este o temă de discuție (poate și din cauză că subvențiile primite de la Budapesta nu s-au acordat *prea* preferențial, pentru simplul fapt că priviți din centru, toți ungurii din afara granițelor sunt la fel și pentru că noaptea orice pisică e neagră). E adevărat, această literatură maghiară din Transilvania are cu totul și cu totul alte probleme. Dintre acestea, cea mai arzătoare este *autodefinirea*.

Scriitorii maghiari din Transilvania, vorbind despre mediul literar autohton de obicei trag o paralelă cu literatura slovenă, care - în raport strict cantitativ - nu este mai mare decât cea maghiară din Transilvania, și, în plus, amândouă sunt mici și voinice. Întrebarea fundamentală pe care și-o pune fiecare scriitor maghiar transilvan este: există oare obiectul discuției, adică o literatură maghiară din Transilvania, sau există numai literatură maghiară, fără epitete? Destul de repede s-a ajuns la concluzia că literatură maghiară e una, fie că se scrie la Cluj, la Budapesta sau la Bratislava². Însă existența unei vieți literare aparte, cu instituții literare care se dezvoltă într-un mod autonom de cele din Ungaria, face ca unitatea literaturii maghiare să fie pusă sub semnul întrebării de însăși funcționarea sistemului literar³. Instituțiile literare, ca orice alte instituții, încep să aibă viața lor proprie, care, în cazul de față produce o autonomizare a vieții literare și o existență de facto a literaturii maghiare din Transilvania (nedorită nici chiar de cei implicați). Ceea ce înseamnă că există (cel puțin) două literaturi maghiare paralele. Această stare de fapt e puternic susținută și de publicul cititor care este extrem de reținut în a consuma literatură maghiară contemporană din Ungaria. În acest context, luptele interne din viața literară maghiară de la noi capătă o importanță mai mare, de vreme ce depășesc clar cadrul unei furtuni în paharul cu apă, literatura maghiară din Transilvania trebuind să satisfacă niște cerințe reale ale cititorului.

Astăzi războiul din viața literară transilvană se poartă pe un plan care (mi se pare mie) e mult mai aproape de normalitate decât cel din Ungaria: simplu, e vorba de definirea și redefinirea canoanelor literare, a regulilor după care sunt alcătuite acestea. Acest război e cât se poate de normal, de vreme ce peste tot în lume scriitorii tineri își fac loc (trebuie să-și facă loc) în sistemul literar - cu cotul, cu cântul, cu picioarele, fiecare cum poate. Până la mijlocul anilor '90, scriitorii tineri erau integrați după o perioadă de făcut antecameră fără prea mari convulsii în canoanele „oficiale” transilvane. La această dată apare un grup foarte numeros de scriitori tineri care amenință prin însăși prezența lor masivă statu quo-ul unei vieți literare slăbite de emigrarea masivă din anii

'80 a scriitorilor maghiari. Autori tineri ca Orbán János Dénes, Fekete Vince, László Noémi, Molnár Vilmos, György Attila, Lövétei Lázár László, Kelemen Hunor, Lakatos Mihály, Gergely Edit și cu voia dumneavoastră, ultimul de pe listă, subsemnatul⁴ ș.a. apar din neant, și inițial sunt salutați de establishmentul literar ca schimbul de mâine al literaturii maghiare. Luna de miere durează foarte puțin, întrucât o „anumită parte” al „ălor bătrâni” constată cu stupeoare că ceea ce fac tinerii nu prea se leagă de mărețele tradiții ale literaturii transilvane, de gravitatea ei proverbială, în care dacă nu vorbești de adânci conflicte umane transilvane, atunci musai să fii măcar un pesimist postmodern incurabil sau religios până-n măduvă. Or, scriitorii tineri din grupul autodenumit al „transcentralilor” numai asta nu fac, ci, mai mult, se apucă să-și bată joc de vacile sacre ale literaturii transilvane (rămâne în anale numărul tematic al părții maghiare din Echinoc - 1992/7-8-9 despre „poetii de curte” maghiari ai regimului comunist) provocând reacții isterice ale bătrânilor; în același timp, ei deschid și un al doilea front împotriva postmoderniștilor „pesimiști”, pe care îi consideră plicticoși. Vitalitatea debordantă a scrierilor lui Orbán János Dénes lasă să se întrevadă că ceva se schimbă fundamental; jocul fără orizont al predecesorilor este înlocuit cu un joc care are un scop precis: captarea bunăvoinței cititorului; se constată o reîntoarcere la istorisire (dar fără accente moderniste, considerate depășite); și, mai presus de toate, ironia postmodernismului pesimist este înlocuită cu autoironie, parodie și autoparodie, făcând aproape imposibil un atac frontal împotriva tinerilor (de vreme ce ei sunt primii care își deconstruiesc scrierile). Ideea transcentralului, conceput prima dată ca un joc și ca delimitare a ceea ce *nu* sunt scriitorii tineri, capătă valențe „pozitive”, „trans”-ul din transcentral începe să rimeze cu *Transsilvania* lui Dracula, iar „centralul” devine un rezultat al bălăcirii în toate extremele posibile.

Relațiile dintre tineri și mai puțin tineri se înrăutătesc când revista „Látó” (care se vroia de natură „progresistă” în sensul de a alinia literatura transilvană la standardul din Ungaria al „urbanilor postmoderniști”)

realizează că transcentralii, din posibili aliați se transformă în adversari de temut. Drept urmare în 1994 editura revistei "Látó" face epocala greșală de a refuza volumul de debut al lui Orbán János Dénes (n. 1973), **Hümériáda**, volum care devine ulterior piatra de căpătâi a literaturii maghiare tinere de pretutindeni.

Adevărata luptă se dezlănțuie în momentul în care scriitorii tineri, având ca maecena pe Szöcs Géza (reîntors din exil) își fondează propriul for, "Előretolt Helyörség" (în românește "Avanpost", dar cu conotații mult mai „militariste”), și editează revista în revistă "Serény Múmia" în cadrul bilunarului clujean "Helikon" (condus de boema literară transilvană mai vârstnică). Transcentralii declară război deschis pe toate fronturile - mai puțin împotriva „bătrânilor agreeți" - și propun un parteneriat cu cititorul dezghețat. Ca reacție, un înalt prelat catolic aproape că îi excomunică în public (în public aproape că îi excomunică) pe cei de la "Helyörség", iar Orbán János Dénes e făcut „sexmămuță" în revista "Látó". Lupta nu ia dimensiuni rabelais-iene pentru simplul motiv că transcentralii se duc mai departe, și sprijiniți de publicul cititor tânăr, se apucă să producă un canon propriu, care nu prea are tangențe cu canoanele oficiale-oficializate. Scriitorul de parodii de cărți de aventură Rejtő Jenő (alias P. Howard) este cerut cu insistență de subsemnatul să figureze în manuale, aiuritorul autor hrabalo-borghesian Molnár Vilmos e ridicat în top și însuși transcentralii sunt predați la facultăți din Ungaria. Și uite așa, conflictul se stinge încet, de vreme ce transcentralii devin o înghițitură prea mare pentru establismentul literar transilvan, care pare a se fi obișnuit cu existența unui pol pe putere paralel.

Ce mai este de zis? Această clasică poveste de succes nu poate fi poate fi completă fără să menționăm influența transcentralilor asupra literaturii maghiare de pretutindeni. Underground-ul literar maghiar care scria în mod asemănător cu transcentralii prinde forță, și chiar dacă nu ca o consecință directă a apariției transcentralilor, încet autori pe care îi doare-n cot de clasică opoziție urbano-poporană sunt propulsați mai ușor înspre culmile canoanelor. Influența lui Orbán

János Dénes asupra întregii literaturi tinere maghiare nu mai poate fi neglijată. Crema celor mai tineri scriitori din Ungaria (ca de exemplu Varró Dániel, Harczos Bálint, Karafiáth Orsolya, Szálinger Balázs) nici nu neagă acest lucru. Apar și epigonii, fără de care literatura ar fi mult mai săracă. Fapt de neimaginat cu câțiva ani în urmă, un tânăr poet maghiar din Ungaria, Szálinger Balázs, dorit de cele mai prestigioase edituri budapestane, vine la "Helyörség" să-și scoată cartea.

Astăzi e liniște și pace: post-marxiști, postmoderniști, post-colectiviști par să se fi resemnat cu schimbările fundamentale din micuța noastră viață literară transilvană, și chiar încep să fie mândri (în taină, bineînțeles) de cât de bine se mișcă băieții. Mai mult: în spirit aiurito-transcentrist chiar putem adăuga că astăzi transcentriștii sunt nicovala cu care Transilvania bate la cap literatura din Ungaria ca să se mai dezghețe și ea, să lase dracului pălăvrăgeala despre urbani și poporani, că de nu, devenim *noi* iredentiști și le facem capitală literară la Cluj de le sar capacele. Dixit.

N.B.: numele autorilor maghiari amintiți în text sunt scrise după regulile limbii maghiare, și anume întâi numele și apoi prenumele.

Note:

1 Denumită „din Transilvania" și nu "din România" pentru că s-a ajuns la consens că puținii scriitori maghiari din București fac și ei literatură transilvană, precum literatură transilvană se poate face și la Budapesta.

2 Cu toate că în 1968 un grup de scriitori transilvăneni bine cotați a protestat împotriva acestei idei, sperând să obțină concesiile de la mult iubitul conducător...

3 Sistem literar. Vezi teoria științei literare constructiviste (F. Schmidt).

4 Halal treabă am acceptat și eu: să-mi scriu propria istorie.

RĂZBOIUL GENERAȚIILOR

Alexandru Mușina

VIATA (LITERARĂ) MERGE MAI DEPARTE...

Bătălia generațiilor? Să fim serioși! Nu știati că e un subiect „out“?! Că subiectele „In“ sînt: postmodernism, multiculturalism, europeism versus naționalism, feminism, gender studies, canon ... Bătălie canonică, da, parcă ar mai merge, dar bătălia generațiilor?!

Lăsînd gluma la o parte, să observăm că:

1. dacă nu mai interesează (aproape) pe nimeni, înseamnă că bătălia între generații **nu există**;

2. mai mult, ca să existe, ar trebui să avem „tabere“ (generații) bine definite, cu programe distincte, dacă nu concurente, care să se bată „în idei“ - restul sînt lupte birocratice, „de aparat“, de acaparare, a „puterii“ simbolice (și nu numai), chestiune care **nu mă interesează pe mine**;

3. și încă: mai întîi, trebuie să cădem de acord: sîntem postmoderni sau nu? dacă da, **care** generație (promoție) e postmodernă și care nu? **ce** sînt generațiile (promoțiile) care nu ar fi postmoderne? dacă *doar o parte* din membri unei generații sînt postmoderni, iar restul moderni (sau semimoderni), ce relevanță mai are criteriul generaționist? ce au în comun cangurii și aligatorii născuți în același an?

În acest haos terminologic, în acest **bazar**, pe care unii îl denumesc, „supermarket românesc“, orice încercare de a aduce o minimă ordine și coerență în discurs și-n terminologie riscă să amplifice **bulibășeala**. Voi încerca, totuși, să subliniez cîteva **evidențe**.

*

**

Să începem cu **generația '80**. Pentru că, în ultimii 20 de ani, despre ea a fost vorba în

primul rînd (chiar și cînd era negată, minimalizată, culpabilizată).

1. Generația '80 a avut toate trăsăturile unei generații de creație (în accepția curentă).

2. Generația '80 ca fenomen specific (numit mai sus) s-a *încheiat/terminat* în decembrie 1989; tot ce a urmat au fost „prelungiri“ editoriale, efecte colaterale, resuscitare muzeală, argument politico-literar, orice vreți, numai generație de creație nu.

3) Pentru că, e evident, generația '80 este un fenomen care nu poate fi înțeles cum trebuie decît în cadrul societății comuniste românești, aflate la final; schimbarea de societate, schimbarea de regim au aruncat, brusc, „generația“ în istoria literaturii postbelice; membrii ei, încă tineri și în putere, au continuat (unii) să creeze opere semnificative - dar, deja, avem de-a face cu **altceva**; (repet, nu intră în discuție ce au publicat, ci ce au scris membrii - fostei - generații '80 în ultimii 10 ani); **falia** din decembrie '89 nu a putut fi trecută decît *individual* - diferențele devin, în ultimii zece ani, mai importante, mai semnificative decît asemănările, solidaritățile.

4. Prieteniiile, admirația reciprocă, reflexul de rezistență în grup nu au rezistat probei libertății: **eșecul „Contrapunctului“** (minat din interior, distrus - practic - de redactorii săi, toți optzeciști, ruinat de conflictele dintre ei și apoi abandonat unui obscur, unui marginal) e cea mai clară „dovadă“ a sfîrșitului de generație '80 ca factor viu, constructiv.

5. Apariția, în 1985, și impunerea, după 1986, a conceptului de postmodernism poetic (literar) **românesc** nu doar a ruinat „baza conceptuală“ a ideii de generație, dar a produs

și clivaje profunde, a generat tensiuni irezolvabile (și nerezolvate, în ciuda unui **aparent** consens, de suprafață) **în interiorul generației '80**.

Prin adoptarea bruscă, frenetică a ideii de postmodernism românesc întregul sistem literar a fost bulversat: concepte, afinități „elective“, tipuri de discurs, „alianțe literare“ etc. **Dacă** nu acceptăm că generația '80 = postmodernismul românesc (și e greu de acceptat pentru orice om cu gust, onest și mintea întreagă), fie nu mai putem distinge generația '80 de unii antecesorii (Leonid Dimov, M. Ivănescu, M.H. Simionescu, Radu Petrescu ș.a.m.d.), denumiți „pre-postmoderni“ (unii malgré soi, ca monsieur Jourdain), fie „decupăm“ altfel literatura postbelică, ignorând, devalorizând sau pur și simplu anulând criteriul generaționist; ambele operații intelectuale (legitime, în ultimă instanță) au fost făcute... dar (specific local) nu au fost duse pînă la capăt. Exemple: „Postmodernismul românesc“ de Mircea Cărtărescu, „Scriitori postmoderni“ de Gheorghe Perian, „Istoria tragică și grotescă...“ de Radu G. Țeposu, „Generația '80 și promisiunile postmodernismului“ de Mihaela Ursu.

În ciuda evidentei calități a scriiturii, a analizelor punctuale (unele remarcabile), nu poți scăpa, la lectura cărților citate mai sus (și a nesfîrșitelor articole „în temă“), de senzația de galimatias conceptual, de „am auzit că așa se zice“, „la noi așa se spune“, specifice unui spațiu cultural *marginal*, provincial (în sensul cel mai rău al termenului).

Ce rămîne din generația '80, după 15 ani de lectură „postmodernă“ a ei? Totul, sau nimic. Alegeți! Doar sîntem postmoderni, nu-i așa?

*
**

Revenind: personal, cred că postmodernismul a **fagocitat conceptual**, iremediabil, ideea de generație '80. În ultimii zece ani, din ea nu a mai rămas decît „carcasa“ - oricărui istoric literar serios îi va veni tot mai greu să „reconstituie“ generația '80. Operația e plauzibilă doar dacă, în prealabil, se optează pentru **una** dintre accepțiile în vigoare ale „postmodernismului

românesc“ (necesitatea *opțiunii prealabile* - nu contestarea termenului în sine, asupra căruia am atras atenția încă din 1987, i-a făcut - de neînțeles, dar explicabil - pe mulți să vadă în mine un *adversar* al postmodernismului; nu reiau discuția - e redundant și inutil).

O soluție, la care nu m-am gîndit în 1987, ar fi să pornim de la **postmodernitate**, ca epocă socio-economică, culturală (din care România făcea/face totuși parte, dar într-o buclă temporală, într-un spațiu marginal, plin de efecte perverse), în care coexistă/se succed ideologii, valori, generații de creație concurente/complementare. În Spania, de exemplu, atît generația '98, cît și generația '27 aparțin modernității.

Problema e că, la noi, postmodernismul (postmodernitatea) a devenit *criteriu decisiv de valoare*. „Procentul“ de „postmodernism“ dă „importanță“ scrierii/scriitorului, stabilește locul central sau marginal în noul canon. Devenit argument axiologic, „postmodernismul“ e manipulat la modul cel mai penibil. El servește, cumva, ca o **legitimare** „externă“, la fel cum generația realizează o **legitimare** „internă“. De aici „logica“ (fals ... postmodernă) a lui și/și, în loc de sau/sau.

Dacă generația '80 a „dispărut în ceață“ (sau și-a schimbat identitatea și înfățișarea) în 1986, dacă ea a înghețat în 1989, dacă din ea n-a mai rămas decît „armura“, cu cine se luptă nouăzeciștii, douămiiștii? Cu o hologramă? Cu „Muzeul figurilor de ceară“? Cu armura unui samurai, ca eroul din „Harakiri“? (Uneori, asistînd la „luptele“ inter-generaționiste de azi, mă simt ca personajul din „Invenția lui Morel“ a lui Adolfo Bioy Casares).

Deci: există o bătălie între generații? Răspunsul o să difere de la caz la caz. Ca orice luptă „cu morile de vînt“, aceasta are drept motor real o autoamăgire, ocultează fie neasumarea **vinei**, a **limitelor** acțiunii lor literare din partea membrilor generației '80, fie imposibilitatea de a propune *altceva*, realmente *altceva* din partea celor mai juni.

Mai explicit: deveniți, după 1989, „luptători pe cont propriu“, opzeciștii nu pot să ignore că, împreună, înainte de 1989 nu au contestat, nu au pus în discuție pe față, la

modul radical, sistemul comunist; nu s-au „pliat“ pe el, dar s-au „acomodat“ (mîrîind, ricanînd, ironizînd) cu el, cu ceea ce detestau sincer. Eroizarea trecutului comun, generaționist, emfazizarea nedreptăților suferite, a nerecunoașterii meritelor, ca și asumarea „relativismului“, „toleranței“ postmoderne sînt substitute, refulări. **Vina rămîne.** Și noi o știm. **Aici e „buba“** generației '80; în nici un caz în „concuranța neloială“ pe care ne-o fac cei mai bătrîni sau mai tineri.

La fel: junii din ultimii zece ani nu sînt în stare să se desprindă din fascinația marilor scriitori ai generației '80; le preiau (accentuîndu-le, deformîndu-le, caricaturizîndu-le) ticurile, temele, obsesiile, frazele, stilul... Se luptă cu „imaginea din oglindă“. De altfel, noile promoții/generații sînt formate fie din oameni *de vîrsta* celor „centrali“ în generația '80, dar care - din varii motive - erau (și sînt) marginali în „topul generației“, fie din discipoli mai mult sau mai puțin fideli ai **cîte un** membru al generației '80.

Chiar aceste lupte de gherilă arată că nu mai putem vorbi de generația '80 ca fapt omogen - există personalități (cu „zona lor de influență“), există direcții diferite, concurente, incompatibile. Iarăși: atît generația '80, cît și postmodernismul românesc, sînt - azi - pură „demagogie“, argument în „lupta pentru putere“, „monedă de schimb“ pe piața bunurilor simbolice.

Revin: cu mizele, cu specificul, cu adversarii și campionii ei, generația '80 s-a sfîrșit în decembrie '89, o dată cu lumea în care s-a născut și s-a manifestat.

*
* *

Încercarea de a „a mai ține în viață“ generația '80 are ceva donquijotesc, eroic și ridicol. Combatanții poate că mai există, dar **spiritul** (întocmai spiritului cavaleresc în vremea lui Cervantes) **său** e doar amintire.

Lucrurile nu erau așa de clare în 1990-1992, cînd „**Contrapunct**“, cea mai puternică revistă a vremii, a eșuat, minată *din interior*. (Nu responsabilii sînt de căutat, ci e de văzut inevitabilitatea eșecului unei reviste „a

generației '80“). Dar sînt clare azi: „**Paralela '45**“, care se subintitulează inercial-ofensiv „revistă de avangardă culturală“, nu este decît - vorba unui congener - „o bună revistă de istorie literară“

Poeții, prozatorii, criticii (majoritatea) sînt încă vii, în putere (unora le-a revenit chiar pofta de scris, au realizat lucruri remarcabile în ultimii ani), dar - deja - e vorba de personalități distincte, cu poetici - în bună măsură - *ireductibile*, unite, cînd e cazul, printr-o rețea de prietenii și o admirație reciprocă vechi de 15-20 de ani. Acum se vîd mai degrabă *deosebiri* decît *asemănări* dintre Viorel Marineasa și Ioan Groșan, dintre Crăciun și Ștefan Agopian, dintre Cărtărescu și Al. Vlad, dintre Traian T. Coșovei și Ion Mureșan, dintre Iaru și Danilov, dintre Romulus Bucur și Liviu Ioan Stoiciu...

Evoluția fiecăruia în parte a dus la confruntări pe care „unanimitismul“ din mintea unora și conceptul-sac pre numele-i postmodernism nu pot să le ascundă: adevăratele „bătălii“, cele realmente semnificative, au loc, **acum**, între cei considerați a aparține generației '80.

*
* *

Nu e sigur că așa va fi și-n următorii ani. Modul de a gîndi și simți, sistemul de valori, „lumea“ în care se formează (s-au format) cei de 16-25 de ani sînt atît de diferite de cele ale noastre încît, mai devreme sau mai tîrziu, ei se vor recunoaște, „între ei“, apoi vor descoperi că sînt *o altă specie* decît noi (sau 99% dintre noi). Ceea ce s-a întîmplat în '70-78, se va repeta - e aproape sigur - în anii care vin. În ce formă, sub ce stindarde, doar Dumnezeu poate ști.

Dar, nu pot să nu aduc în discuție următoarele:

a) „boala“ numită comunism (cu toate manifestările ei) e încă prezentă în „gena“ celor tineri (și **generează** nu doar supiciune reciprocă, ci și nevoia de tutelare, de „părinti“);

b) cei realmente diferiți nu cred că vor folosi un discurs „generaționist“; mai exact, nu unul în primul rînd „generaționist“, ci „ideologic“, în democrație contează *ideile* mai mult decît „contingentul“ (ca în închisoare, în

armată sau în regimurile totalitare);

c) în planul strict al „procedeeelor“, **ruptura**, desprinderea de discursul și tehnologiile literare interbelice s-a realizat o dată cu apariția generației '80; în acest plan, și doar în acesta, e greu de prevăzut o răsturnare *semnificativă, substanțială* (ceea ce poate întreține iluzia unei „continuități“);

d) această răsturnare se va produce în planul „conținutului“, al mizelor existențiale și sociale, care vor fi cele ale unor oameni „*liberi*“ (față de cele ale unor oameni „din lagăr“, care s-au *vrut*, s-au visat liberi);

e) răsturnarea se va realiza, cred, (ca și acum 20-25 de ani) printr-o brutală *sincronizare*, printr-o ignorare (devalorizare) a discursului „intern“ preexistent, prin negarea continuităților (inevitabile) și afirmarea unor solidarități trans-naționale (e singura șansă a literaturii române de mîine);

f) ruptura nu va fi posibilă fără „dezvrăjire“, fără trezirea din fascinația metadiscursurilor (literare); de aceea, poate că ea nu va fi apanajul „filologilor“ (cum a fost în cazul generației '80);

g) „fenomenul“ poate să se „amîne“ 10-15 ani; între timp, să fie „pregătit“ de un val de scriitori tineri „profesioniști“, producători de „literatură de consum“: sentimentală, politivistă, de aventuri, S.F., sau de scrieri nonficionale (dar **nu** jurnale, memorii etc.)

*

**

Deci, repet: o bătălie dintre generații nu cred că are în acest moment loc. Din lipsă de miză, dar și de combatanți. „Noul teritoriu“ e prea vast; e loc pentru toți; deși, cu reflexul de cazarmă în oase, scriitorii români se tot luptă pentru „polonicul & cazanul simbolic“, deși „*cîștigul*“ *real* e, deja, în altă parte.

Marii scriitori de mîine nu au de ce să se mai războiască cu noi. Poate doar așa, ca încălzire. Nu au a se lupta cu *scriitorii* care am fost/sîntem. Pot, cel mult, să *ne arate obrazul*. Să ne atragă atenția asupra orbirii, lașității, neputinței vizavi de condiția carcerală în care ne-am format și am trăit (ca oameni și scriitori).

*

**

Dar, repet, asta n-ar mai fi o bătălie. Doar

o simplă *constatare* a celor mai tineri ca noi.

„Bătălia“, *dacă* are (a avut) loc, este în fiecare din noi: cei care am trăit zeci de ani în comunism (și ne pregătisem, vorba lui Andrei Pleșu, să trăim așa toată viața) și ne-am trezit în libertate.

Paradoxul momentului pe care-l traversăm ne relevă - dacă sîntem atenți - ce înseamnă marile mutații la nivelul istoriei umanității. În raport cu *ruptura* din 1989, „cherelele“ generaționiste, vorba lui Luca Pițu, sînt, apar ca absolut derizorii. Necesare, semnificative doar *dacă* nu se imaginează mai importante decît sînt. Altminteri... paranoia postmodernă & iresponsabilitate postcomunistă. „Luptele“ dintre generații, promoții, promoțiuțe din ultimii zece ani sînt ridicole forme de refulare a *vinel*, a *păcatului* de a fi trăit și acceptat, internalizat un regim inuman, dezonorant.

Asta e! Restul: *palavre, palavre, palavre.*

*

**

Abia acum, cred, poate fi înțeleasă mai bine ironia și patetica „demisie“ a lui Al. Cistelean, Virgil Podoabă și a subsemnatului, din „generația '80“ („fie că ea e posibilă, fie că nu“). E un fel de „demisie“ din „Muzeul Literaturii Române“ sau din „Insula lui Morel“.

Cei care ne-au „felicitat“, ca și cei care ne-au „condamnat“ (nu puțini) n-au făcut decît să ne accentueze sentimentul că majoritatea scriitorilor români nu pot avea (întocmai neamului) decît „proiecte de trecut“, că atît de „dezinhibații“, progresiști postmoderni ot România cred cu tărie că „și ieri va fi o zi“ (genial titlu al genialului Mircea Nedelciu - *el* era, cumva, „întruparea“ spiritului generației '80; acum, boala și moartea sa *îmi apar* - repet **îmi** - ca mai mult decît semnificative).

O demisie nostalgică, un fel de: „*adio, dar rămîn cu tine!*“

*

**

Dar cei mai juni? În ce relații ești cu ei? Personal, excelente. În primul rînd, pentru că nu cred că istoria literaturii române se sfîrșește cu mine sau cu generația mea, nu cred că „după noi, potopul“. În al doilea rînd, fiindcă-mi place concurența, mă stimulează. În al treilea, și nu în ultimul rînd, fiindcă sînt

convins că primii 20-30 de ani ai noului mileniu vor fi ani mirabili pentru literele române (în absența unui accident istoric similar ocupației sovietice). Sper să particip și eu la ei, cu opere „majore“ (dacă va vrea Dumnezeu).

(Recunosc: acest discurs „de solidarizare“ cu cei mai tineri e la fel de „pervers“ ca și cel de „negare“, de minimalizare a acestora).

*

**

Eram foarte tineri, purtam plete lungi, (chiar și Ioan Groșan și cu mine!) și blugi, nu ne plăcea poezia înaintașilor imediați, prea „metaforică“, fals „transcendentă“, credeam - da, aveam această naivitate - că e posibil un flower-power și în România, în comunism. Nu sesizam *diferența* dintre noi și junii din „lumea liberă“; ascultam aceeași muzică, dansam aceleași dansuri, aveam aceleași valori - care, dimpreună, ne *deosebeau* de cei mai mari cu 10-15 ani decît noi, fie ei vestici, fie ei estici.

Eram foarte încrezători în noi și nedrepti, cumva; eram generația „răsfățată“ a socialismului, dacă a existat așa ceva. Oricum, habar n-aveam de arestări, de ședințe de excludere, de exmatriculări sau interdicții „pe bază de dosar“. Nu știam de foame, de frig, de raționalizări. Odată zdrobită rezistența elitelor și a „României profunde“, importatul comunism, colaboraționiștii bine instalați în șa au cotit-o spre „naționalism“ (socialist?!?!?) și - ca să seducă - au ascuns „bîta“ și au dat la consum „morcovul“ (unul luat, pe credit, din Vest).

Perioada de formare e decisivă, ce banalitate! Iluziile - dar erau *doar* iluzii cele trăite atunci? - produc un pattern mental, un nex, care nu poate fi desfăcut și refăcut *altfel*, decît cu eforturi și riscuri maxime.

Cine nu a cunoscut perioada, să zicem 1966-1977, perioada de formare a noastră, nu are cum înțelege cu suficientă subtilitate generația '80. Citesc tot felul de „retroproiecții“, pornind de la textele noastre, de la ce spun(eau) politologii, revistele, cărțile și le descopăr nu atît false, cît - cum să spun? - *parțiale, simplificatoare*. (Mai grav, *nici unul* din cei care au scris despre generația '80 n-a citit măcar *toate* textele noastre, în

succesiune, texte risipite prin reviste obscure, uneori; o lipsă de *acribie* care mă face să rîd, dacă n-ar fi enervantă *pretenția* respectivilor că realmente, „înțeleg“ fenomenul.)

Nu-i pun la socoteală pe cei care (voluntar sau involuntar) *mistifică*: mai mult sau mai puțin, din orgoliu și/sau ca să le iasă „demonstrația“, ca să fie și ei băgați în seamă, din resentiment sau tentație (auto)mitologizantă ș.a.m.d.

*

**

Repet, ne simțeam profund deosebiți de antecesori. Aveam precursori, desigur, dar nu-i percepeam, nu „existau“ pentru noi (nici măcar oniricii, nici Dimov sau M. Ivănescu; l-am cunoscut pe Caraion, i-am ascultat pe Ivasiuc sau Stănescu, îmi plăceau, dar erau *de pe altă planetă*, erau - așa simțeam atunci - o altă specie).

Generația '80 e, cred, prima *generație literară postbelică*. În sensul în care nu ne mai raportam la marii interbelici ca la niște magiștri: Blaga, Barbu, Călinescu, Vianu *nu* au fost „contemporanii“ noștri, erau nume din cărți, aproape ca și Eminescu sau Alecsandri.

O nouă generație apare cînd, vorba lui Pound, deși contemporani, oameni nu foarte deosebiți ca vîrstă, nu mai trăiesc în aceeași epocă.

Trăiam în timpuri/spații diferite de cele ale lui Stănescu, Sorescu, Blandiana, Bănuțescu, chiar Adrian Popescu, Ion Mîrcea sau Eugen Uricaru.

Aveam „habitaturi“ diferite. Ce bătălie între noi?

În absolut, nu sînt posibile „bătălii între generații“ (e ca și cum noi, acum, ne-am bate cu hunii lui Attila - deși, unii asta chiar o cred, sau se fac că ...).

Bătălia e pentru „resurse“, pentru „căi de navigație“, „de comunicare“, e bătălia pentru piața bunurilor simbolice. E faza de „îmbătrînire“ a unei generații, e trecerea ei de la un fenomen „natural“ la unul „social“. Aici, apar în prim-plan „negustorii“, „intermediarii“, așa-zisele „capete politice“ ș.a.m.d., ș.a.m.d. Să le spunem criticii generației? (Și poeții sau prozatorii, în scrierile de un anume tip, intră aici).

*
**

Sînt lucruri care, acum, se văd cu ochiul liber, dar asupra cărora se tace: cu „resurse“ (talente, opere număr de scriitori valoroși) net superioare oricărei alte generații postbelice (la mijloc e și șansa unei formații mai bune, a „iluziei“ unei mai mari libertăți în faza de formare - vezi și cele scrise mai sus) generația '80 a avut „negustori“ net inferiori generației '60. Timorați, fantasmatici, lipsiți de curaj, și de imaginație (!?!).

Mereu fascinați de, n-au reușit niciodată să se „emancipeze“ complet de sub tutela magiștrilor (mărturisiți sau nu): N. Manolescu, L. Ciocîrlie, M. Martin, E. Simion, Mircea Zăciu ș.a.m.d. Îi copiază, chiar și cînd îi contestă, le-mprumută ideile, viziunea asupra literaturii, chiar și cînd - aparent - realizează „marele salt înainte“. *Niciodată* nu i-au contestat la modul radical, argumentat, propunînd și dezvoltînd realmente altceva. Ah, obrăznicii, oedipienie „lovituri pe la spate“, de-astea da! Și apoi: să-l contesti pe Simion în numele lui Manolescu sau Martin se numește emancipare?

Un singur exemplu „uitat“ (psihanalizabil!?) de mai toată lumea: cel care a lansat „conceptul“ de postmodernism poetic **românesc** (formulă, apoi, extinsă și la proză) a fost, în 1985, **Nicolae Manolescu!!!** În ultimă instanță, nici Radu G. Țeposu, nici I.B. Lefter, nici Gh. Perian sau Mircea Cărtărescu n-au făcut altceva decît să preia, să nuanțeze, să „exemplifice“, eventual să „deformeze“, în nici un caz să conteste teza lui Manolescu din eseul publicat în „Caiete critice“. Semnificativ: nici nu au încercat să atace o atare teză care, odată luată drept bună, arunca/aruncă în aer ideea de generație poetică (literară) **distinctă**.

Am încercat, în 1986, cu mijloacele-mi limitate (inclusiv de cenzura care-mi interzicea anumite propoziții esențiale, pe care puteam cel mult să le sugerez) să demontez această „bombă cu grafit“ a lui Nicolae Manolescu. „Bomba“ și-a produs - în 15 ani - pe deplin efectele. Deci: am eșuat în încercarea de atunci.

*
**

În starea asta de confuzie (fertilă?), în megalopolisul Postmodernism, au apărut în ultimii zece ani - totuși - o sumedenie de curente și curente, de mișcări și mișcăriute, cu 1, 2, maxim 3 membri, dar cu manifestul de rigoare: **himerismul** (cu un singur și tenace reprezentant - Vasile Baghiu), **fracturismul** (compus din doi prieteni - Dumitru Crudu și Marius Ianuș - care, într-o seară, discret alcoolizați, au fost „rupți în bătaie“ - la figurat - de niște băieți de cartier); **neo-onirismul** (familia Corin Braga & Ruxandra Cesereanu), sau - poate - e tot himerismul lui Baghiu?; **deprimismul** (nu-i cunosc decît numele), **postmodernismul mediatic** (Ion Manolescu, în presa scrisă, restul - dacă există - navighează pe Internet) ș.a.m.d..

Dar, pînă la urmă, cel mai **șic**, tot postmodern e să fii. Bătălia, discretă sau pe față, e pentru cine e *cu adevărat* postmodern (care e *adevărat* rocker sau metalist? sînt blugii „originali“ sau bulgărești?); citesc, cu uimire, într-un „Interval“ mai vechi că singurii, noii, adevărații (de la naștere, nu convertiți) postmoderni sînt junii de la cenaclul „Litere“. Insulta absolută, aneantizatoare: **Modernule!** Cuvîntul-cheie, căreia nici o jună, superbă (sau nu, vorba lui Bulă) scriitoare nu-i rezistă e: **„Postmodern!“** Postmodernul e cool. Și atunci, ce luptă între generații? În lumea descrisă de Baudrillard, o generație ține un sezon, o zi, cinci minute la televizor (vorba lui Andy Warhol). Riscul de a fi *out*, nu *in*, îl pîndește pe fiecare. Lumea modei e necruțătoare. Nu există decît ultimul *look*; celălalt, eventualul adversar, din altă generație, e neant. Există, ca decor, ca sistem de referință pentru a sublinia un lucru datat. Cum, de ce să te mai lupți cu cineva care **nu mai există?**

În lumea modei nu există generații, există doar *case de modă*, există „creatori“ mitici și supermodele, care „fac“ o colecție, domină un **sezon**.

*
**

Exagerez? Poate. Cîmpul literar românesc, ținut atîta vreme în rezervația comunistă, încă

nu s-a dezmeticit din șocul deschiderii **reale** spre Vest; întocmai celor privați de Coca-Cola & whisky (apanaj al nomenclaturii, al shopurilor), scriitorul român trăiește ridicată la pătrat beția consumismului literar: volume? cîte scrii, atîtea publici; vrei în limbi străine? dacă te agiți, reușești (că nu te citește nimeni, asta nu mai contează - ți-i văzut numele pe o carte pe care scrie: poems, novel, short-stories!!!)

Miza, pentru tot mai mulți, nu e înăuntru, ci *în afară*. Lupta „de idei“, cea intra/inter-generaționistă e, tot mai mult, o luptă pentru „putere“, pentru controlul „canalelor de comunicare“. Aici, solidaritatea generată de un proiect comun, de valori comune nu își mai are rostul, e „ne-profitabilă“ (!?!).

Totul e să intri și să te menții în **circuitele** europene, mondiale. Discursurile, teoriile, articolele, chiar „beletristica“, nu mai sînt făcute (conștient, inconștient) pentru publicul de aici, ci pentru „curatorii“ de dincolo.

E ceva rău în asta? Nu. E normal ca fiecare scriitor să-și caute/ciștițe publicul pe care și-l dorește. Atîta doar că, în aceste condiții, însăși **ideea** de generație e doar o trambulină, o carcasă, pe care o părăsești cînd ai „exuviat“ (vorba Simonei Popescu). „Rețelele de putere“, cele care - acum - îi obsedează pe mai toți, nu-s niciodată unele strict generaționiste - mai totdeauna în punctele-cheie se află cineva „mai bătrîn“, un intermediar (patron): Crohmălniceanu, Manolescu, Țepeneag, (care are și n-are dreptate să se plîngă de „ingratitudea“ unor protejați - regula jocului, pe care hiperinteligentul Țepeneag o știe prea bine, e, totuși, „exuvierea“)

*

**

Pierderea interesului pentru bătăliile generaționiste (apanaj al lumilor-cazarmă), e, cu tot ridicolul gesturilor „de integrare europeană“, un început de *deprovincializare* a literaturii române. După ce te sațuri de Coca-Cola (sau Pepsi), descoperi că există Kinley, Sprite, Orangina (ah, că-s produse de aceleași mari trusturi, asta-i altă poveste!). Lumea literară occidentală nu e *uniformă*; există - reale - lupte de idei, bătălii canonice, conflicte între moduri diferite de a concepe/imagina lumea. Determinate, nu în ultimul rînd, de

valorile la care *aderă* fiecare, de *poziția* (geopolitică, economică) ale fiecăruia, de *mediul* pe care-l „exprimă“.

Abia cînd vom înceta să ne raportăm la Vest ca băștinașii la colonialiști (admirație, invidie, ură), abia cînd vom redeveni atenți unul la celălalt și, mai ales, la *publicul nostru* (pe care, iarăși, va trebui să-l „inventăm“, să-l „modelăm“, ținînd seama și de *nevoile* sale reale) vor redeveni posibile și necesare bătăliile (inclusiv cele între ideologii/generații diferite)

Abia aștept *adevăratele* provocări ale celor mai tineri, care - învățînd și de la noi - să ne pună în discuție limitele, lașitățile, nerealizările... Simt nevoia unui *dialog* (chiar polemic) cu cineva mai „pur și mai dur“ (inclusiv fiindcă e mai tînăr) decît mine; pînă atunci: ascult - enervat - văicăreli că „nu (mai) sînt condiții de creație“, că „tinerii scriitori sînt săraci, n-au timp să scrie, n-au unde să publice...“; sau - amuzat - citesc luări de poziție, manifeste în care regăsesc, reciclate (eventual) idei (scrise, publicate) ale mele și ale congenerilor mei, de acum 15-20 de ani.

În fond, bătălia între generații se dă, vorba măgarilor din banc, cu „fapte (povestiri, poezii, romane,) nu vorbe (manifeste, proiecte, mese rotunde etc.)“.

*

**

Ca să revin la subiect: nici măcar între generația '80 și generația '60 nu a avut loc o adevărată bătălie a generațiilor (deși erau atît de **diferite**, cu **mize** aproape opuse). Ce se întîmplă în ultimii ani ține - cred - mai degrabă de strategii ale unor grupuri de putere din interiorul lumii literare; altminteri, ar trebui să ne imaginăm o situație și mai hilară decît cea descrisă mai sus: bătălia unei „armuri“ (a „cavalerului inexistent“ al lui Calvino, să zicem) cu oasele străbunilor, cu animalele preistorice reconstituite (scheletul doar) în muzee paleontologice. Generația '60 este un fapt **consumat** de istorie literară, întocmai literaturii interbelice. (Aici trebuie să fiu de acord cu Nicolae Manolescu, care - de fiecare dată cînd un congener al meu agită stindardul generaționist - repetă, detașat, ironic: „Ce vă agitați atît? Oricum, «puterea» vă aparține“. Singura obiecție ar fi că, în

literatură, singura „putere“ adevărată e a **textului**, a cărților valoroase).

*
**

Nu e (doar) calcul în această inerție a asumării/referirii la generația '80. E și o nostalgie a „vremurilor intrauterine“; nevoia unei solidarități care s-a evaporat sau s-a fragmentat; regretul după „tineretea zburdalnică“ și faptele-i „epice“. Nu-i doar încremenire în proiect. Ci și nevoia de a nu „arunca peste bord“ un demers, la origine, extrem de radical, de generos.

Dar, în zona asta, „pozitivă“, a prelungirii generației '80 nu e loc pentru **alte** generații (precedente, posterioare); cu atât mai puțin pentru bătălii. E o „întoarcere spre sine“ a generației, în pură visare.

Socialmente, cea mai bună, cea mai elegantă soluție ar fi fost cea propusă, în 1990, de regretatul Mircea Nedelciu (incontestabilul nostru „lider informal“): un „**Club al generației '80**“. Un loc unde să ne întâlnim să stăm de vorbă, să facem proiecte (eventual), să ne „socializăm“ **între ai noștri** (ca americanii).

N-a fost să fie. Cum nu s-a realizat nici proiectul lui Groșan, din '80-'84. La întrebarea, exasperată, febrilă, a unora (în și out-sideri): „ce vrea, ce să vrea (să ceară) generația '80“, Groșan a propus: un autobuz.

Autobuzul (să nu uităm de unde am plecat) **generației '80**.

În el, cu el, chiar că am fi cucerit Europa? Deși, cu cine se tot înghesuie la volan...

*
**

De ani buni, aștept apariția unei proze „supărate“ - de tipul Sillitoe, Kerouac & comp. - care să exprime un nou mod de a vedea și trăi realitatea, specific tinerilor care s-au format în ultimii zece ani (o asemenea „filosofie a existenței“ nu e exprimată, deocamdată, decît rudimentar, în textele „băieților de băieți“).

Nu trebuie să fii profet ca să-ți dai seama că, mai devreme sau mai târziu, literatura, „tinerilor furioși“ o să iasă pe piață și - chiar mai puțin realizată artistic - o să aibă un succes fulminant: va exprima „altceva“, iar publicul său potențial (și numai al său) deja

există.

Cînd lumea se schimbă radical, cînd apar noi orizonturi și alte valori, e aproape **obligatoriu** să se scrie o astfel de literatură: vezi „generația pierdută“ americană, vezi „beatnicii“, vezi „tinerii furioși“; un fenomen similar este proza „autenticistă“ (Eliade, Blecher, Sebastian, Holban, Șuluțiu) sau eseurile lui Ionescu și Cioran din anii '30-'40.

Dar nu există deja o astfel de proză? În afară de texte **ilizibile**, în ultimă instanță (gen Răzvan Popescu), ar fi de luat în discuție proza lui Radu Aldulescu sau Daniel Bănulescu. Dar, pe de o parte cei doi aparțin generației '80 (ca vîrstă), iar pe de alta, ca **mentalitate**, exprimă „filosofia mahalalei“, sunt în linia (clasică?) a lui Arghezi, G.M. Zamfirescu, M.R. Paraschivescu, Eugen Barbu.

Cînd vorbeam de „supărare“, mă gîndeam nu la una a celor „marginali“, ci a tinerilor „centrali“: foarte bine școliți, obsedați de lumea **de azi**, cu alte orizonturi de aspirații, cu valori „noi“, eventual **săracl**, care se simt „împiedicați“ de societate „să se exprime“, să „fie ei înșiși“.

Ceva semne ar exista, mai ales „feminine“: Iolán Benedek (eșuată, deocamdată), Cecilia Ștefănescu, Simona Cucuian... („Băieții - Ovidiu Verdeș, sau Angelo Mitchievici, Sandu Vaculovski, Mihai Ignat etc. sînt prea **soft**, prea sofisticati).

În general, toți cei pe care-i cunosc sînt prea „filologi“, prea obsedați de „scriitură“ - vor fi (unii) mari scriitori, dar unii **de alt tip**. Eu mă gîndesc la cei „puri și duri“, la cei care - cu inconștiență, poate - vor afirma: „Noi sîntem altfel!“

Un **joc**, deja știut; dar care-ți dă senzația că viața (literară) merge mai departe.

Mihai VAKULOVSKI

RĂZBOIUL STELUȚELOR SAU DESPRE ERO(R)I ȘI MORMINTE

Nu știu cât de semnificativ este faptul că „Războiul generațiilor“ urmează după „Viitorul teatrului“ și nu după „Puterea în cultură“, „Intrarea în literatură“ sau „Războiul din fosta Iugoslavie“, să zicem. Oricum, se pare că, cel puțin în literatură, *războiul generațiilor* e mai aproape de teatru decât de viitor; sau cel puțin așa îmi place mie să cred.

După ce am aflat (Brașov) tema numărului de față și am ajuns la Cluj, l-am îndemnat să scrie și pe Sandu, fratele meu mai mic cu (tocmai) șase ani. Rezultatul: un eseu mai degrabă de istorie literară, conștiințios, clar, cu multe trimiteri în trecut și aproape cu „note“, într-un veritabil stil echinoxist, de care ar fi fost mîndru și Ion Pop, dar pe care a hotărît să nu-l mai trimită fiind nemulțumit de faptul că era prea „la general“. Ideea eseului lui era că atît timp cît există tineri și bătrîni, se va menține și acest război dintre generații, specificînd că există oameni din generațiile bătrîne care nu sînt bătrîni (cel mai explicit exemplu e Nicolae Manolescu, spunea el) și invers, există tineri (și adolescenți) cu totul bătrînicioși. Corect, doar că (I) Nicolae Manolescu nu face parte din nici o generație literară, poate din generația Optzeci, avînd incomparabil mai multe argumente și acțiuni din interior decât un Andrei Pleșu, de exemplu, care la întrebarea „Cum priviți evoluția generației '80-'90“ („Observator Cultural“, nr. 1, 29.02-6.03.2000), răspunde cu „noi“... (amîn pentru altă dată psihanaliza sintagmei „ generația '80-'90“), și (II) cînd zic(i) bătrîn(i), îmi vine în cap orice și oricine, numai Eugene Ionesco și Nicolae Manolescu nu, chiar dacă, într-adevăr, sînt două dintre cele mai reușite (și de excepție) exemple pentru excepții. Înainte de-a încheia această

introducere și a intra în *războiul sfîrșitului lumii*, îmi amintesc că la unul dintre cursurile sale, N. Manolescu spunea că nu cunoaște bătrîni înțelepți, ci doar bătrîni senili. Și (deci), atîta timp cît una dintre tabere (lagăre) nu poate să intre în luptă, n-are cum să izbucnească un război, doar poate un război nedrept, sau un măcel jalnic. Adevărul e însă și mai departe (așa cum pentru unii și „viața e în altă parte“): în România a existat o singură generație veritabilă - **Generația Optzeci**. Avem norocul să fim contemporani cu membrii acestei generații care au făcut istorie, nu numai istorie literară, și tocmai faptul că sînt vii și îi putem întîlni pe stradă, în magazine, la tîrguri de carte sau în baruri ne orbește și ne împiedică să-i recunoaștem, să le recunoaștem locul și rolul și să fim mîndri că am călătorit și noi cu Budila-Express. Problema nu este numai a lor, care, pînă la urmă oameni cu sau fără familii-copii-etc..., au intrat și prin dughene și anticariate (dar cui nu i s-a întîmplat?, și apoi asta n-are nici o importanță sau cel puțin nu ne privește), dar în primul rînd e problema noastră, mai bătrîni sau mai tineri, care nu putem să luăm distanța necesară (sau să ne mai apropiem) pentru a vedea lucrurile așa cum sînt. Cînd a apărut (în I rînd din cauza situației social-politice din țară / regiune și nu ca o reacție la vreo mișcare culturală dinaintea lor), cu nucleul în „Cenaclul de Luni“ și „Junimea“, centru puternic susținut din toate colțurile țării (Iași, Cluj, Timișoara, Brașov...), apoi, după terminarea facultății, împrăștiati și mai tare, generația Optzeci s-a luptat cu sistemul, cu bătrîni, cu comuniștii, cu imbecilii, cu Eugen Barbu et co. sau cu oricine altcineva, dar în nici un caz cu altă generație, așa numitele

generații '60, '70, și '90 formându-se numai cu numele, pentru a se deosebi de ei, care chiar au fost la acel moment mai mult decât o grupare literară, au fost o generație (a nu se confunda generația literară cu curentul literar!). Și, fiindcă această unică generație literară adevărată din România nu a fost nici curent literar (generația Optzeci nu este egală cu postmodernismul din România) și nici grupare (gașcă, cum sînt '90-iștii), ea a fost și a intrat în dicționarele și istoriile literare, acum rămînînd membrii ei, care există de sine stătător, pe cont propriu, momentul de glorie al unei generații fiind viața acestei generații, care apare fiindcă e nevoie de ea și nu-i ceva artificial sau forțat. Firește că nu s-au întilnit Mușina-Crăciun-Mureșan-Bucur-Stoiciu-Iaru-Iova-Flora-Ghiu-Coșovei-Nedelciu-Lefter-Vlasie-Pișcu-Petreu-Vișniec-Danilov-Moldovan... și au zis „hai să facem generația Optzeci“, cum nu s-a îngrămădit poporul român și a(u) zis „Oameni buni, hai să scriem *Miorița* și *Meșterul Manole*“. Ca și revistele avangardiste, generațiile apar și dispar repede/deodată, la fel cum marii sportivi se retrag în general în plinătatea forțelor, în vârful carierei chiar, de aceea sînt interesanți (-nte) și regretați (-te). Așa cum apariția generației Optzeci a fost provocată de social, dispariția Optzecismului ca generație are o dată precisă de asemenea legată de un eveniment social-politic - decembrie 1989. Ce a urmat după aceea nu mai ține de generație, ci de o anumită grupare sau mișcare, cum vreți, chiar dacă e vorba de aproximativ aceeași componență, aceeași oameni care - prin tradiție - continuă să se numească generația Optzeci și care rămîn în continuare foarte interesanți.

Îmi amintesc că în scurta mea ședere în Cluj, de care pomeneam la început, studenții de la medicină au ridicat în Complexul Studentesc Hașdeu un monument prezervativului de mărimea unui om de înălțime medie (exegi monumentum). Asta se întîmpla luni, iar joi acest monument pe care scria „Nu mă uita“ a dispărut, avînd o viață scurtă, dar glorioasă (deci n-am stat chiar atît de puțin în orașul Optzeciștilor Marta Petreu, Ion Mureșan, Virgil Mihaiu, Alexandru Vlad, orașul studenției fratelui meu). Sînt sigur că ați înțeles la ce făcusei aluzie, no.

Iată că am vîslit mai mult la apele „generației“ decît la cele ale „războiului“, deși mi-ar fi plăcut mai mult *războiul*, ca și celui ziarist de după al doilea război mondial care spunea că se plictisește de moarte și că nu-i ajunge războiul. Dar - încă o dată - atîta timp cît nu există cel puțin două generații nu poate să existe decît un război civil ori bătălii și hîrjoneli, de stradă sau de gazetă, ceea ce-mi amintește de o zicală care-mi place: cîinii latră iar caravana se mișcă. Chiar dacă scriitorii de obicei se formează în grupuri, așa cum lupii învață să vîneze în haită, adevăratul război cultural are loc între profesioniști, între individualități, nu între grupulețe, iar adevăratele personalități sînt cele de deasupra vremurilor, chiar de s-or fi cîștigat „războaie“ și „de desubt“ (știm cu toții că asta li se întîmplă mereu altora).

În sfîrșit, orice război se proptește inevitabil într-un moment al ostașului necunoscut, o groapă comună și o liniște sepulcrală, chiar dacă pacea poate să fie scurtă. Ca o puță de pionier. Sau ca primul sărut, de care, nu-i așa, cine-și mai amintește?

REPERE ALE UNEI MITOLOGII

Să acceptăm da la bun început ideea lui Simmel potrivit căreia conflictul nu este doar distrugător de unitate, ci și creator al ei. El are misiunea de a rezolva dualismele divergente, reprezentând o modalitate de a reconstrui o anumită unitate¹. Ar trebui, prin urmare, să fim obișnuiți cu ideea conflictului oriunde s-ar manifesta acesta. Nu și în cazul conflictului între generații. Valoarea acestuia din urmă rezidă în conotațiile sale emoționale și în cele ideologice. Să luăm fiecare aspect pe rând.

În multe situații oamenii își explică raporturile lor conflictuale cu părinții în termenii conflictului între generații. Rezonanța lor afectivă este remarcabilă pentru că, pe de o parte, aceste conflicte însoțesc procese profunde de conturare a identității persoanei tinere iar, pe de altă parte, ele se manifestă sub formă diadică, adică prezintă caracteristicile unui anumit tip de radicalism. Diada presupune o puternică individualizare iar conflictul de acest tip ia forma unei confruntări „totul sau nimic” (Simmel). În esență, în cazul acesta fiecare parte neagă dreptul celeilalte părți de a fi un „altul semnificativ”. Prin această negare identitatea celuilalt este amenințată. În mod similar sunt amenințate și discursurile biografice ale celor implicați, în special ale părinților, care își văd puse la îndoială propriile lor idealuri de viață.

Conflictul între generații apare odată cu epoca modernă și cu despărțirea gospodăriei de organizarea muncii, în sensul descris de Weber în „Etica protestantă și spiritul capitalismului”. Prin acest act, funcțiile de socializare și de profesionalizare se separă, având agenți diferiți, familia (și în principal

tatăl), pe de o parte, și școala, pe de altă parte. Până la acest moment tatăl realiza socializarea fiului, întocmai precum mama o înfăptuia pe aceea a fiicei, prin intermediul inițierii în activitățile profesionale, legate de supraviețuire, totul desfășurându-se într-o structură de organizare definită de comunitate. Așa cum forța masculină era orientată spre exterior, care luptă, aceea a femeilor era legată de viața interioară (Tönnies). Această forță exercitată de superior asupra inferiorului este denumită de Tönnies demnitate sau autoritate, când ea se exercită pentru binele acestuia din urmă. În relația comunitară se pot distinge trei tipuri de demnități, ale vârstei, ale forței și ale înțelepciunii sau ale spiritului. Fiecare din aceste autorități va fi negată prin separarea gospodăriei de organizarea profesională a muncii, de limitarea violenței și prin considerarea copilului ca persoană ce are drepturi și este protejată de lege și de modificarea stocului de cunoștințe profesionale.

În timp, atât ca durată cât și ca impact, rolul familiei ca agent de socializare scade, în favoarea agenților extrafamiliali. Se trece de la modelul în care copiii învață de la adulții care sunt părinții, spre acela în care ei învață de la semenii lor. Aceasta reprezintă cea de-a doua retrogradare a părinților Asistăm la ceea ce am denumit a fi „sfârșitul dominației adultului”³. Ulterior, și acest „altul generalizat”, ca referențial de socializare se modifică, dinspre grupul de prieteni spre cel furnizat de sistemele media. În această fază avem de-a face cu două culturi paralele, una a tinerilor și alta a adulților, două culturi ce coexistă și intră în conflict, adică conversează. În acest moment se recunoaște autonomia adolescenței care nu mai este o fază spre ceva,

spre un viitor incert, este ea însăși o realitate distinctă, cu propria sa logică. Diferențiere și nu integrare, autonomie și nu dependență, responsabilitate și nu protecție. Procesul acesta va afecta nu numai zona socializării ci și pe aceea a profesionalizării, adică școala. După ce tatăl a ieșit din biografia copilului vine acum rândul școlii să părăsească scena. Ideea iluministă a libertății care este inaccesibilă ignorantului, și care astfel justifică școala, nu mai are suport. Modelul care pune accentul pe asceză, pe amânare și pe o reprezentare a vieții ca fiind capătul unei lungi perioade de confruntări nu mai funcționează în epoca consumului⁴. Conflictul între generații nu mai este acela între părinți și copii, ci între elevi și profesori. Adultul care trebuie înlăturat nu mai este tatăl, ci dascălul. „Odată cu școlarizarea în masă, adolescența însăși a încetat să fie un privilegiu burghez pentru a deveni o condiție universală. Și un mod de viață; adăpostiți prin școală de influența parentală, și de ascendentul profesorilor prin „grupul de colegi”, tinerii au putut să-și edifice o lume a lor, oglindă inversă a valorilor înconjurătoare”⁵.

Această dinamică își are mai multe surse. Una ar fi legată de o anumită orientare antiindividualistă tot mai pregnantă care răzbate în cultură azi. Cultura modernă, spune Finkelkraut, are dezavantajul că îmbătrânește individul, dotându-l cu o memorie ce o excede pe aceea a propriei biografii și îl izolează, condamnându-l să spună „eu”, obligându-l de a exista ca persoană distinctă⁶. Locul lui „eu” este luat de „noi, tinerii”. Tinerețea constituie noul imperativ categoric. Trăim, spunea Margaret Mead în „Culture and Commitment” într-o cultură în care adulții învață de la tineri. Spiritul adolescentin guvernează societatea⁷. Aceasta este noua dominație. Este acest fenomen numai un delir colectiv, așa cum considera Fellini, care ne face să-i considerăm pe băieții de 15 ani ca măștri depozitari ai tuturor adevărilor?

Nu credem că ne aflăm doar în fața unei simple reprezentări. Finkelkraut o lega de conversia spre hedonism a culturii actuale și pentru care adolescentul ar reprezenta

vehiculul numit plăcere. Am putea-o apoi gândi ca expresie a importanței pe care o capătă „noul” astăzi. Simmel identifica valoarea „noului” în faptul că noile ocupații sunt mai complexe și mai dificile, fiind astfel accesibile numai talentului individual⁸. Prin urmare, noua diviziune socială a muncii ar solicita competențe pe care numai tinerii le-ar putea dovedi. Dominația acestora este dată de capacitatea lor de cunoaștere și manipulare a noilor tehnologii de supraviețuire. Asistăm la o distribuție socială a cunoașterii, care se realizează prin bio-clase, după expresia lui Edgar Morin. Am putea spune că, cu cât tehnologiile noi de supraviețuire influențează anumite sfere ale vieții, cu atât în aceste spații operează noua formă de dominație. Simmel mai identifică o sursă a valorii „noului”, care rezidă în puterea discriminatorie a construcției noastre psihologice, care pune în valoare ceea ce atrage conștiința și atrage interesul nostru, dincolo de obișnuitul vieții cotidiene. Ar urma, în logica lui Simmel, că am putea fundamenta valoarea „noului” în însăși esența umană. Pe urmele gânditorului german am putea considera drept ipoteză de lucru dacă nu cumva acea mișcare care se naște odată cu orientarea spre consum a civilizației noastre ajunge să afecteze și alte sfere ale cotidianului: o nouă politică, un nou tip de politician, o nouă formă de expresie artistică, noul roman, o nouă generație de poeți, o nouă religie, o nouă formă de jurnalism, un nou „look”. Am putea gândi dacă această căutare de a promova „noul”, ca expresie a unei noi calități nu este legată și de modificarea formelor de comunicare, care nu mai are la bază comportamentul verbal ci cel nonverbal, dinspre conversație spre muzică și dans (preeminența clipului asupra conversației spune același Finkelkraut). Reprezentărilor sociale se modifică. Mai puține cuvinte și mai multă muzică și imagine, spre o democratizare a relațiilor umane dincolo de discurs.

Nicăieri teoria conflictului dintre generații nu are un suport mai puternic decât în viața publică. Ideea de figuri noi politice, de o nouă mentalitate socială care nu poate să apară decât pe fondul unui rețuș biologic au devenit locuri comune ale dezbaterilor publice.

Schimbările de după 1990 ce au însemnat modificarea principiului de funcționare au condus la înnoirea stocului fundamental de cunoștințe. Concomitent noile tehnologii informatice au făcut caducă o întreagă experiență profesională pentru anumite grupuri de vârstă. Era și este încă nevoie de altceva și de altcineva. Tinerii, se aude peste tot. Partidele și-au construit chiar și organizații de tineret, dar refuză să-și producă criteriile de evaluare și promovare a competențelor. În realitate lucrurile avansează mai greu. Dacă analizăm nivelul câștigurilor salariale vom descoperi că ele depind de sporuri și nu de competență. Or sporul de fidelitate, vechimea în muncă este general și are o pondere consistentă. Criteriile de evaluare a activității didactice ce au funcționat până prin 1996 au acordat o pondere de până la 70 la sută factorilor care nu aveau legătură cu performanța, adică vechimea în muncă, la catedră și în școală. Pe baza lor, la reduceri de activitate cei tineri erau primii eliminați. Există apoi o dominație de rangul doi, aceea a pensionărilor anticipate. Cum sistemul de pensionare se bazează pe compensări între generații, cei care au preluat puterea după 1990 au inițiat un sistem de pensionare prematură care trebuia susținut de cei în activitate, adică de cei mai tineri, astfel că acum avem mai mulți care nu muncesc decât care muncesc. Ideea ca fiecare să trăiască din propriile resurse va putea fi funcțională în vreo 20 de ani. Până atunci cei tineri vor trebui să le susțină bătrânețile celor în vârstă, exact ca acum 500 de ani. În mod similar am putea analiza și problema locuințelor. Posibilitatea ca fiecare deținător să-și cumpere propria locuință nu a fost greșită ca principiu. Ar fi fost însă necesar ca să se fi creat o agenție națională care să fi gestionat banii astfel obținuți. În al doilea rând, valoarea acestor locuințe trebuia stabilită la cursul dolarului. Este ciudat ca pe o locuință care are valoarea de piață de 10.000 dolari să plătești o rată anuală constantă de nici jumătate de dolar, în timp ce blocuri începute înainte de 90 au rămas neterminate din lipsă de fonduri. Și în acest caz avem de-a face cu beneficiile pe care o generație și le-a tras în detrimentul alteia. Nu peste puțin timp vom

descoperi ce a însemnat absența legii patrimoniului, una din primele abrogate în decembrie '89, absența unei politici demografice, sau care vor fi consecințele pe care le vor suporta copiii noștri când se va face evaluarea jafului forestier și a impactului acestuia asupra mediului. În mod clar ar trebui să ne întrebăm asupra răspunderii acelei generații care a preluat puterea după 1990 și dacă toată vorbăria pe care aceasta o susține despre rolul tineretului are vreun rost.

Nu aș vrea să trec mai departe fără a consemna rezultatele unui sondaj realizat în această primăvară în Brașov de Centrul de Studii și Cercetări cu privire la modul de percepere a schimbărilor din viața cotidiană în ultimul an, care se știe, nu a fost unul al marilor performanțe economice. Cu toate acestea, pentru aproape 20 la sută din cei cuprinși între 18 și 24 de ani și 17 la sută pentru cei între 25 și 34 de ani schimbările din ultimul an au condus la o viață mai bună. Pentru cei care au mai mult de 35 de ani viața în ultimul an a însemnat o degradare accentuată. Dacă corelăm aceste date și cu nivelul de școlarizare (36 la sută dintre persoanele cu studii superioare au apreciat o îmbunătățire a vieții lor în ultimul an), ajungem la concluzia că asistăm la trasarea unor linii sociodemografice ale suferinței și că persoanele tinere și cu nivele de școlarizare ridicate au mai mari șanse de realizare umană chiar în condiții dificile din punct de vedere economic. Și să fie bărbați. Prin urmare, nu putem vorbi de tineri la modul general, ca de un grup omogen.

De aceea, în parametrii descriși mai sus, mă întreb dacă nu cumva teoria conflictului între generații nu este totuși o ideologie, adică o formă de a face suportabilă, acceptabilă și de înțeles realitatea care ne înconjoară. Teoria este clară, simplă, verificabilă prin experiența individuală, conferă sens unor factori care acționează dispași, dă sens frustrărilor colective, identifică obstacolul sau dușmanul, ne scutește de emoții, căutări, se înscrie ea însăși în logica de graniță dintre rațional și irațional, furnizează argumente pentru o nouă sinteză socială, promovează schimbarea fără

să modifice schemele și principiile de funcționare a societății, lasă instituțiile neatînse, este cu alte cuvinte pe cât de revoluționară pe atât de conservatoare. Putând fi fundamentată pe un esențialism de natură psihologică (ideea lui Simmel asupra noului) teoria are valențe sociologice, constituindu-se și ca viziune antropologică integratoare, asupra vieții și lumii actuale, nefiind condiționată de elemente istorice sau valorice. Ea conferă indivizilor justificări ale corectitudinii experiențelor lor biografice care în absența teoriei ar putea să le apară pline de disconfort și mai ales neunitare. O persoană la bătrânețe va putea să-și justifice astfel „abaterile” din perioadele inițiale prin acest model. Cu alte cuvinte, teoria conflictului între generații anulează dreptul și posibilitatea unor conflicte interioare. Este subtilă și profundă pentru intelectuali și accesibilă și plină de bun simț pentru oamenii simpli, întocmai cum caracteriza Raymond Aron teoria marxistă. Influența acesteia din urmă nu se reduce la atât. Prin fundamentul ei antiindividualist, teoria și practica conflictului între generații are o puternică funcție integrativă. Ea nu pune în discuție practicile sociale, neglijează caracterul acestora transindividual, modul lor de legitimare prin instituții. Caracterul ei conservator nu stă în absența criticii, ci în orientarea acesteia spre o direcție iluzorie; va fi nevoie de timp să ne dăm seama că ceea ce trebuie să schimbăm ține de aceste practici sociale. Și în plus, teoria ajută la infuzia de speranță și energie tocmai într-o direcție pe care o consideram iluzorie. Ca orice teorie care explică concomitent trăirea individului, funcționarea societății și mersul istoriei, teoria conflictului între generații are toate șansele să ajungă o nouă mitologie. Ea va asigura legitimitatea dominației unui fragment dintr-o generație care a avut de suportat mai multe nefericiri. Iar dacă o va fundamenta în același registru antiindividualist, în care este ea construită și susținută astăzi chiar de cei în vârstă, nu putem fi decât triști.

Note:

1 Pierre Birnbaum „*Conflicttele*” în „*Tratat de Sociologie*”, ed. Humanitas, 1997, p. 268

2 folosesc sintagma în sensul pe care l-a dat George Herbert Mead

3 vezi revista „Interval” nr.4 (12)/1998

4 „trebuie ca guvernele să își dea osteneala și să redea oamenilor gustul pentru viitor, care nu mai este inspirat de religie ori de starea socială și să îi învețe pe cetățeni, în fiecare zi, fără să o spună, în mod practic, că bogăția, puterea sunt recompensa muncii, că marile succese se găsesc la capătul unor vechi și îndelungate dorințe și că nu se obține nimic durabil în afară de ceea ce se dobândește cu greutate” [Alexis de Tocqueville „*Despre democrație în America*” editura Humanitas, 1995, vol. II, p. 166]

5 Alain Finkielkraut „*La defaite de la pensee*” Gallimard, 1987, p.172

6 Alain Finkielkraut, idem, p.173

7 „Starea de spirit adolescentină, neînfrânată de educație, de forme și de tradiție, încearcă să obțină supremația în toate domeniile, și reușește cât se poate de bine. Domenii întregi ale formării de opinie publică sunt dominate de temperamentul adolescentin și de înțelepciunea de club de tineret” [Johan Huizinga „*Homo Ludens-incercare de determinare a elementului ludic al culturii*” ed. Univers, 1977, p.312]

8 „*The Sociology of Georg Simmel*” translated, edited and with an introduction by Kurt H. Wolff, The Free Press, 1950, p.30

LITERATURĂ, GENERAȚII ȘI RĂZBOAIE

Tema propusă de revista "Interval" mi se pare deosebit de interesantă, mai ales în contextul (sau subtextul?) destul de agitat și confuz al vieții noastre literare de după 1990. Ea merită o cercetare extinsă, întreprinsă cu mijloace sociologice, statistice, psihoistorice etc. Cum pregătirea în materie îmi lipsește și pentru că nici nu vreau să abuzez de spațiul revistei, mă limitez aici doar să schițez — mai în glumă mai în serios — o problematică de care s-ar putea pe viitor ține seama într-o cercetare laborioasă, de care (mai e oare nevoie s-o spun?) avem, ca și pînă acum, imperiioasă nevoie.

Cîteva elemente (literare) de teoria războiului. Războaiele sînt în istorie mijloace de echilibru social, politic, demografic, financiar, religios etc., etc. Trec peste sensul imediat discutabil al noțiunii de "echilibru" care ar putea suscita, la rîndul lui, o dezbateră interminabilă. Să reținem însă că astăzi specialiștii vorbesc despre două viziuni diferite cu privire la conținutul istoriei. Gîndită evenimential, istoria se confundă cu suma tuturor fenomenelor conflictuale (războaie, răscoale, revoluții, lovituri de stat etc) consemnate în cartea tradițională de istorie. Cu totul altceva e istoria cotidianului din cartea modernă de istorie care nu urmărește să consemneze evenimente și raporturi de forțe, ci situații, stări de lucru, configurații ale diferitelor sectoare ale vieții. Dar și istoria cotidianului înregistrează conflicte, chiar dacă subterane și lipsite de grandoare.

Această problematică poate fi regăsită și în spațiul literaturii. Lucrurile nu sînt cu mult diferite. Istoria literaturii e și ea plină de războaie, bătălii, polemici, contestații, dueluri, etc. Vezi, de pildă, celebrele "Querelle des Anciens et des Modernes" sau "bătălia pentru Hernani", lupta junilor

bonjuriști români cu bătrînele "tombatere", conflictul Maiorescu — Gherea, **Contre Saint-Beuve** de Proust și scandalurile **Les fleurs du mal**, **Madame Bovary**, **Duduca Mamuca**, cu toate mobilizările de forțe pe care acestea le-au declanșat. Rezumat la spațiul literaturii, cercetătorul se va afla confruntat atît cu planul unei istorii evenimentiale (pentru că orice istorie literară e, cum spunea Călinescu, o istorie de valori, întemeiată pe ierarhii, iar aceste valori și ierarhii nu se impun niciodată de la sine, ci prin adevărate războaie critice, de opinie și instituționale, în forme reci sau calde, după caz), cît și cu planul unei istorii a cotidianului. Acesta este planul metamorfozei formelor literare, în care situațiile sînt mai importante decît ierarhiile, deși în timp ele devin creatoare de ierarhii — ceea ce poate conduce la declanșarea unor noi conflicte și la revizuirea unor grantie ce păreau ferm trasate. Vezi importanța astăzi sporită în literatura noastră a unor scriitori ca Urmuz, Blecher, Ilarie Voronca, Constantin Fântăneru, Constant Tonegaru care la vremea lor au părut doar niște autori simptomatici pentru schimbarea unor forme și limbaje canonice.

Războaiele literare pot avea, și ele, motivații dintre cele mai diferite. Există rațiuni și comandamente biologice, ideologice, estetice, politice care conduc în cele din urmă la impunerea unui tip sau altul de literatură. Motivația biologică e prima care stă la baza conflictului dintre generații. De obicei tinerii sînt acuzați de spirit gregar, violență, conduită ireverențioasă, lipsă de prețuire pentru valorile moștenite. În general aceste acuze sînt întemeiate. Dar ele sînt, nu o dată, și simplificatoare. Aici trebuie să facem o importantă observație: în acest conflict dintre vîrste fundamentală nu este, totuși, biologia prin surplusul sau deficitul ei de energie, ci încărcătura ei culturală. Războiul

dintre generații e întotdeauna un război în care se confruntă forțele novatoare cu forțele conservatoare. Acest război este înainte de toate un război între principii, gusturi, aspirații, idealuri, de cele mai multe ori incompatibile. Orizontul stilistic al dorinței de răsturnare a unei ordini literare date e dublat de credința într-un nou orizont de viață. Fără această dublă articulare a spiritului insurgent, ar lipsi tocmai resursele trebuitoare desfășurării unui război. Firește că nu întotdeauna tinerii sînt de partea spiritului înnoitor iar bătrînii de partea ideilor reacționare. Însă spiritul înnoitor presupune întotdeauna și o energie biologică în stare să-l susțină și să-l impună. Mișcările de avangardă nu vor fi niciodată opera unor oameni bătrîni și nici măcar opera unor oameni maturi. Războiul generațiilor e aproape întotdeauna și un război al imaturității contra fricii de îmbătrînire. Imaturitatea e în esența ei antiliterară, iar maturitatea prin excelență literară. Important e faptul că organismul literar știe întotdeauna să-și autoregleze metabolismul.

Premisele războiului, condițiile și efectele sale. Orice război urmărește ceva: interese politice, teritoriale, economice, umanitare, ideologice. Orice război presupune o evaluare a condițiilor conflictului și voința de a-l desfășura pînă la capăt. Stau lucrurile altfel în cazul războiului dintre generații în spațiul literaturii? Cu siguranță nu, doar că aici interesele ideologice (ideatice) ale conflictului se află pe primul plan. Interesant e faptul că de multe ori, la declanșarea unui război, ideologia literară a atacatorului nu îmbracă imediat o formă doctrinară. Ea poate fi pentru început și expresia unui sentiment difuz de grup. Tocmai desfășurarea conflictului e aceea care va conduce, prin forța împrejurărilor, la conturarea unei noi sensibilități și la cristalizarea unui corpus comun de idei. Așa apar noile modele literare. O analiză de făcut cîndva e aceea a tipului de conflict prin care — într-un context politic nefast — a fost impus în literatura noastră modelul ontologic, retoric și tematic reprezentat de scriitorii anilor '80. În discuție ar trebui adusă și apetența pentru teoretic a acestor scriitori, trăsătură despre care s-a vorbit deja prea mult și nu întotdeauna în exactă cunoștință de cauză. Această calitate

(în care unii critici au văzut, dimpotrivă, un handicap artistic) s-ar putea dovedi nu neapărat o componentă intrinsecă spiritului generației, ci o achiziție de nevoie, pretinsă de condițiile cîmpului de luptă (comunismul românesc al anilor '80 în care teoretizarea gestului creator putea fi o soluție de fugă în raport cu ideologizarea politică a spațiului literar).

Să mergem însă și mai departe. Faptul că războiul e un declanșator de energie nu e o vorbă în vînt, cum s-ar putea crede. Spiritul de competiție, instictul de agresiune caracterizează natura umană și în ultimă instanță explică dinamismul vieții. Tinerii sînt mai energici decît bătrînii, ei au un mai accentat simț al noutății și o mai puternică ambiție a schimbării. Gesturile lor novatoare sînt riscante, dar necesare. Superioritatea militară sau echilibrul de forțe nu reprezintă întotdeauna o garanție a cîștigării unui război. Există și alianțe care se fac din mers sau forțe care se adaugă pe drum combatantului cu șanse mai mari de a cîștiga. Pentru că tot am dat exemplul generației '80, un alt tip de studiu ar putea să urmărească ce forțe critice au sprijinit la începuturile ei afirmarea generației și cu ce motivații. La fel, ar fi interesant de analizat cum și de ce unii scriitori aparținînd generațiilor mai vîrstnice au asimilat noile forme de scriitură impuse în anii '80 ca pe niște bunuri comune ale literaturii, schimbîndu-și fără ezitare identitatea stilistică, fără să stea prea mult să se gîndească dacă astfel ei nu comit cumva un act de dezertare la adversar.

O altă componentă a acestei discuții ar putea să aibă în vedere felul în care în literatură de la lupta pentru triumful unui nou model creator se ajunge la probleme de strictă teritorialitate. Aici am putea să recurgem la un alt exemplu. Impunerea la noi a generației '60 ca o generație a regăsirii adevăratei literaturi a însemnat în urmă cu patru decenii și importante cîștiguri teritoriale, pentru că peste noapte editurile, revistele, instituțiile de cultură au fost ocupate de tineri. Cum în tot lagărul comunist bătea vîntul schimbării, și literatura română a momentului avea nevoie de un spirit înnoitor. Combatanții cu forțe proaspete nu au lipsit. Unii dintre ei s-au înrolat cu entuziasm pînă și în brigăzile de tineret de pe șantierul patriei, alimentînd ziarele și revistele vremii cu reportaje de o

înălțătoare poezie. În general, acești tineri au dat dovadă, dincolo de înzestrarea lor nativă, și de un remarcabil talent politic și militar, pentru că ei au schimbat realmente, în doar câțiva ani, fața literaturii române. Lor li se datorează ieșirea literaturii noastre din dogmatismul proletcultist. Sigur că mai departe acești combatanți au început și ei să îmbătrânească, să se oficializeze, străbătând drumul (dau un singur exemplu, poate cel mai simptomatic) de la **Leul albastru** la președinția Uniunii Scriitorilor. Și nu e nimic de mirare în faptul că încetul cu încetul acești tineri bătrâni au ajuns să considere Uniunea Scriitorilor drept propria lor feudă, apărînd-o (cu ajutorul consistent al partidului) de asaltul unor tineri-tineri care nu aveau altă vină decît propriul lor talent și voința de a face un alt fel de literatură. Fără a mai insista asupra ciudatelor evoluții ale literaturii noastre de după război, îndrăznesc să afirm că în general în literatură lupta începe de obicei cu apărarea și promovarea unor noi principii și că ea se termină cu cîștigarea unor onoruri și schimbarea unor ierarhii. De reținut e faptul că războaiele sînt costisitoare și moral, pentru că de multe ori cîștigarea unei victorii e o cale sigură spre compromis.

Declarația de război; specificul războiului; resursele umane, tactica și strategia. Declarația de război poate îmbrăca forme dintre cele mai diverse, dar trebuie să fie publică: manifeste, programe, arte poetice, interviuri, atacuri la adresa unei școli literare sau a unei persoane etc. Declarația de război se poate face în nume propriu sau în numele unei generații, orientări, grupări, formațiuni de luptă. Sînt posibile și declarații de război concertate, chiar dacă ele nu sînt motivate de aceleași rațiuni. În poezia franceză, de pildă, de după 1870, în așa numita perioadă a decadențelor, putem consemna un război generalizat al tinerilor scriitori ai vremii împotriva vechii retorici, desfășurat pe mai multe fronturi (unele paralele), fără nici un fel de calcul al posibilelor alianțe. Astăzi noi vorbim despre simbolism, deși știm bine că o mișcare unitară cu acest nume n-a existat. Oricît de diferite ar fi ele în aparență, declarațiile de război semnate de Baudelaire, Jean Moréas, René Ghill, Mallarmé, Verlaine, Lautréamont, Rimbaud se întîlnesc pentru că ele susțin același amplu conflict în numele

modernității. După cum se știe, moștenitorii acestei victorii a modernității împotriva tradiției, sîntem noi, postmodernii de astăzi care începem să privim cu nostalgică ironie după armonioasa lume a tradiției.

În declarațiile de război făcute după toate regulile provocării cu orice chip a adversarului sînt specializate avangarda și neoavangarda. Vezi în acest caz toate manifestele dadaismului și ale suprarealismului, **Ultimatum**-ul lui Pessoa, textele comune semnate în Rusia primelor două decenii ale secolului nostru de Maiakovski, Krucionîh, Aseev, Brik, sau futurismul italian și personismul lui Frank O'Hara. Printre grupările de neoavangardă cazurile "Tel Quel" și "I Novissimi" sînt bine cunoscute și la acest nivel trebuie să consemnăm utilizarea unor tehnici de luptă sofisticate, bazate pe tehnologii de ultima generație, pentru că neoavangardiștii și promotorii experimentului nu sînt doar scriitori, ci și filosofi, lingviști, poeticieni, epistemologi etc.

Există însă și niște reguli ale războiului literar, gen protecția persoanelor civile, tratamentul uman aplicat prizonierilor, protecția răniților? Cred că în literatură lucrurile sînt ceva mai complicate decît în viață. Războaiele literare nu antrenează întreaga societate, ci eventual grupuri restrînse de cititori-susținători și mici formațiuni paramilitare de critici, ele nu produc morți și răniți, dar pot descalifica autori și idei, școli și orientări estetice, sisteme de valori și forme ale gustului. Războaiele literare pot avea ca efect rapid (dincolo deci de naturala lor perimare) și înlocuirea genurilor majore cu genurile minore, a temelor considerate principale cu temele considerate de interes secundar. În proza românească a anilor '80, de pildă, interesul susținut pentru cotidian conduce cu rapiditate la subminarea poziției de prim plan ocupate de așa-numitul roman al "obsedantului deceniu", al cărui succes de public se baza în primul rînd — cum astăzi se poate vedea cu ochiul liber — pe carențele de informare istorică și politică ale cititorilor.

De adăugat în continuare că din punct de vedere al procesualității sale războiul literar nu cunoaște condiția prizonieratului, dar nu exclude ideea dezertării la adversar (ceea ce s-a și întîmplat la noi la modul cel mai

spectaculos cu puțință cu Sadoveanu — **Mitrea Cocor**, Camil Petrescu — **Un om între oameni**, Argezi, Călinescu sau — ca mișcare perfect contrară — cu unii poeți proletcultiști precum Nina Cassian, Dan Deșliu, Maria Banuș, Eugen Jebeleanu, în literatura lor de după 1970).

Cît despre spionajul militar, acesta e prezent în literatură de la origini, cîtă vreme, dincolo de talentul nativ, literatura, ca orice altă meserie, se fură. Marea dificultate nu e aceea de a spiona, ci de a ști ce anume să spionezi și de a folosi ceea ce ai furat de la inamic (tehnici, strategii și procedee) fără să se vadă sau în forme atît de noi, încît ele să pară originale. Între marii poeți ai secolului nostru adevărați maeștri ai spionării tradiției au fost Ezra Pound, Kavafis, Paul Valéry și Robert Lowell. La noi, Nichita Stănescu și Mircea Cărtărescu sînt niște cercetași de elită ai teritoriilor literare inamice și niște utilizatori eficienți ai tehnicilor de luptă capturate de la trupele precursorilor. Dar șeful absolut al serviciilor militare de contrinformații retorice, onomastice și bibliografice e în literatura română Mircea Horia Simionescu.

Știm, pe de altă parte, că războaiele sînt conduse de strategi în arta militară. Strategul e un cap teoretic și un ins de viziune cu o mare putere de acoperire a realităților cîmpului de luptă. În spațiul care ne interesează aici, nu întotdeauna criticii literari sînt și cei mai buni conducători ai unui război. Există firește și cazuri ilustre de mari critici literari care au condus mari bătălii. Cele mai semnificative exemple le aflăm în literatura noastră prin numele lui Maiorescu, Lovinescu și Nicolae Manolescu. În ce-l privește însă pe cronicarul “României literare” și mentorul “Cenaclului de Luni”, rămîne de văzut ce fel de război a urmărit el să cîștige: cel al principiului estetic (în anii '60) sau cel al unei noi literaturii (în anii '80) și în ce măsură războiul lui pentru o nouă literatură ar mai fi fost cîștigat în lipsa unor juri combatanți cu excelență pregătire de luptă precum Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Mircea Nedelciu, Alexandru Mușina, Magda Cârneci, Liviu Antonesei sau în lipsa unor tineri critici — ochitori de precizie — ca Ion Bogdan Lefter, Radu Călin Cristea, Radu G. Teposu, Ioan Buduca, Mircea Mihăieș, Al. Cisteleanu și alții. Dar și aceasta e o temă de istorie militară recentă ce merită a fi

dezvoltată cu o altă ocazie.

Și pentru că tot ne aflăm în acest spațiu, al participanților la război, nu putem să trecem peste faptul că în orice înfruntare literară există și mercenari, scriitori care se aliniază din interes, din entuziasm sau din inconștientă ludică uneia sau alteia dintre părțile aflate în conflict, dîndu-și silința să pară niște combatanți autentici, cînd ei nu sînt în realitate decît profitorii unor situații de moment sau, și mai rău, niște scriitori fără identitate. În calitatea lor de mercenari, unii oameni ai condeiului sînt de-a dreptul liber-schimbști. Cînd le cunoști prea bine opțiunile politice și estetice din vechiul regim, noile lor forme de combativitate pe cu totul alte fronturi (unde fac și desfac ziare de scandal sau duc politica unor reviste literare provinciale și prăfuite, unde s-au cocoțat în înalte fotolii academice și nu se mai satură de propria lor imagine mediatică aseasonată din plin cu vorbele goale ale unor mari răspunderi pe care singuri și le atribuie numai de dragul sărmanei noastre culturi) te lasă cu gura căscată și te obligă să recunoști că într-adevăr “războiul e un lucru foarte mare” de care nu orice muritor e capabil.

Tipologia războaielor. Războiul armat. Este forma clasică de război și ea privește în primul rînd confruntările deschise dintre diferitele curente și direcții literare. Vezi “Cearta anticilor cu modernii”, ofensiva raționalistă iluministă, conflagrația europeană declanșată de înfruntarea dintre Romanticism și Clasicism, bătălia nimicitoare dusă de gruparea “Junimea” la noi pentru o nouă direcție culturală și literară. Războiul cu tot armamentul din dotare (articole programatice, analize de caz, polemici cu turnură pamfletară, replici la baionetă, reviste de direcție, cărți doctrinare etc.) presupune mobilizarea generală a forțelor, o strategie pe termen lung, neprecupețirea eforturilor, vigilență, cîștiguri teritoriale concrete, cu funcție de cap de pod în desfășurarea ulterioară a operațiunilor. În unele situații, cel puțin pentru o vreme, acest război poate fi sprijinit de o putere politică interesată. Vezi soarta futurismului rus și a grupării LEF în Rusia primelor trei decenii ale secolului nostru. Tocmai ideologiile politice sînt acelea care știu de obicei să confişte victoriile războaielor literare și astfel să le discrediteze.

Vezi suprealismul.

Nu întotdeauna războiul armat este și un război bine coordonat, pentru că scriitorii nu pot fi prin definiție niște soldați disciplinați. Când e coordonat și coerent, războiul pe tărîmul literelor presupune existența unui comandant recunoscut de toată lumea. Philippe Sollers, de pildă, a fost liderul incontestabil al mișcării telqueliste din Franța anilor '70. Să nu mai vorbim despre Tristan Tzara a cărui personalitate se confundă cu dadaismul. De cele mai multe ori strategii militari sînt mai importanți decît armata. Un război cu armele la vedere se poate desfășura pe mai multe fronturi și e cîștigat în general prin inteligența, energia, credința și puterea de luptă a membrilor statului major. Putem să dăm aici exemplul lui Eugen Lovinescu și al scriitorilor interbelici reuniți în cenaclul și în paginile revistei "Sburătorul". Sau am putea să aducem în discuție nenumărate reviste românești de direcție, de la "Convorbiri literare", în secolul trecut, (Maiorescu — Iacob Negruzzi) la îndrăzneța revistă "Vatra" a anilor '70 — '80 (Romulus Guga — Mihai Sin — Dan Culcer). Uneori în conflictele armate soldații nu-și primesc solda deși ei știu că au cîștigat războiul. Și acesta poate fi un motiv de mulțumire și o ocazie de îmbogățire a palmaresului. În celebra colecție "Luceafărul" a generației '60, de pildă, a publicat producții literare cine a vrut și cine n-a vrut.

Războiul armat nu presupune neapărat nimicirea adversarului, ci doar risipirea armatei lui, izgonirea din teritoriu, izolarea ofițerilor superiori. Retorica clasicistă n-a murit odată cu victoria romantismului. Realismul pedestru n-a putut fi eliminat cu totul din scenă de rafinatele tehnici epice ale modernității. În context autohton, învins de lipsa brațelor de muncă la sate, sămănătorismul poate triumfa astăzi la orașe, în peisajul pubelelor euro sau al tradiționalelor noastre containere de lumpencartier.

Cît despre populația civilă de cititori și aspiranți la gloria muzelor, aceasta poate fi convinsă să treacă de la inamic de partea ta prin șezători literare, informații neverificabile cu privire la epidemia de gripă care seceră rîndurile adversarului, prelecțiuni publice și bahice, lansări de carte și de zvonuri, atragerea și promovarea tinerilor debutanți în

formațiuni de luptă informale, pescuitul în ape turburi într-o rubrică săptămînală de revistă etc., etc.

Războiul rece. E în literatură un război permanent, cu focare izolate de conflict deschis. În ciuda tuturor exemplelor avansate pînă acum, literatura și cultura română n-au ieșit după 1990 din starea de război rece. După căderea comunismului, încercarea de a declanșa un război armat între generații a eșuat, fie pentru că unii combatanți nu cred în democrația războiului și nu doresc să-l poarte decît cu garantarea victoriei finale, fie pentru că alți combatanți care au dorit să provoace conflictul nu sînt creditabili sau sînt deținătorii unor arme neconvenționale ce se sustrag legilor nescrise ale războiului. Schimbînd termenul de referință, am putea spune că așa cum în România n-a existat un proces al comunismului n-a existat nici un proces al literaturii române. Actualul război rece constă într-o suită nesfîrșită de incriminări, disculpări, amenințări, dezvăluiri, explicații, afirmații și pretenții fără acoperire, răbufniri vindicative, alianțe de culise etc. Scopul întreținerii acestui război e simplu: păstrarea vechilor ierarhii și teritoriilor și cucerirea de noi ierarhii și teritorii. Profitorii acestui război sînt în general aceiași. Nu dau nume pentru că ele sînt cunoscute de toată lumea. Ar fi poate interesant de văzut dacă după 1990 între generația 80 și generația 90 a avut cu adevărat loc un război și dacă războiul acesta a fost rece sau cald. Conflictul s-a terminat, după cum se știe, în coadă de pește, în ciuda domnului Alex Ștefănescu — o personalitate critică totuși prea corpulentă pentru practicarea surfului generaționist, și în ciuda domnilor Breban, Țirlea și Țepeneag care de o vreme încoace, cu intermitențe și violențe demne de cauze cu mult mai europene, se străduiesc împreună (sic!) să facă o revistă de direcție citită probabil doar de colectivul redacțional, Horia Gârbea și marele critic Marin Victor Buciu. În acest din urmă caz nu mai putem vorbi evident despre un conflict al generațiilor și nici măcar despre o luptă literară de principii, ci pur și simplu despre grandomanie, frustrare și nevoia perpetuă de aplauze.

Războiul mediatic. E și el propriu perioadei de după 1990, cînd viața literară nu se mai desfășoară doar în culise, sub stricta supraveghere a partidului unic. Culisele n-au

dispărut din viața noastră literară (există și acum situații și întâmplări neverificabile pe care nu le vei afla niciodată din ziare, ci doar din colportajul de vești al celor la curent cu cancanurile zilei), în schimb a dispărut conștiința critică și au dispărut aproape de tot criticii de autoritate, profesioniștii gustului și ai lecturii. În lipsa autorităților critice și a unor direcții literare asumate și promovate ca atare, războiul mediatic e un război al puterii informaționale. El poate impune false valori, false evenimente și false personalități. Urmărește în general primatul opiniei și ținerea sub control a unei poziții deja cîștigate. Poate crea false impresii și poate oculta adevăruri neconvenabile. Se bazează pe diversivne, manipulare, prelucrare subiectivă de informații, insinuare, instaurarea suspiciunii. În război mediatic s-au aflat într-o vreme Uniunea Scriitorilor și ASPRO — o asociație cu statut de fundație de programe și nu o breaslă scriitoricească concurentă, care a fost acuzată de tendințe secesioniste și pretenții patrimoniale inexistente în realitate. Războaiele mediatică sînt în general creatoare de confuzie. E greu de spus care sînt în momentul de față impresiile celor care au asistat de pe margine la schimbul mediatic de replici în chestiunea semitismului / antisemitismului care i-a mobilizat în luptă pe George Voicu, Edgar Reichman, Vasile Popovici, Nicolae Manolescu, Gabriel Liiceanu etc.

Războiul de gherilă. Nu antrenează întreaga masă a combatanților. Convine polemiștilor singuratici și naturilor accentuat individualiste. Implică în mod normal hărțuirea inamicului și scoaterea lui din dispozitiv. Își recrutează protagoniștii în special din rîndurile generațiilor mature, care au deja o experiență a frontului. Constă în atacuri spontane, acuze, vorbe în răspăr, insinuări, puneri la punct, plata unor vechi polițe, înaintări în teritoriul adversarului și retrageri rapide pe vechile aliniamente. Se desfășoară printre rîndurile unor cronici de carte, prin colțuri de reviste sau pe pagini întregi, uneori și în cîmp deschis. Specialiști de azi în războiul de gherilă: Gheorghe Grigurcu, Alexandru George, Alex Ștefănescu, Cristian Tudor Popescu, C. Stănescu, Dan Petrescu etc.

Războiul total. Este războiul lui Paul Goma cu aproape toată literatura română

postbelică. Poate cunoaște perioade de intensificare și perioade de acalmie. Armistițiile și capitularea sînt în acest caz excluse.

Armistițiile și acordurile de pace. Nu presupun cedări ideologice sau în planul gustului estetic, ci doar cedări teritoriale și ierarhice. Scriitorii cred în ceea ce scriu pentru că altfel ei n-ar mai fi scriitori. Pentru o cauză dreaptă, unii sînt în stare să moară cu pana în mînă. Armistițiile pot conduce la viitoare acorduri de cobeligeranță în vederea unui nou conflict cu un nou inamic sau la lungi perioade de aparentă liniște. Armistițiile pot fi uneori semnate sub presiunea unor evenimente externe sau a unor superputeri. În general însă, în literatură armistițiile și acordurile de pace nu sînt niciodată respectate, pentru că fiecare nouă generație literară e o generație războinică. Se cunoaște, de asemenea, și faptul că spiritul războinic se poate trezi oricînd chiar și în rîndurile generațiilor literare ajunse la maturitate.

P.S. În ideea continuării acestei discuții, oricît de diletantă s-ar dovedi ea, iată alte cîteva teme și noțiuni pe care un cercetător serios ar trebui să le aibă în vedere: război intern (lupte intestinale), blocadă economică, Libertatea de a trage cu pușca, lovitură de stat, cobeligeranță, atac prin surprindere, Desant '83, război psihologic, ambuscadă redacțională, manevre critice, articol de campanie, Tratat de apărare permanentă, retorică anti-tanc, mască lirică de gaze, pistol epic cu repetiție, hartă de operațiuni, plan estetic de luptă, arsenal de mijloace stilistice, generație cu neutroni, Asediul locului comun, lăcaș individual de cultură, epopee armată, cîntec de vitejie, gazel toxic, roman-bombă, convenție literară de pace, tehnici de camuflaj intertextual, aviație postmodernă cu rază medie de acțiune etc., etc.

CLUB INTERVAL
Andrei Codrescu
POEME

în românește de Mircea Doreanu

O atingere umană prost înțeleasă

Pisica păstra Regula Tăcerii.
Am atins-o și ea m-a mușcat.

Piatra ținea Post.
Am stat pe ea și m-a ars.

Pantalonii mei erau într-un Vis.
Șlițul m-a închis.

Peste tot mă uită toți.
Acum 60 de ani eram un poet publicat.

Blues trupesc

Ce vrei măi trup? Papa? Papa?
Hai, trup, să mâncăm ceva. Ce
dorește trupul? Cafea? Cafea?
Hai încoace trup să bem niște cafea!
Afară? Afară? Să mergem! Înăuntru? P...?
P...! Hai trup să f... ceva! Filme? Filme?
Aici aici trup acolo acolo. Nu ai
luat țigi destul? De ce n-ai luat? Care
a fost problema cu ea? Tracțiuni?
Tracțiuni? Te trag în sus și-n jos
trup, ce vrei acum?
Vorbește, fir-ar a dracu' de treabă!

Seară privată

Ce ai mâncat? Pe cine ai sunat? O, asparagus desăvârșit, ridic zdrențele-acestea ale mele în mila alfabetului și disper să nu fiu niciodată splendid ca tine! Și nu voi fi în veci ca un pian! Sau ca o ceapă! Imaginația este singura mea grație și sunt sătul de prezența ei constantă!

De Natura Rerum

Eu vând mituri nu poeme. Cu fiecare poem un mit mic. Acest mit nu se găsește în poem. Este în mintea mea. Și când redactorii revistelor îmi cer poeme îi oblig să mă plătească plasându-le aceste mituri mărunte pe care le inventez. Ele apar la sfârșitul revistei la rubrica DESPRE COLABORATORI sau cu caractere italice deasupra poemelor mele.

Foarte curând sunt tot atâtea mituri cîte poeme și în ultimă instanță acesta este un lucru bun deoarece fiecare poem aduce astfel pe lume un nou poem. Prin această metodă secretă de a sfida recensămîntul populației populez lumea cu poeți.

Putere

Puterea este un complex de inferioritate întors ca un ceas de o inabilitate a relaxării. La înălțimea puterii mele trebuie să fiu dus la un izvor al puterii în păduri unde sunt reîncărcat. Acest izvor de putere nu este de fapt în păduri: este în mama. El susură liniștit în inima ei ca o uzină atomică iar locul la care mă conectez este în ochii ei.

Telegramă

Dragă wolfgang:
curul diavolului
miroase a pui fript

Epitaf (2)

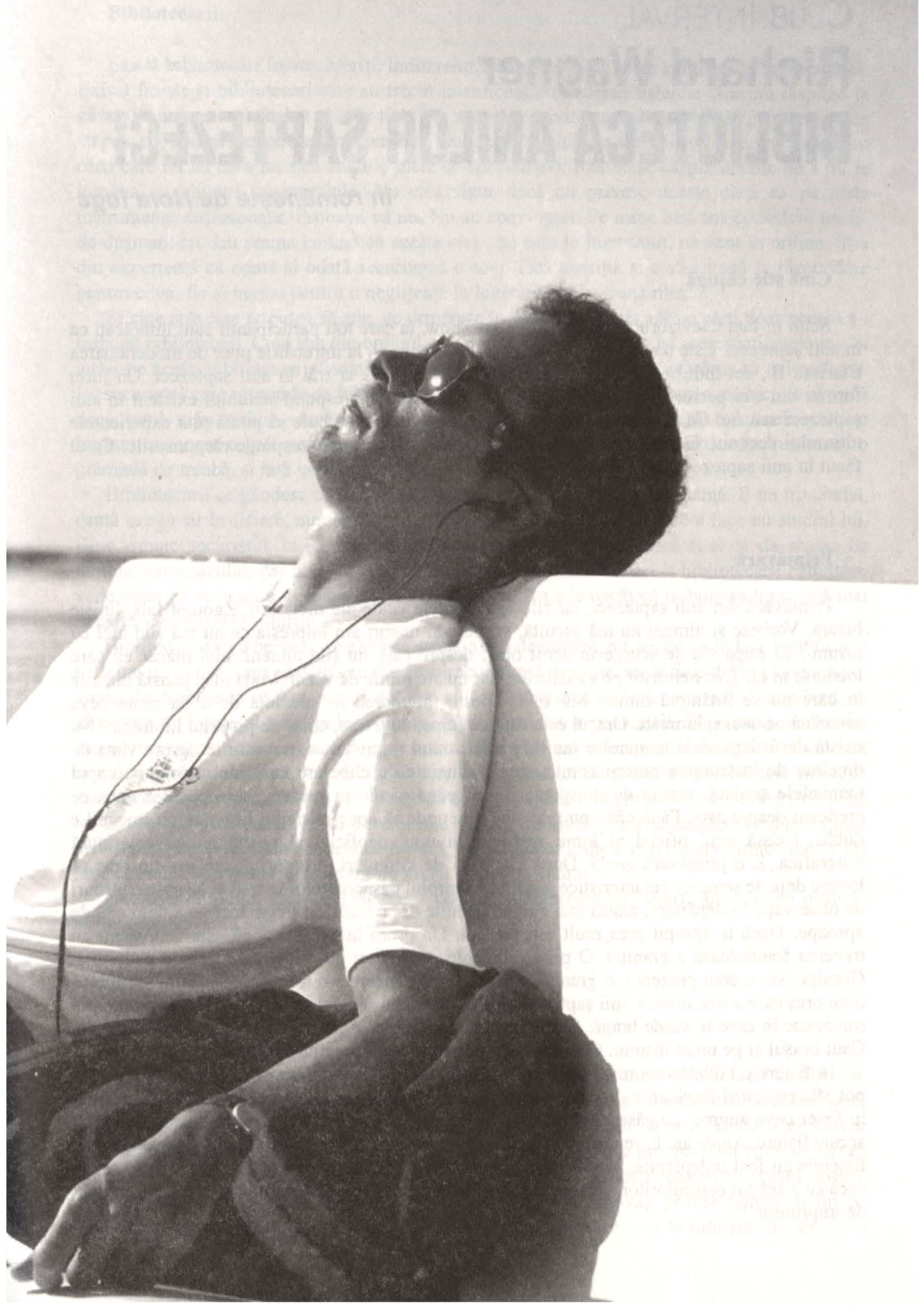
Era un tânăr cu legături suprarealiste.
Mormântul lui nu e orizontal
ci pur și simplu se înalță înfipt în ghiveciul dulce întunecos
așteptându-l pe cunoscător

New York

Străzile acestei metropole ciudate...
Spaghetti înghețate, teamă de fantome...
Trotuarele pline de cicatrice
au o textură foarte elocventă:
vagabonzi împlețiți cu sticle goale și funingine,
o antică tapiserie.
Pe această saltea bizară unii tropăie-n căutare de sex.
Sex, strat peste strat
pentru fiecare strat de tipe... Limbă de-a-n călare
împună cu alte zece mii de limbi,
glande genitale angrenate-n atâtea alte glande
încât o minge de flăcări zboară tot timpul în jurul orașului.
Dacă o crezi violentă
nu-i cunoști inima care e
mătăsoasă și plină de haz și este
ca briza de pe celălalt tărâm.

Gramatică

din greșeală, într-o zi, am scos din priză gramatica, frigiderul
limbajului, și toate cărnurile prejudecății au început să putrezească
gramatica este conectată în peretele minților noastre și dacă mă concentrez
îndeajuns mai pot să simt degetele îndemânaticale ale mamei
băgînd-o în priză
mai pot, din cauza asta, să-mi amintesc cum încercam
să străpung un substantiv cu cocoșelul și terminam ras de un neutru misterios
era odată un bărbat care vorbea în propoziții complete și
într-o zi l-a călcat trenul
traducerea poate să facă astfel ca lucrurile întâmplare „după“
să se întâmple „înainte“ și mulțumită acestui fapt eu sunt capabil
să umplu forme infinite cu un zâmbet
când merg de-abia văd virgulele
grupul canibal din care fac parte e ocupat acum să ștergă
multele sale guri după unsuroasele bucăți de sintaxă cu
prosopul lung care e șorțul mamei.

BIBLIOTECA ANILOR ȘAPTEZECI

în românește de Nora Iuga

Cine știe câștigă

Stăm în fața televizorului, se transmite un Show, la care toți participanții sunt îmbrăcați ca în anii șaptezeci. Este o emisiune de jocuri și concursuri și, la întrebările puse de moderatoarea Clarissa B., cei întrebați trebuie să răspundă așa de parcă ar trăi în anii șaptezeci. Un juriu format din trei persoane stabilește dacă acele răspunsuri corespund stadiului existent în anii șaptezeci sau nu. Ca să poată răspunde corect, participanții trebuie să poată uita experiențele ultimului deceniu. De cele mai multe ori nu se reușește și juriul respinge răspunsurile. Ce ai făcut în anii șaptezeci, întrebă Clarissa.

Primăvară

Primăvară din anii șaptezeci, cu zile egale, zilele egale ale dictaturii. Zgomot fals, liniște bizară. Vorbesc și nimeni nu mă ascultă, vorbesc și uneori am impresia că nu mă aud nici eu însumi. Zi după zid se scurge în acest oraș, despre care nu știe nimeni, nici măcar eu care locuiesc în el. Trec neliniștit pe străzile lui, dar nu am nimic de văzut. Viața mea constă din zile în care nu se întâmplă nimic. Mă învârt peste tot mereu în speranța de a da peste ceva asemănător unei schimbări. Orașul este rupt de lume, de trecut, chiar de propriul lui trecut. Nu există decât legendele oamenilor mai în vârstă, mitul miciei Viene, povestirile despre viața de dinainte de instaurarea puterii comuniste. De dinainte de eliberare cum mi-au împuiat capul manualele școlare, vreme de doisprezece ani, până când am crezut. Sau opusul a ceea ce credeam despre asta. Până când nu mai știam de unde să apuc cuvântul libertate. Și trecutul e dublu. Există unul oficial al lumii nedrepte și unul neoficial al nostalgiei cu coloratură biografică. E o primăvară goală. După cincizeci de kilometri, drumurile care ies din oraș se lovesc deja de semnele caracteristice graniței: controlul pașapoartelor în tren și pe șosea, turnuri de observație în depărtare, ziduri mai curând bănuite decât văzute. Nici măcar nu ajungi atât de aproape. Dacă te apropii prea mult ești pierdut. Un drum în această zonă este echivalent cu trecerea frauduloasă a graniței. O privire dincolo de orizont e o faptă care trebuie pedepsită. Granița este mereu prezentă, o graniță în cap, pe care încerc s-o trec zi de zi. Sunt locuitorul unui oraș care a fost uitat în anii șaptezeci. Mica Vienă din secolul al XIX-lea este un municipiu românesc în care se vinde bragă. Știința mea despre mine și despre acest oraș mi-a fost luată. Caut orașul și pe mine însumi. Colecționez fragmentele unei realități dispărute.

În fișierele bibliotecii universitare caut cărțile, cărțile de dinainte de „Eliberare“, din care pot afla povestiri fascinante despre oraș. Între timp am încercat să caut ceva anume. Când caut în fișier ceva anume, nu găsesc. Paznicii vremii noi, apărătorii realității, au îndepărtat de mult aceste fișiere. An de an, în repetate rânduri, bibliotecarii au primit instrucțiuni și le-au executat, fișierele au fost îndepărtate. Am acum altă metodă. Adulmec ceea ce a fost trecut cu vederea, ceea ce a scăpat controlorilor. Găsesc mereu câte ceva, completez buletinul și-l dau la serviciul de împrumut.

Bibliotecarii

Există bibliotecari foarte diferiți. Indiferenți, bănuitori și unii care zâmbesc pe sub mustață. Există firește și bibliotecari care au trecut intenționat cu vederea fișierele și acum răspund la găselnița mea cu un zâmbet plin de tâlc. Îmi aruncă o privire scurtă când îmi înmânează cartea cu pricina, pentru o clipă suntem complici. Dar există și alții. Pe aceia îi surprinde că împrumut cărți care nu au de-a face cu studiile mele de specialitate. Răsfoiesc cărțile înainte de a mi le înmâna cu chipuri impentrabile. Nu este sigur dacă nu privesc aceste cărți ca pe niște instrumente dușmănoase. Probabil că nu. Nu au convingeri. Pe mine însă mă consideră un fel de dușman. Își dau seama curând că aceste cărți, pe care le împrumut, nu sunt în ordine. Știu din experiență că odată și odată securitatea o să-și facă apariția și o să-i tragă la răspundere pentru ceva, fie și numai pentru o neglijență în legătură cu persoana mea.

Și cine știe, cine ar putea să știe, ce urmăresc în fond. Poate cer aceste cărți doar pentru a-i testa pe bibliotecari. Cine știe din ordinul cui fac acest lucru. Fiecare își are experiențele lui. Și iată-i pe acești bibliotecari gândindu-se deja la familiile lor și luând hotărârea să mă reclame. La securistul care răspunde de biblioteca universitară și trece, la câteva zile, pe aici ca să vadă dacă totul e în ordine, dacă nu au survenit incidente noi, cercetează buletinele cărților împrumutate, arș o listă pe nume în care notează conștiincios titlurile cărților împrumutate, o grămadă de treabă, și iată unul în plus: eu.

Bibliotecarii se gândesc că totul o să se întoarcă asupra lor și mă reclamă. E un tip ciudat, caută ore în șir în fișiere, numai titluri în afara subiectului care nu au de-a face cu studiul lui. Bine, spune securistul, ia să vedem. Și șuieră printre dinți, de parcă și-ar și da seama de dimensiunea cazului, dar nu înțelege nimic, nu înțelege mai mult decât bibliotecarii bănuitori, vede doar, că ceva nu e în ordine, de ce citește asta. Nu știe decât că trebuie să transmită mai departe și-și notează titlurile.

Bibliotecarii sunt nervoși, se gândesc, trebuie să-l denunțăm, nu se știe niciodată, sunt furioși pe mine pentru că i-am adus în situația de a trebui să mă denunțe, nu le face deloc plăcere acest lucru, dar trebuie să se ferească, și eu i-am silit să trebuiască să facă ceva atât de neplăcut, ca să zic așa, în interesul familiei lor. Sunt un fel de provocator existențial. Și pe urmă nici nu-mi dau seama de nimic și caut mai departe aceste cărți și ei mă urăsc pentru că securistul vine tot mai des și se interesează de mine și le cere bibliotecarilor să-și noteze preferințele mele, în materie de cărți, separat pentru el. Asta ne dă de lucru, spun, și mă privesc în continuare cu ochii lor impenetrabili și buzele le-au devenit mai subțiri, nu-mi răspund totdeauna la salut. Aruncă priviri curioase pe buletinele mele de lectură, uneori oftează, dar eu nu observ nimic, uneori mă lasă să aștept fără motiv. Dar eu tot nu vreau să observ nimic.

Nu observă nimic, spun ei. Uite, iar a venit. Noi încercăm să-l avertizăm și el nu observă nimic. Aici ceva nu e în regulă.

Securitatea

Găsesc mereu cărți noi. Am devenit nesățios. Din lecturile mele aflu mereu detalii noi, fascinante. Știu că restaurantul de pe Corso, acela de vizavi de operă, se numea în anii douăzeci Lloyd și acolo dădea spectacole o expertă în arta fluieratului. Am aflat că acel cartier muncitoresc numit Fabrik era renumit în secolul al XIX-lea pentru grădinile lui unde se servea bere. Și știu o mulțime de lucruri despre social-democrația anilor douăzeci în orașul nostru. Caut mai departe. Și descopăr mereu noutăți. Mă mișc în zig-zag printre fișiere, îi țin pe bibliotecari cu răsuflarea tăiată, dar nu știu nimic. Când îmi sare în ochi indispoziția lor, mi-o

explic prin faptul că le dau prea multă bătaie de cap cu preferințele mele. Probabil că tocmai cărțile pe care le împrumut se află în depozit în partea opusă, de altfel nu le prea cere nimeni. Dar motivul ostilității lor este altul, unul pe care nici nu-l bănuiesc. Motivul e că securistul le-a pus în vedere bibliotecarilor să scrie scurte rezumate după cuprinsul cărților cerute de mine și să i le predea. Așadar bibliotecarii trebuie de fiecare dată când înapoiez o carte să o citească ei înșiși și s-o recenzeze pentru securitate. De fapt securitatea vrea să descopere ce caut. Pentru ea totul are un scop precis, caută să filtreze din zig-zagul meu printre fișiere un scop, scopul pe care îl urmăresc. Scopul meu îndreptat împotriva statului, mai simplu spus, cine își dă osteneala să descopere și să citească o asemenea cantitate de cărți, care nu au nimic de-a face cu obținerea unei diplome, trebuie să fi ajuns la o metodă extrem de perversă de lectură îndreptată împotriva statului și tocmai această metodă voiau ei s-o descopere.

Cititorul derutat

La început bibliotecarii nu-și iau prea în serios munca de recenzenti. Răsfoiesc un pic, citesc cuprinsul și apoi scriu ceva ce nu e decât un sumar comentat. Scriu așa ca și cum ai face o lucrare ideologică impusă. Dar acest lucru este imediat observat de securitate, deoarece aceasta nu folosește rapoartele pentru a le îndosaria. Cazul a ajuns între timp până la nivelul conducerii, se presimte un atac special împotriva ordinii de stat. Țsta e unul extrem de viclean, așa se vorbește. Îți ascunde poziția antistatală, dar o să-l prindem noi. Cel puțin doi locotenenți și-au demonstrat ambiția personală în a mă împiedica să lucrez clandestin. Fără știrea mea am devenit în ochii securității ceva cu totul special. De aceea și din cauza rapoartelor superficiale, bibliotecarii sunt admonestați și se dispune ca doi bibliotecari independenți unul de celălalt să citească și să relateze despre cărțile mele. Li se cere să fie atenți la tot ce nu se încadrează în normă și să arate acest lucru cât mai exact în rapoartele lor. În cazul în care s-ar descoperi din partea bibliotecarilor o atitudine de respingere a acestor dispoziții, li se va da de înțeles că în societatea noastră există și altfel de metode de lucru.

Bibliotecarii intră în panică. Ei știu foarte bine despre ce este vorba. Nu e pretutindeni așa cald ca aici în bibliotecă, mai adaugă securistul.

El însuși a devenit între timp interesat în mod personal de cazul meu. Ceea ce la început i s-a părut împovăraător și nimic mai mult decât o muncă în plus, s-a dovedit a fi o șansă reală. Îi venea această idee când îi sare în ochi interesul șefului său pentru acest caz. Aici se ascunde ceva, gândește el. Nu poți să nu observi așa ceva, dacă nu ești un securist talentat și nu doar un idiot de bătaș. Se consideră talentat. Știe că acest caz e o șansă. Dacă pun mâna pe el, își spune, îmi iese precis mai mult decât o primă. Voi fi locotenent major și voi putea părăsi această bibliotecă plicticoasă, trebuie doar să-mi strunesc bine recenziții.

Prin recenzenti înțelege bibliotecarii. Sunt patru la serviciul de împrumut și alți șase în biblioteca propriu-zisă. Securistul le citește din nou actele. Concluzia: doi sunt foarte de încredere, șapte moderat, laăștia poți fi sigur, dacă vor declara totul, pe unul nu poți să pui nici o bază. A încercat în mai multe rânduri să introducă în fișier cărți de la fondul secret. Despre acest fapt există mai multe rapoarte ale celorlalți. În ultima vreme pare să se fi liniștit. În orice caz numai există nici o plângere. Securistul se decide să-l verifice din nou, nu se știe niciodată. Poate e în legătură cu cititorul confuz. „Cititorul confuz“ este numele meu conspirativ în documentele securității. Dosarul se numește „Cursa fișierelor“. Ambele noțiuni sunt preluate dintr-un denunț mai vechi al unuia dintre bibliotecari. Acesta a scris că de câtva timp ar fi apărut un cititor confuz în bibliotecă. Acesta face o adevărată cursă în lung și-n lat printre fișiere.

Acum rapoartele bibliotecarilor devin mai cuprinzătoare. Se poate spune că devin din ce în ce mai cuprinzătoare. De frică să nu le scape un amănunt important, ceea ce ar putea ulterior să le aducă învinuirea de omisiune intenționată, își notează aproape tot, își petrec nopți întregi și sfârșituri de săptămână cu lectura și cu recenzarea cărților și, dacă nu ar avea termene de predare, rapoartele lor ar fi devenit de mult cărți de sine stătătoare.

La un moment dat, securistul limitează numărul de pagini al rapoartelor, pentru că nu le mai poate face față. El spune că nici un raport nu trebuie să depășească zece pagini. Pentru fiecare carte se întocmesc două rapoarte. Securistul schimbă mereu perechile ca să nu găsească un cod și să nu poată omite nimic printr-o înțelegere prealabilă. În ce privește chestiunea în cauză se înaintază greu, cu alte cuvinte scopul meu nu poate fi detectat atât de ușor. Dar în unele dintre cărți se găsesc o grămadă de pasaje problematice, care ar putea fi foarte utile dușmanilor ordinii de stat. Întreaga bibliotecă e contaminată, spune colonelul într-o discuție a situației la securitate. Și cu cât intră mai multe cărți în vizier, cu atât bibliotecarii se sperie mai mult de propria lor activitate. Încep să vorbească între ei despre mine. Țăla e o momeală, cine știe ce gânduri are securitatea cu el. Bibliotecarilor li s-a spus să nu mă mai deranjeze, să mă lase să mă desfășor în voie. Securitatea a descoperit printre acele recenzii o altă problemă mult mai serioasă decât persoana mea. A descoperit problema bibliotecii. De douăzeci și cinci de ani se face curățenie în această bibliotecă și ea continuă să fie contaminată. Ce au făcut bibliotecarii în acest timp. Totul va trebui reverificat. Cititorul confuz este mult mai eficient, afirmă colonelul la discutarea situației, cu care prilej se decid măsuri speciale. Îl lasă să citească mai departe, bibliotecarii își scriu rapoartele și în final o să-i punem să scoată din fișiere fișele cărților împrumutate de cititorul confuz. În acest fel facem curățenie în bibliotecă, conchide colonelul și ce-o să facem cu tipul respectiv vom vedea mai târziu.

După ce bibliotecarii și-au primit instrucțiunile, majoritatea dintre ei încep să mă trateze cu o răceală fățișă. Îmi înmânează cărțile cerute mai departe fără să spună nimic, au fost obligați într-un mod pe care nu-l pot bănuși, dar între timp și-ar dori să mă duc la dracu. Țăsta ne ruinează biblioteca, vorbesc între ei, cum trebuie să ne reclamăm cărțile. E un provocator, securitatea l-a infiltrat special împotriva noastră, împotriva bibliotecii. Când ajunge primul raport despre o asemenea discuție la securitate, locotenentii încep să rădă și colonelul spune doar: foarte bine.

Din: **Geamantanul lui Giancarlo**: Povestiri, Rotbuch Verlag, Hamburg 1993

Bogdan Florin POPOVICI

AGITAȚIA ȘI AGITATORII

Chiar la 10 ani de la schimbarea unui regim politic, considerăm că este dificilă scrierea istoriei sale. Totul este mult prea aproape, interesele sunt încă mult prea acute pentru a putea realiza, după expresia fericită a lui Florin Constantiniu, „o istorie sinceră”. Menirea istoricilor însă, în acest moment, este - după opinia noastră - aceea de a pregăti scrierea acestei perioade; să ofere viitorilor istorici, poate mai puțin stăpâniți de patimă, materiale, documente, memorii care să contureze cândva, cu obiectivitate, un segment de 50 de ani din istoria României.

În acest sens, dorim să prezentăm câteva elemente dintr-o componentă de bază a activității Partidului Comunist (Muncitoresc) Român, și anume activitatea de propagandă. Documentul aruncă o lumină asupra a ceea ce însemna în epocă „munca de agitație”, cum se desfășura ea, conturând un cadru cunoscut până acum poate doar de cei implicați. Este perspectiva „dinăuntru” a unei activități prezente, odinioară (ca și astăzi, de altfel) în peisajul cotidian.

După alegerile din 3 decembrie 1950, Centrul constata: „Campania electorală a constituit pentru organizațiile noastre de partid un un prilej de a ridica mai sus nivelul organizatoric, politic și combativ al agitației politice de masă. În activitatea celor peste 300 000 de agitatori organizați pe locurile de domiciliu ale cetățenilor, s-au înregistrat succese importante, munca lor ducând la creșterea nivelului politic al oamenilor muncii și la întărirea legăturii partidului cu masele”. Cu toate acestea, s-au constatat și lipsuri: unele organizații „au înțeles greșit că munca de agitație trebuie să o desfășoare numai cu prilejul diferitelor campanii”; „altele au subapreciat și continuă să subaprecieze importanța și rolul muncii de agitație în mobilizarea maselor la acțiunile partidului”.

Ca urmare, la 22 ianuarie 1951, sunt transmise Comitetele de partid regionale, raionale și orașenești o serie de *Îndrumări pentru dezvoltarea și permanentizarea muncii de agitație*. Subliniind sarcinile care stau în fața Partidului (îndeplinirea planului cincinal și de electrificare a țării; consolidarea organizatorică și economică a gospodăriilor agricole colective; realizarea cu succes a campaniei de însămânțări și a planului de colectări; „lupta necruțătoare împotriva dușmanului de clasă, mobilizarea tuturor oamenilor cinstiți la lupta pentru apărarea păcii, pentru demascarea imperialismului agresiv american și englez”), documentul propunea o serie de măsuri în vederea perfecționării muncii de agitație. Astfel, „sectoarele de agitație din Secțiile de Propagandă și Agitație vor fi completate conform schemei, cu tovarăși corespunzători, cu un trecut curat, cu capacitatea de cuprindere a muncii de creație, cu perspective de dezvoltare și de ridicare în muncă... Comitetele de partid și Birourile organizațiilor de bază vor analiza periodic munca de agitație”. Se va analiza munca agitatorilor, evidențiindu-se „agitatorii activi și se vor critica acei care au avut și continuă să aibă delăsări în muncă. Agitatorii inactivi, care nu și-au îndeplinit sarcinile în timpul campaniei electorale și care figurează în mod fictiv în rândurile agitatorilor vor fi înlocuiți din munca de agitație”. Autorii documentului consideră că o atenție deosebită va trebui acordată „organizării agitației la locurile de muncă, în așa fel încât toți oamenii muncii să fie cuprinși de agitatori în activitatea lor”. Pentru această activitate, este acordat un spațiu mai larg, subliniindu-se astfel importanța acțiunii.

Astfel, „a). organizația de bază va constitui pe locurile de muncă, colective (grupuri) de agitatori... Ei vor fi îndrumați de

secretarul organizației de bază.

b). Toți agitatorii vor avea drept sarcină principală agitația la locul de muncă...

c). Pentru a întări munca în cartiere, Comitetele de Partid raionale sau orășenești... fără a întrerupe agitația la locul de muncă... vor organiza agitația politică de masă pe străzile mai apropiate, repartizând o parte din agitatorii lor pe locul de domiciliu al cetățenilor. Agitatorii - ori de câte ori va fi nevoie - vor activa - după orele de lucru - din casă în casă, constituți în colective, ca și în campania electorală.

d). Organizațiile de bază din cartiere și sate își vor păstra formele de organizare ale muncii de agitație pe locul de domiciliu al cetățenilor... Pentru ca aceste colective de agitatori să cuprindă toate străzile și casele din raza lor de activitate, Comitetele de Partid raionale sau orășenești vor repartiza acestor organizații de bază numărul de străzi unde colectivele lor de agitație își vor desfășura activitatea. Pe străzile patronate de întreprinderi nu se vor repartiza colective de agitatori de la cartiere.

e). la gospodăriile agricole colective, organizațiile de bază vor organiza munca de agitație pe locul de muncă în cadrul gospodăriei și pe locul de domiciliu al cetățenilor."

Printre mijloacele care stau la dispoziția agitatorilor, documentul subliniază nevoia de a organiza „discuții sau convorbiri de la om la om”, „imediat ce au aflat vreun eveniment mai important”. Agitatorii „vor fi mobilizați permanent ca să desfășoare o largă activitate politică în jurul cluburilor, colțurilor roșii, ateneelor populare și căminelor culturale, pentru ca acestea să devină puternice centre de agitație”. Se preciza, de asemenea, necesitatea de a reinnoi „agitația vizuală[...] dându-se o atenție deosebită locurilor aglomerate ca: târguri, piețe, gări, porturi, trenuri, tramvaie, cinematografe, teatre, mori etc.”.

Documentul mai preciza măsurile ce se vor lua pentru îmbunătățirea activității:

a). Secretarul organizației de bază va instrui agitatorii cel puțin din 10 în 10 zile sau, în cazuri speciale, ori de câte ori va fi nevoie, cu problemele curente.

b). Comitetele de Partid raionale sau orășenești vor organiza cel puțin o dată la 3

luni sau ori de câte ori va fi nevoie, seminarii cu agitatorii pentru anumite probleme politice sau economice; consfătuiri între agitatori pentru schimb de experiență.... Seminariile vor fi organizate în cazul în care este necesar ca agitatorii să cunoască bine o problemă în jurul căreia ei trebuie să-și desfășoare munca. Într-o ședință specială cu mai mulți agitatori se va face o expunere bine documentată asupra problemei, urmată de întrebări, după care se va da bibliografia sau materialul pe care agitatorii trebuie să-l studieze. După câteva zile - timp necesar studierii materialului - se va ține seminarul pe grupe de agitatori, câteva seri consecutive, astfel ca fiecare agitator să poată fi ascultat. La sfârșitul seminarului se vor trage concluzii și se vor da ultimele îndrumări.... Seminariile sau consfăturile se vor desfășura în afara orelor de lucru, și vor dura una sau două seri consecutive. Ele vor fi conduse de tovarășii din sectoarele de agitație sau de cei mai buni activiști ai Comitetele de Partid raionale sau orășenești... În fiecare vineri la orele 16.30-16.50, în cadrul emisiunii „Ora Agitatorului” la radio, veți organiza audiții colective cu agitatorii... Secțiile de Propagandă și Agitație ale Comitetele de Partid vor organiza o corespondență permanentă pentru „Ora Agitatorului”. Materialul va fi trimis la CC al PMR, Secția de Propagandă și Agitație - Sectorul de Agitație.

În vederea bunei documentări la cabinetele de partid vor trebui să se găsească „toate hotărârile CC al PMR și ale guvernului publicate, colecția „Carnetul Agitatorului” la zi, toate broșurile din colecția „În ajutorul agitatorului”, colecția ziarului „Scânteia”, a ziarului local, precum și alte materiale privind munca de agitație”.

Un alt mijloc de propagandă avut în vedere consta în organizarea Gazetelor de perete. Se remarcă precizia cu care sunt inventariate toate posibilitățile de a influența populația: „În fiecare întreprindere să apară, de regulă, o singură Gazetă de perete, organ comun al organizației de partid și al Comitetului sindical de fabrică, la care vor colabora organizațiile de masă și conducerea întreprinderii... La cartiere și sate, fiecare organizație de bază va avea ca organ al său o Gazetă Cetățenească, pusă în locul cel mai potrivit, ca de exemplu: în fața sediului

Sfatului Popular, Ateneu, piață, Cămin cultural etc... În *intreprinderi cu un număr mai mare de tineri* va apare sub controlul Organizației de partid și o gazetă de perete organ al organizației UTM din întreprindere. În *cămine sau școli de ucenici, în școli medii și elementare*, vor apare gazete de perete ale organizației unice de tineret. În *Universități și Institute de învățământ superior*, Gazetele de perete vor apare ca organe comune ale organizației de partid și ale organizației UTM. În *intreprinderile sau satele unde sunt muncitori de altă naționalitate* în număr mare, gazeta de perete va apare și în limba naționalităților respective, existând însă o singură redacție pentru ambele gazete... *Organizațiile de masă* (UFDR, UTM, ARLUS etc.) vor putea avea la întreprinderi, sate etc. vitrine de fotografii, fotogazete etc..." (sbl.n.).

Un aspect deosebit de important avut în vedere de aparatul de propagandă comunist era pregătirea cadrelor necesare propriilor activități. Astfel, documentul prevede ca „până la 1 februarie să fie deschise în cadru festiv cursurile de agitație... Cursurile de agitație din întreprinderi și instituții vor avea 10 lecții și se vor desfășura în trei serii: prima serie 1 februarie - 15 aprilie, a doua serie 15 aprilie - 30 iunie, iar a treia serie de la 15 octombrie până la sfârșitul lui decembrie. În sectorul socialist al agriculturii, cursurile vor avea 8 lecții și se vor desfășura în două serii: seria întâia februarie-martie, iar a doua serie noiembrie-decembrie.... Cursurile de agitație vor funcționa după terminarea orelor de muncă, o dată pe săptămână, de fiecare dată făcându-se seminarul lecției anterioare și predarea lecției noi. Seminarul și predarea lecției nu vor dura mai mult de două ore și jumătate. Pentru aceasta, seminarul se va termina într-o oră și 15 minute, iar lecția oră și 15 minute... Pentru o cât mai bună cunoaștere a metodelor practice de agitație, responsabilul cursului de agitație, cu ajutorul comitetului de partid, va organiza, după terminarea lucrului, aplicarea pe teren a metodelor predate, asupra muncii de agitație și a formelor folosirii ei. Aplicarea lecțiilor de metodă va avea loc după orele de lucru ale agitatorilor în întreprinderea în care are loc cursul sau în întreprinderea din care fac parte unii agitatori. După predarea lecției, în baza unei repartizări înainte stabilite de responsabilul cursului, agitatorii repartizați pe grupe mergând în teren în intervalul dintre

două lecții, vor organiza acțiuni sau vor analiza probleme privind lecția predată. Seminarul lecției se va face prin discuții asupra constatărilor de pe teren, trăgându-se concluzii din realizările și lipsurile observate în aplicarea diverselor mijloace de agitație. Luând ca exemplu lecția despre organizarea convorbirilor, aplicarea lecției se va face astfel: după predarea lecției, responsabilul cursului va arăta agitatorilor felul cum va trebui să procedeze el pe teren. Îi va împărți pe grupe de câte 2 sau 3 tovarăși, va numi pe tovarășul care va conduce convorbirea și locul unde fiecare grup își organiza convorbirea. Într-una din zilele dinaintea seminarului, agitatorii - pregătindu-se din timp - vor organiza cu ajutorul organizației de bază respective, una sau mai multe convorbiri. La seminarul lecției, agitatorii vor arăta și analiza modul în care au organizat și au condus convorbirea, trăgând concluzii din lipsurile și rezultatele constatate... Închiderea cursurilor va avea loc într-un cadru festiv. *Vor fi considerați absolvenți ai cursurilor de agitație acei agitatori care nu au avut mai mult de trei absențe de la cursuri*".

Se poate remarca, așadar, minuțiozitatea cu care PMR își pregătea cadrele necesare „insuflării” în rândul maselor a „entuziasmului popular”. Putem chiar vorbi despre un „profesionalism” care se desprinde din modul de organizare preconizat al activităților. Și tocmai de aici se poate naște bănuiala că cei care coordonau asemenea activități, la un nivel superior, erau oameni cu experiență, posibile cadre ale „Marelui Prieten de la Răsărit”. Asemenea documente relevă un fapt semnificativ: „construirea socialismului”, de la un moment dat, nu s-a mai făcut doar cu oportuniști. Se cereau cadre cu inițiativă, care să-și justifice angajarea, care să dea, într-o oarecare măsură, dovada abilităților pentru activitatea în care erau angajați. Alte procedee (cum ar fi angajarea agitatorilor în activitate în afara orelor de program) sunt elemente de organizare ce pot constitui și astăzi exemple. Alt mesaj, aceeași tehnică...

POLITICI SEXUALE

Probabil că prima expresie a unei relații între clamarea libertății sexuale și o gândire politică articulată este de căutat la libertinii secolului al XVII-lea. Paradoxul, aparent, face ca, departe de a fi niște venerabili strămoși ai anarhiei, libertinii să se afle la originea filozofiei politice a monarhiei absolute¹. Discipoli ai lui Machiavelli, aflați mereu sub bănuiala de ateism, aceștia considerau că puterea regală nu poate fi îngrădită de nici o cutumă sau normă morală, ea trebuind să fie liberă a urma toate căile posibile pentru asigurarea stabilității și prosperității statului². Secolul al XVIII-lea prelungește curentul libertin, intensificând toate acele elemente ce vor alcătui programul viitoarei 'revoluției sexuale' a modernității: o cultură a formei, a rafinamentelor de expresie, a subtilității, a hedonismului, a afirmării simțurilor, a plăcerii, a erotismului în care ostentația și disimularea nu se exclud.

Spre deosebire de libertinii veacului trecut, cei din secolul al XVIII-lea exprimă tendința și tentația de a transforma erotismul în sfidare la adresa edificiului spiritual și, în cele din urmă, politic al Vechiului Regim³. Cercetările au arătat că, în cataloagele editurilor și librăriilor epocii, ca și în cele ale cenzurii regale, operele pornografice erau, de regulă, subsumate categoriei de 'romane filozofice'. Determinant, deci, pentru a le caracteriza era nu atât caracterul lor licențios sau obscen, cât atitudinea anticlericală, sarcasmele adresate moralei creștine⁴.

Cel mai radical dintre 'imoralisti' este și cel care, suficient de tânăr, a apucat evenimentele Revoluției și a participat sau a încercat să participe din plin la ele: marchizul D.A.F. de Sade. Poziția lui Sade față de Revoluție este de o ambiguitate greu rezolvabilă. În opinia lui Lynn Hunt, Sade avea propriul său program, care, putând uza cu seninătate de cel al Revoluției, îl 'parazita'

și 'corupea' în fapt pe acesta:

Într-o lume nouă, întemeiată pe libertatea absolută, numai forța, adesea brutală, crudă, avea câștig de cauză. Originea nobilă, privilegiile, distincțiile de tot soiul dispăreau în fața acestui regim revoluționar, fără lege, în sensul comun al termenului. Libertatea, egalitatea și fraternitatea erau glorificate și, totodată, batjocorite în opera lui Sade. Libertatea acorda dreptul de a căuta plăcerea fără a mai ține cont de lege, de convenții, de dorințele celorlalți, iar această libertate, fără limite doar pentru câțiva bărbați, însemna în general sclavie pentru femeile alese. Erau căutate plăcerile în egalitate și nimeni nu avea vreun drept la plăcere numai prin origine; câștigau doar cei mai necruțători și cei mai egoiști, aceștia fiind aproape întotdeauna bărbați. Ce exemplu mai frapant de fraternitate decât cei patru prieteni din *Cele o sută douăzeci de zile* sau 'Societatea prietenilor crimei' din *Juliette*, ale cărei reglementări și ritualuri parodiază francmasoneria, ca și miile de Societăți ale prietenilor Constituției (mai cunoscuți sub numele de iacobini) din deceniul revoluționar⁵?

Analizând frecvența spațiilor carcerale, a structurilor ierarhice, piramidale și raționalizate la Sade, Hunt ajunge la o concluzie care ne arată cu limpezime că libertinismul 'revoluționar' nu are, în esență, un program diferit de cel al libertinismului 'monarhist', idealul puterii absolute fiind ceea ce le unește pe amândouă:

Perversiunea nu este sinonimă cu anarhia, ci trebuie înțeleasă ca o răsturnare sistematică a tuturor tabuurilor, ca o confruntare reglată și repetitivă a tuturor limitelor până când plăcerea împinge la crimă⁶.

Sade se află în situația de a nu putea fi inclus în proiectul Revoluției, datorită scandalului mult prea evident al opiniilor sale, dar nu poate fi nici exclus din acest proiect, atâta timp cât pare destul de clar că 'el formulează o Declarație a drepturilor erotismului', după cum afirmă Maurice Blanchot⁷. Relația lui Sade cu conceptul burghez de *plăcere* pe care căutăm să îl ilustrăm aici este foarte greu de stabilit, fiindcă este extrem de discutabil dacă mobilul sadismului literar este cu adevărat plăcerea erotică, sau dacă nu cumva tocmai fanteziile puterii pure sunt cele care primează. În schimb, eterna ezitare la care obligă poziția sa 'revoluționară' creează o anumită relație între opera lui Sade și ideea carnavalului. Ca și în lumea carnavalescă, în care reperatele sunt suspendate, și în lumea lui Sade devine imposibil să precizezi dacă toate figurile grotescului și monstruosului de aici sunt pură parodie, sunt 'măștile' unei eliberări a fantasmelor celor mai chinuitoare sau sunt expresia cinică a unui fel de pragmatism politic. Această indeterminare⁸ are un caracter fondator: multe dintre actele 'revoluționare' ale modernității literare și intelectuale se vor plasa într-o aceeași languroasă și complet ambiguă agresivitate, exemplul cel mai notoriu constituindu-l mișcarea suprarealistă.

Trebuie să luăm, de asemenea, în considerație relația extrem de apropiată, determinantă chiar, pe care curente utopice ale primei jumătăți a secolului au întreținut-o cu mediile literare. Dintre acestea, fourrierismul, marcat în modul cel mai evident de tema eliberării sexualității, poate fi considerat a fi existat într-o reală simbioză cu mediile artistice alternative și boeme ale epocii. Este greșit să îi identificăm complet pe fourrieriști cu 'sectele' pretins orifice și neopitagoreice avându-și mica înflorire în preajma și după revoluția de la 1830, însă motivele, comportamentele, retoricile vehiculate înăuntrul acestor grupuri seamănă până la identitate cu acelea ale partizanilor comunităților fourrieriste⁹. Totuși, expresia literară propriu-zisă va rămâne multă vreme departe de îndrăznelile teoretice ale lui Fourier. Discutând raportarea literaturii la eros, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, Alain Corbin observa:

Iubirea fizică obsedează romanul și

poezia. Obscenitatea, omniprezentă și ascunsă, totodată, în subterfugiile textului, impune cititorului un permanent decodaj, care înțește plăcerea transgresiunii. Elipsa, litota, perifriza sau metafora pun imaginația la lucru. Astfel funcționează evocările paroxismului erotic al juisării în această literatură: bărbatul 'ia femeia' care 'se dă'; atunci, 'fericirea' - când coitul, când orgasmul - este făcută din 'indicibile juisări', din 'delicii nemaiauzite', dintr-o 'plăcere nebună, aproape convulsivă'. Romanul abordează sau, cel puțin, atinge tangențial aspecte secrete din viața sexuală, abandonată de discursul libertin; el sugerează frigiditatea, impotența; se complace în scandalurile inversiunilor¹⁰.

Existența unei epoci Bidermeier, care succede marilor elanuri romantice și în care temele doctrinare, filosofia și retorica generate de acestea sunt complet reformulate și resemnificate pentru a fi reduse la scara înțelegerii și gustului clasei mijlocii, este acceptată ca o evidență de știința critică a literaturii. Profesorul Virgil Nemoianu a încercat să lărgescă sensul acestui concept, aplicându-l și dincolo de spațiul culturii de limbă germană¹¹. Însă nu reprezentarea spiritului Bidermeier ca un romantism 'îmblânzit' ne interesează în acest punct, ci tocmai încercarea de a îl înțelege pe acesta în ceea ce aduce distinct în raport cu romantismul 'înalt'. Or, mutația cea mai semnificativă suferită de o epocă și o cultură pe care, în altă parte, am numit-o 'post-revoluționară' era concentrarea pe simțuri, pe plăcerea produsă de literatură și arte în detrimentul experienței 'spirituale' a lecturii¹².

Se consideră în general că modernitatea este separată de sensibilitatea predominantă în epoca romantică printr-o nouă conștiință a formei, a tehnicilor, a mijloacelor în general, și că această nouă luciditate și acest nou rafinament reprezintă, simultan, o condamnare a gustului burghez. Este, însă, la fel de posibil ca, dintr-o perspectivă mai largă, a istoriei culturii și mentalităților, să argumentăm existența unui moment *propriu-zis burghez* cât se poate de important în transformarea formelor literare. Romantismul Bidermeier reprezintă, în multe privințe, anticiparea directă a estetismului *fin-de-siècle*. 'Micul' romantism post-revoluționar este caracterizat prin întârzierea manieristă

asupra efectelor și detaliilor, înăuntrul unei carcase ideologice moștenite de la romantismul ezoteric și revoluționar al epocii 'eroice'. Generația legată de revoluția din 1830, în Franța, nu va mai fi urmată de una la fel de ilustră, în momentul când Parisul avea să dea semnalul tulburărilor din 1848. Generația literară următoare va perpetua miturile revoluționare, de o manieră chiar exaltată și excesivă, dar tocmai în acest exces se află și cheia noii sensibilități: deplasarea lentă, dar sigură, spre maniersim, postură, voluptăți formale¹³. Romantismul 'macabru și exotic' (pentru a folosi termenii cu care George Călinescu a caracterizat acest moment literar cu influențe vizibile și asupra romanticilor din Principate) își menține veleitățile revoluționare printr-un abuz de butaforie sepulcrală, gotică, și printr-un curaj mereu crescând în direcția licenței erotice. Senzaționalul și erotismul presează constant pentru un statut estetic¹⁴.

Această tranziție spre ceea ce se va numi în cele din urmă decadentism sau simbolism sau expresionism este caracterizată de o crescândă confuzie între a produce și a tematiza plăcerea. 'Plăcerea', principiul epicureic, renăscut în condițiile pieții libere, la care literatura mistică și revoluționară trebuia să se adapteze. Obiectul artistic era obligat să stimuleze cererea, să devină cât mai dezirabil, să vorbească în mod cât mai direct dorințelor. Evident, dorințele cele mai intense sunt cele inavuabile sau avuabile numai pe jumătate. De unde și continua asociere, ba chiar întrepătrundere psihologică a două intenții pe care logica le distinge: aceea de a imita ceva în așa fel încât să producă plăcere și aceea de a imita plăcerea însăși, de a o transforma în marea temă a literaturii¹⁵.

Să ne concentrăm acum asupra ipotezei referitoare la nașterea estetismului în chiar epicentrul gustului 'burghez'. Explozia temelor legate de cultivarea voluptății se va produce numai în a doua jumătate a secolului, fiind considerată, îndeobște, ca o formă de exacerbare a acelei conflictualități interioare, a acelei 'nervozități' a burgheziei despre care am mai vorbit¹⁶. Analizând procesul de ultragiu adus bunelor moravuri deschis, în 1866, de Coroana britanică împotriva lui John Algoner Swinburne, după publicarea prozei

extrem de provocatoare din *Lesbia Brandon*, Peter Gay vede aici unul dintre simptomele cele mai interesante ale anxietății burgheze. Oricât ar fi apreciat, pe de o parte, 'nervul, precizia și melodia prozei și poeziei lui Swinburne', publicul cultivat era silit să admită că

.../ pe de altă parte imaginile erotice explicite tulburau distincțiile dintre literatura erotică și comerțul pornografic, o distincție care, susțineau avangardiștii și purtătorii lor de cuvânt, era perfect clară¹⁷.

Nu mai puțin faimoase și bogate în consecințe sunt procesele intentate de procurorii celui de al doilea Imperiu lui Charles Baudelaire, pentru *Florile răului*, și lui Gustave Flaubert, pentru *Doamna Bovary*¹⁸. Asemenea procese se vor înmulți, însă, după prăbușirea lui Napoleon al III-lea și reinstaurarea Republicii, spre stupefacția unui Émile Zola, care văzuse în abolirea monarhiei garanția unei totale libertăți a expresiei artistice¹⁹. Acuzația care domină, înainte de primul război mondial, procesele literare este același 'ultragiu adus bunelor moravuri'. Putem aminti aici și procesul intentat lui Bogdan Petriceicu Hașdeu pentru *Duduca Mamuca*, sau permanentele acuzații de imoralitate și promiscuitate îndreptate împotriva lui Caragiale. Peter Gay dezvoltă argumentul 'anxietății', arătând că:

Procesele de obscenitate cele mai controversate în epocă nu se referă la producțiile pornografice propriu-zise, ci la poeme, piese și romane erotice scrise sub impulsul onestității realiste²⁰.

Dificultatea de a fixa limitele admisibilului devine, conform acestei explicații, o sursă permanentă de 'nervozitate', explicând incoerența și iritarea multora dintre măsurile judiciare sau administrative luate împotriva 'provocărilor' literaturii. În cele din urmă, decadentismul și estetismul vor reuși să contrarieze publicul intelectual burghez nu atât prin exaltarea trupului sau erotismului, cât prin afirmarea artistică a continuum-ului plăcere-suferință. O situație cu valoare exemplară este scandalul născut în jurul frescelor alegorice ale 'Justiției' și 'Igienei' executate de Klimt, la

începutul secolului, la comanda Universității din Viena. Mesajul ambiguu, senzualitatea intensă care amenința și deconstruia încrederea pozitivistă în știință și rațiune al acestor alegorii plastice aveau să trezească reacții dintre cele mai ferme din partea spiritelor liberale. Friedrich Jodl, un reputat filosof, liberal convins și creator al Societății de etică din Viena, inspirată de *American Ethical Culture Movement for a Scientific Morality Freed From Religious Dogma*, în care activa John Dewey, avea să declare, într-un interviu din 1903, că 'nu sunt împotriva artei 'dezbrăcate' sau artei libere, ci împotriva artei urâte'²¹. Este evident că Jodl nu respingea în nici un fel ideea 'bucuriei de a trăi', dar o considera pe aceasta inerent rațională. Problema nu este dacă el îl înțelegea sau nu pe Klimt - pur și simplu Jodl nu vroia să renunțe la propriile sale valori.

Tema plăcerii-suferință, preluată, în general, de la Richard Wagner, avea să marcheze fundamental întreaga literatură înaltă de dinaintea primului război mondial. Este destul de surprinzător că un artist care a favorizat întotdeauna violența inspirației, caracterul ei exploziv, irațional, sălbatec, a putut influența fundamental tocmai acea direcție a literaturii care cultiva cu obstinație subtilitatea și puritatea formală. Este totuși un fapt că, pentru o perioadă, simbolismul francez, în mai toate variantele sale, de la instrumentalismul lui René Ghil, la ambițiile de reînțemeiere esoterică a poeziei nutrite de Mallarmé și de apropiații săi, s-a identificat aproape cu wagnerismul²².

Elementul de legătură trebuie căutat în aceeași confuzie pe care o evocam mai sus: aceea dintre 'plăcerea imitației' și 'imitația plăcerii'. Între pasiunea decadentă pentru rafinamentul *poietic*, pe de o parte, și jocul între instinctul erotic și instinctul morții pentru care wagnerismul își manifesta predilecția, pe de altă parte, se crează o relație pe cât de puțin necesară, pe atât de stabilă, de persistentă, de definitorie pentru una dintre direcțiile principale ale modernității.

Se cuvine să insistăm puțin asupra unei confuzii larg răspândite în literatura română de specialitate. Motivul *Weltschmerz*, beția suferinței și voluptatea morții nu sunt în nici un caz și sub nici o formă caracteristice pentru

primele valori ale romantismului²³. *Imnurile către Noapte* ale lui Novalis reprezintă o creație singulară, de o factură aparte, și în care erosul și moartea nu erau înțelese în indeterminate convulsivă, ci erau integrate într-un model inițiatic, într-o gnoză soteriologică. În ceea ce privește demonismul, satanismul și titanismul romantismului revoluționar, acestea se vor menține, în general, într-o sferă ideologică în care 'subversiunea' politică domină cu autoritate subversiunea 'fantasmatică'. Putem, deci, afirma fără teamă de eroare că aliajul iubire-moarte este produsul tipic al post-romantismului iar curentul wagnerian este principalul său promotor.

Un moment pe cât de puțin evident, pe atât de hotărâtor, al expansiunii și codificării acestei teme este înregistrat o dată cu faza ermetică a simbolismului. *Les mardis* desfășurate în casa lui Mallarmé duc la treptata cristalizare a unui model al lumii în care voluptatea formală și plăcerile secrete ale erudiției se întrepătrund cu explorarea originilor obscure și 'absurde' ale voluptății. Ca și înaintea Revoluției de la 1848, când orficii și neo-pitagoreicii umblau liberi printre avocații fourrieriști ai eliberării sociale a erotismului, și la sfârșitul secolului al XIX-lea cercurile hermetice realizează o sinteză între anarhism, gustul doctrinelor ezoterice și cultul senzualității²⁴.

În ciuda exaltărilor senzuale 'programatice' din *După-amiaza unui faun* și în ciuda intensei senzualități de care întreaga sa poezie este infuzată, opera lui Mallarmé este privită exclusiv din perspectiva doctrinei pseudo-cabbalistice a Cărți. Este greu de crezut, însă, că erudiția discutabilă a poetului în materie de doctrină hermetică, alchimie și Cabală, rezultată din contacte apropiate cu mediile 'iluminaților' *fin-de-siècle*²⁵, ar fi fost suficientă pentru a face din el una dintre figurile tutelare a liricii secolului al XX-lea. Punctul nostru de vedere este că fascinația exercitată de ermetismul poetului se datorează în primul rând perspectivei în care doctrinele ezoterice și soteriologice sunt plasate, și care este una a voluptății 'carnal-lingvistice'.

Senzualitatea ermeticilor este preponderent 'artificială', s(t)imulată, născută printr-o reacție intimă, 'organică' la experimente *mentale*, la lumi virtuale. Poziția decadentilor de la 1890 nu poate fi redusă la

aceea a cercului din jurul lui Mallarmé. Ideea unei complete artificialități a lumii, care îi leagă pe estetii radicali de idealul 'tehnologic' al poeziei, presupune, în ultimă instanță, adoptarea unei poziții intelectualiste 'de forță' față de senzualitate: aceasta ar putea fi controlată, produsă 'in vitro'. Este evident că această atitudine nu epuizează în nici un fel spiritul sfârșitului de secol, pentru care iraționalitatea, instinctualitatea, subconștientul, aprehensiunea, vizionarismul 'visceral' joacă un rol determinant. Pentru acea direcție a modernității care, în opinia lui Marcel Raymond, se naște în siajul poeziei lui Rimbaud²⁶, senzualitatea este asociată unui vizionarism care copleșește rațiunea și intelectul. În măsura în care nu se detașează cu totul de prudența și înțelepciunea Vechiului Regim, decadenții încearcă să creeze spații înăuntrul culturii pentru răbufnirile neașteptate ale instinctului, astfel încât acestea să nu fie reprimare, dar să nici nu distrugă sensul existenței civilizate.

Apropierea dintre erudiție și voluptate este o altă temă fundamentală lăsată moștenire de decadență și preluată de autori extrem de diferiți, de la Constantin Kavafis, care scoate din uitare epigramele alexandrine infuzându-le cu o senzualitate tulburătoare prin 'precizia' ei, până la exercițiile de virtuozitate literară și de acrobație a erudiției ale unor Jorge Luís Borges, Vladimir Nabokov, Michel Tournier sau John Barth. Jocul dintre plăcerea exprimată și plăcerea de a exprima crează 'mitul' unei identificări dintre senzualitate și limbaj. O tratare extinsă a acestui mit, o abordare ce îmbină perspectiva criticului cu aceea a apologetului, va fi realizată de Roland Barthes, în *Fragments d'un discours amoureux*²⁷. Prin acest text, care încerca să surprindă insesizabilul plăcerii, plăcerea ca absență, susținând că orice discurs literar este întotdeauna și un discurs erotic, 'doritor' - în sensul lui Lacan, Barthes dădea semnalul unei schimbări importantă în concepția academică asupra literaturii, care începea să părăsească pozițiile unui structuralism 'immanentist', orientându-se tot mai mult către reacția cititorului, către redescoperirea 'plăcerii lecturii'.

Această reorientare venea după lunga perioadă a intransigenței, a 'puritanismului' Avangardei, care a dominat cu autoritate epoca interbelică și primele decenii de după

război. Gruparea care și-a făcut din plăcere și sexualitate o temă de predilecție este suprarealismul. Cu toate declarațiile de eliberare absolută, cu toată admirația pe care și-o recunoaște pentru Sade, suprarealismul a cultivat, în același timp, ceva foarte apropiat de o etică a cavaleriei, cu surprinzătoare apropieri, la o privire mai atentă, de aceea clamată de futuriști, diferența fiind că, în timp ce Marinetti reprezintă un exemplu tipic de ambiguitate carnavalescă, în care eroismul cultivat cu devotament nu poate fi complet distins de tema 'soldatului fanfaron'²⁸, Breton lua lucrurile mult mai în serios, impunând grupării sale un stil pe care nu îl putem numi altfel decât al *rigidității* morale²⁹. Explorarea plăcerii și a sexualității are, la suprarealiștii 'clasici', o stranie, spectrală detașare, care se traduce uneori printr-un stil 'chirurgical' (acuza de 'naturalism' a însoțit întotdeauna suprarealismul³⁰) iar altele printr-o impresie de inocență, printr-o atmosferă de redempțiune.

În realitate, sărbătorile dionisiace aveau să renască în anii '60, prin explozia culturii rock și pop, prin mișcarea *hippie*, prin proliferarea doctrinelor orientale ale soteriologiei erotice³¹. Emanciparea sexualității și violentele tulburări sociale și politice legate de anul fatidic 1968 sunt percepute drept consecințe ale unor procese mai mari. Ideologic vorbind, tema 'revoluției sexuale' apare abia în programele mișcărilor studențești din Franța, Germania și Statele Unite, care culminează cu explozii sociale, considerate 'revoluționare', între 1968 și 1971. În aceste programe, însă, tema este așezată întotdeauna pe o poziție subalternă, ca decurgând din intenții mai largi de a dezarticula 'capitalismul' și de a reforma complet societatea, pe bazele 'sănătoase' ale anarhismului sau maoismului³². În acest generos cadru al imaginației utopice își găsea locul și ceea ce avea să fie numit 'porno-politica'³³.

În acest complex ideologic, sexualitatea reprezintă în general un motiv manipulat fie în sensul milenarismului spiritualist, fie în sensul unei soteriologii de tip freudo-marxist³⁴. Treptat, însă, spiritul 'dezideologizării' avea să remodeleze această senzualitate difuză, convertind-o din nou în plăcere sofisticată, în care erudiția, rafinamentul, amânarea joacă un rol esențial.

Merită să observăm și modul în care a

evoluat mișcarea feministă în raport cu 'politicile de reprezentare' a sexualității. În epoca 'eliberărilor' din anii '60, apare tendința de a reclama pentru sexualitatea feminină aceeași libertate de manifestare și de expresie ca pentru cea masculină. Această tendință, inițiată de Erica Jong și Rita Mae Brown, se va prelungi până la Angela Carter sau Jeanette Winterson³⁵. În același timp, însă, feminismul va începe să pună la îndoială modurile de reprezentare ale sexualității înseși, propunându-și să deconstruiască până la rădăcina stereotipurile masculine, falocentrice. De unde două tendințe diferite. Pe de o parte, aceea de a considera că 'plăcerea' este o pură invenție culturală, dacă nu cumva un element esențial pentru funcționarea societății capitaliste, a consumului 'alienant' - o idee al cărei extremism absurd ar putea fi totuși productiv în plan literar, și care, în fapt, nu este cu nimic mai aberantă decât teoriile sociale ale suprarealiștilor, ale expresioniștilor de stânga sau ale ecologiștilor și pacifiștilor dionisiaci din anii '60³⁶. Pe de altă parte, apare căutarea unei noi sexualități și a unei noi forme de exprimare a trupului, a dorinței, a plăcerii, care să realizeze o puritate feminină în domeniu. Campioanele acestui tip de experiment sunt reprezentantele feminismului academic francez, romancierile și eseistele Luce Irigaray, Monique Wittig, Hélène Cixous³⁷. Teoria lor este, în general, ceva mai interesantă decât imaginea, bazată pe aceeași bătrână și obosită 'scriitură' textualistă, pe care literatura lor o oferă despre această 'nouă sexualitate'.

Note:

1 Denis Richet, 'La monarchie au travail sur elle-même' în Keith Michael Baker (ed.), *The Political Culture of the Old Regime*, Pergamon Press, Oxford - New York, 1989, p. 36.

2 Ibid.

3 Despre legătura dintre mediile 'alternative', cultivând un mod de viață 'orgiastic', și tentația revoluționară apărută în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea,

despre relația intimă dintre utopia sexuală și utopia politică, vezi James H. Billington, *Fire in the Minds of Men. Origins of the Revolutionary Faith*, Basic Books, NY, 1980.

4 Franco Piva, *Cultura francese e censura a Venezia nel secondo Settecento*, Istituto veneto di scienze, lettere ed arti, Venezia, 1973.

5 L. Hunt, 'Revoluția franceză și viața privată', în Philippe Aries, Georges Duby (coord.), *Istoria vieții private*, traducere de Narcis Zărnescu, Meridiane, București, 1997, vol. 7, p. 38.

6 Ibid., p. 39.

7 Citat în Hunt, pp. 37-38.

8 Ihab Hassan, care socotește indeterminarea, alături de imanență, drept principal concept al postmodernității, îl consideră pe Sade un fel de erou fondator al acestui curent.

9 Relația dintre Sade și Fourier este analizată de Sorin Antohi, în *Utopica. Studii asupra imaginarului social*, Ed. Științifică, București, 1991, p. 214. Aici, Antohi amintește și opinia lui Frank și Fritzie Manuel, pentru care Fourier trebuie văzut ca un 'arlechin', care exagera intenționat elementul fantast al utopiilor sale, pentru a ascunde esențialul. Avem aici un exemplu de fuziune între cultura radicală și cultura carnavalului.

10 A. Corbin, 'Iubirile carnale în epoca romantică', în Philippe Aries și Georges Duby (coord.), *Istoria vieții private*, traducere de Narcis Zărnescu, Meridiane, București, vol. 8, p. 175.

11 V. Nemoianu, *Îmbălânzirea romantismului. Literatura europeană și epoca Biedermeier*, traducere de Alina Florea și Sanda Aronescu, Minerva, București, 1998.

12 A. Corbin, 'Îndeletniciri solitare și comori secrete', în Ariès, Duby, *Istoria vieții private*, traducere de Narcis Zărnescu, Meridiane, București, 1997, vol. 8, pp. 139-148.

13 Jerrold Seigel, *Bohemian Paris*, pp. 60-61.

14 Mario Prez, *The Romantic Agony*,

Oxford University Press, Oxford, 1970.

15 Roland Barthes, *Fragments d'un discours amoureux*, Seuil, Paris, 1977.

16 Vezi supra, capitolul II.

17 Peter Gay, *The Bourgeois Experience*, p. 365.

18 Alexandre Zévaës, *Les Procés littéraires au XIXe siècle*, 1924.

19 Vezi É.Zola, 'La République et la littérature' (1879), în Pierre Cogy (ed.), *Zola et son temps*, Librairie Larousse, Paris, 1976.

20 Gay, p.363.

21 Întregul 'scandal Klimt' este documentat și analizat cu o clasică subtilitate în Carl Schorske, *Fin-de-siècle Vienna. Politics and Culture*, Alfred A. Knopf, New York, 1961. Replica lui Jodl este citată, în ediția din 1980 a acestei lucrări, la p. 235.

22 Gerald D. Turbow, 'Wagnerism in France', în David C.Large, William Weber, Anne Dzamba Sessa (ed.), *Wagnerism in European Culture and Politics*, Cornell University Press, Ithaca - Londra, 1984, p. 118.

23 Aceasta deoarece se asociază cu opera lui Eminescu. Eminescu fiind 'ultimul mare romantic european', lucrurile devin indiscutabile... De fapt, caracterul operei de maturitate a lui Eminescu ține în mod vădit de sensibilitatea post-romantică, în care se anunță decadentismul.

24 Despre sectele 'orifice' din prima jumătate a secolului al XIX-lea, vezi Paul Bénichou, *le Sacre de l'écrivain*, José Corti, Paris, 1973, capitolul '1830 et les Jeune-France'. Situația de la sfârșitul secolului este redată în Richard Noël, *A l'aube du symbolisme*, Nizet, Paris, 1961.

25 Mallarmé întreține relații apropiate cu Eliphas Lévy, faimosul mag al anilor 1880-1890.

26 Este vorba despre acei poeți pe care Marcel Raymond îi numește 'vizionari', în opoziție cu 'artiștii'. Vezi M.Raymond, *De la Baudelaire la suprarealism*, traducere de Leonid Dimov, Univers, București, 1970.

27 R.Barthes, *Fragments d'un discours amoureux*, Seuil, Paris, 1977.

28 Vorticiștii, futuriștii ruși și, în cele din urmă, aliatul său Mussolini, aveau, fiecare la rândul său, să îl taxeze pe Marinetti de 'măscărici'.

29 Vezi portretul lui Breton din B.-H.Lévy, *Aventurile libertății*, Albatros, 1995.

30 Mario de Micheli, *Avangarda artistică a secolului XX*, traducere de Ilie Constantin, Meridiane, București, 1968, p. 175.

31 Vezi Camille Paglia, *Sex, Art and American Culture*, Viking, New York, 1993.

32 Alain Schnapp, Pierre Vidal-Naquet, (ed.), *Journal de la commune étudiante*, Seuil, Paris, 1988.

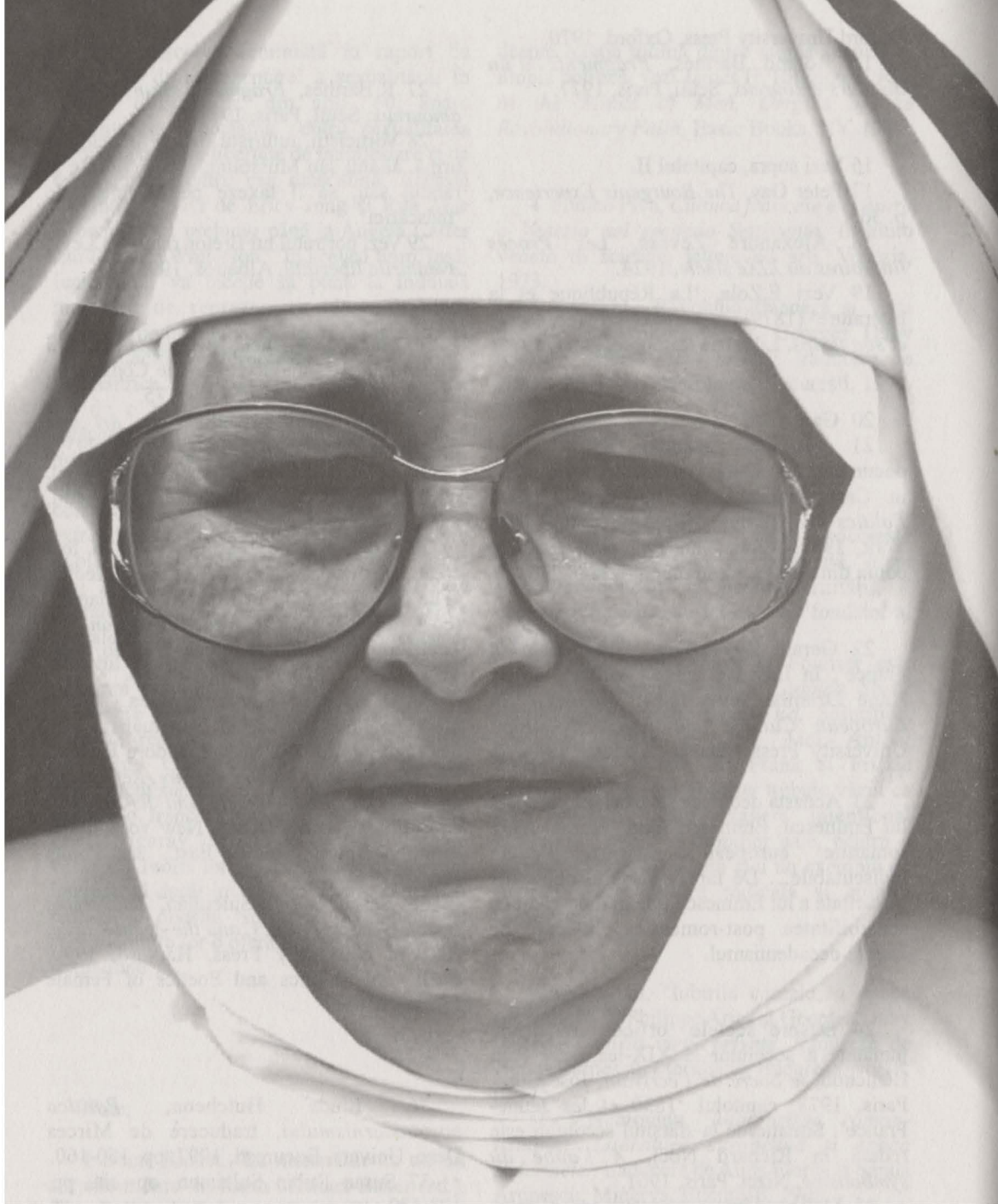
33 Conceptul de 'porno-politics' a fost creat de Lewis Feuer. Vezi Leslie Fiedler, 'The New Mutants', în Richard Kostelanetz, (ed.), *The Avant-Garde Tradition in Literature*, Prometheus Books, Buffalo, New York, 1982, p. 273.

34 Despre întrepătrunderea dintre marxism, psihanaliză și spiritualism din ideologia anilor '60, vezi Theodore Roszak, *The Making of a Counter Culture. Reflections on a Technocratic Society and Its Youthful Opposition*, Anchor Books, New York, 1969, capitolul 'Journey to the East... and Points Beyond'.

35 Susan Rubin Suleiman, *Subversive Intent. Gender, Politics, and the Avant-Garde*, Harvard University Press, Harvard, 1990, eseul 'The Politics and Poetics of Female Eroticism'.

36 Linda Hutcheon, *Politica postmodernismului*, traducere de Mircea Deac, Univers, București, 1997, pp. 150-160.

37 Susan Rubin Suleiman, op. cit., pp. 123-132.

ZONA LIBERĂ

Matei Bejenaru

PERIFE(E)RIC

Folosind cursa TAROM Iași-București vei constata cu surprindere că te îndrepti mai întâi către nord pentru a face la Suceava o escală. Principiul rentabilității economice ne spune cu răceală că numărul pasagerilor care circulă de la Iași la București cu avionul este prea mic pentru a se asigura cursa directă. Dar, de fapt, cine ar putea fi potențialii călători? Datorită prețului ridicat al biletului, aceștia sunt, în primul rând, oamenii de afaceri, căci de un flux constant de turiști străini nu poate fi vorba. Lipsa oamenilor de afaceri care călătoresc la (de la) Iași, mă face să trag concluzia că și climatul economic local nu este unul favorabil, fapt care contribuie esențial la izolarea Iașului, inclusiv pe tărâm cultural. Acolo unde economia prosperă, oamenii sunt dinamici, își coordonează acțiunile după proiecte raționale, schimbă și acceptă idei cu care nu totdeauna sunt de acord, circulă și cultivă diferențele, își construiesc o societate civilă care să le aperse interesele, produc și consumă bunuri simbolice (culturale) care reflectă o lume deschisă bazată pe libera exprimare a fiecărui creator. În spiritul celor enunțate mai sus, cred că artele vizuale sunt un fin barometru al contextului în care ele sunt produse.

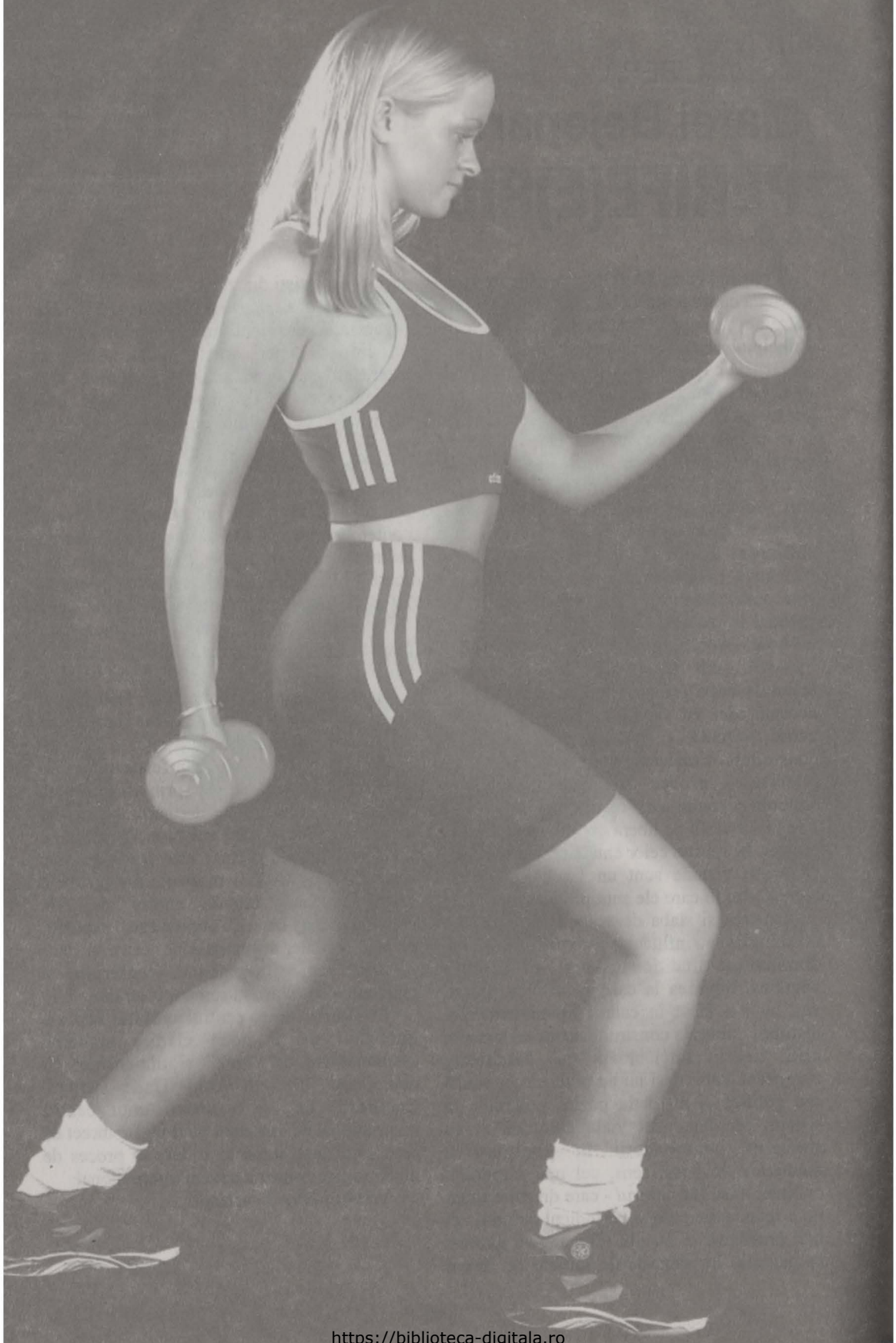
Izolarea și slaba dezvoltare economică a orașului Iași au influențat și contextul cultural, dominat de tradiționalism și un paseism păgubos. Înnoirea la care asistăm în ultimii ani, nu s-a făcut în cadrul monumentalelor instituții culturale construite acum un veac, ci prin tinerii intelectuali cu deschidere europeană care, deși nu au putere economică sau politică și nu dețin poziții puternice în sistem, au dinamizat viața culturală și au surclasat conservatorii în confruntarea mediatică. În acest sens, cel mai important cotidian local (*Monitorul* - care dispune acum de o rețea națională) și periodicul cultural cel mai prestigios al Iașului (*Timpul*) au găzduit în paginile lor dezbaterile inițiate de tinerii

scriitori și artiști din zonă.

Festivalul *Periferic* și cele câteva expoziții organizate la Iași în ultimii trei ani au conturat un grup de tineri artiști vizuali care sunt interesați să facă și să gândească artă contemporană. Deși preocupările lor sunt diferite (de la mitologiile personale, la critica socială și politică), ceea ce îi unește este dorința de a depăși complexele provinciale ale spațiului în care trăiesc și a ieși, "via București", în lumea internațională a artei contemporane. În lipsa unor infrastructuri culturale care să promoveze cu profesionalism acest tip de manifestări, se pare că artiștii înșiși au trebuit să inventeze "instalația" care să îi expună și să le aducă recunoașterea publică. După patru ediții ale *Perifericului*, pe lângă faptul că de la un an la altul tot mai mulți artiști străini au participat la festival, pot afirma că spațiul alternativ al Băii Turcești din Iași (acum scoasă din folosință) a devenit centrul de interes al manifestărilor. Prin monumentalitatea sa și prin frumusețea seducătoare a spațiilor interioare, a atras un mare interes din partea artiștilor. Proiectul de viitor cel mai important este transformarea acestei clădiri monument istoric (proprietate a Primăriei Iași) într-un centru de artă contemporană, care să organizeze expoziții de arte vizuale, spectacole de teatru și dans contemporan, simpozioane, conferințe și rezidențe pentru artiști români și străini.

În ultimul timp, centrul orașului Iași s-a îmbogățit cu o nouă clădire modernă asemănătoare ca "look" și dimensiuni cu complexul "Sofitel-World Trade Center" București. Ea va fi sediul unui centru internațional de afaceri și va fi legată direct de aeroportul Iași, intrat și el într-un proces de modernizare pentru a deveni internațional.

Vremuri bune la orizont?...

Andrei Bodi

EPISODUL MOSCOVA - MINSK

Plecăm spre Moscova lăsînd în urmă acest splendid oraș decăzut care e Sankt Petersburg. Rușii ne-au pus la dispoziție trenul de mare viteză. Drumul durează cinci ore. Am timp să-mi completez notițele de jurnal și să scriu la un lap top proiectul traducerilor bilaterale. În tren se fac și se desfac echipele pentru garnitura de noapte care ne va duce la Minsk. La Moscova în gară sîntem așteptați cu fanfara și cu cinci autobuze, probabil ale Ministerului de Interne. Sîntem conduși de o mașină a poliției pînă la hotel „Rossia“. Cine s-a simțit frustrat că n-a fost băgat în seamă pînă acum are motive de relaxare. E plin de camere de luat vederi. La intrare în hotel e un mic spectacol de muzică populară rusească. Scriitorii sînt luați la dans. Cel mai zglobiu e cehul Petar Verner. Ceilalți ne cam fofilăm. „Rossia“ e la 100 de metri de Piața Roșie. E un hotel imens cu 3.000 de camere și cu aceeași organizare ca la Sankt Petersburg, cu filtre la intrare, recepție, etaj și culoar. Programul pare mai relaxat și mai divers ca la Sankt Petersburg.

Dau un tur al Pieței Roșii împreună cu Anastasis Vistonitis. Grecul zice că astăzi Moscova arată mai rău ca în timpul comunismului. Eu n-am fost aici în timpul comunismului așa că privesc zidurile Kremlinului și catedrala Vasili Blajenii pentru prima oară. Piața e de o curățenie perfectă. Revin în Piața Roșie după vreo oră. Hotelul „Rossia“ e chiar lîngă punctul central al Moscovei. E limpede că Anastasis n-are cum să aibă dreptate. Orașul e mult mai dinamic ca Sankt Petersburg.

E plin de tineri chiar dacă e trecut bine de zece seara. Atmosfera e pașnică. Mă întorc de unul singur la hotel, mai scriu la jurnal, mai trag dintr-o apă minerală produsă de Pepsi, mai ascult muzică. Îmi fac probleme cu textul pentru „Observator...“, nu știu dacă celălalt,

despre călătoria noastră în Vilnius și Riga a ajuns cum trebuie. Dimineața mă trezesc, mai greu decît pînă acum, la 8 și 15 minute. Mă spăl repede și cobor în „Salonul de aur“ unde mîncăm. Plecăm apoi să facem turul Moscovei. Văd Balșoi Teatr și Malii Teatr și noua statuie a lui Petru I, mult comentată datorită sumei imense pe care sculptorul a consumat-o. Astfel, orașul e comparabil cu marile capitale europene chiar și atunci cînd ajungem în al treilea „ring“, Moscova, ne spune ghida, fiind construită în „unde concentrice“. Poate e doar o vizită turistică dar și așa să parcurgi zeci de kilometri fără să vezi mizerie și haite de cîini e, pentru mine o performanță. „Secretul“ îl aflu la hotel unde mă întorc pentru faxul de la „Observator...“ Acolo, o fată simpatică, Tatiana, îmi spune că ordinea e explicabilă pentru că 60% din investițiile țării „curg“ spre Moscova în timp ce de pildă, la Vladivostok e lumină electrică timp de două ore pe zi. E însă aici și Igor care spune că Moscova a luat-o cu zece ani înaintea Sankt Petersburgului. E o competiție a marilor orașe rivale pe care Sankt Petersburg o plătește scump. Igor e însă mîndru și-i stimulez și eu, cu mirare ipocrită mîndria. La masă mă așteaptă o doamnă care, într-o română bunișoară îmi spune că e de la Radio Vocea Rusiei în limba română și că vrea să-mi ia un interviu. A vorbit cu Nicolae Prelipceanu și Adrian Popescu. Prelipceanu i-a chemat și pe Ciobanu și Gîrmet. Ne întrebă cum a fost călătoria și, desigur ce părere avem despre Rusia. După interviul în care am fost cam convențional mă întorc în Piața Roșie. Numele locului nu vine, ne-a spus ghidul nostru matinal, nici de la bolșevici nici de la zidurile cărămizii ale Kremlinului, ci de la faptul că piața se cheamă „Krasnaia“ - frumoasă dar în același timp, roșie. O asociere semantică care a făcut carieră. Piața Roșie, așa

cum am perceput-o din documentare și filme artistice pare mult mai mare decât e cu adevărat. Mare e dreptunghiul înconjurat cu ziduri cărămizii al Kremlinului. KGB-ul nu e departe. Nu e, doar aparent, o clădire mare. În fapt actualul FSB e și el, imens. Paralel cu Kremlinul e un magazin imens unde au reprezentanță marile firme din vest. Și aici curățenie lună și pe la 7 și 30 când mă plimb prin el, puțină lume. Moscova e bogată, Sankt Petersburgul e frumos, Kaliningrad e un oraș incert, parcă scos din timp dar nicăieri n-am văzut mormane de gunoi aruncate aiurea. Chiar cu oameni săraci și foarte săraci curățenia pare perfectă. Pe de altă parte se simte aici o accentuată frustrare amestecată cu un soi de înfumurare nebună.

De fapt „schizoidia” mi s-a părut semnul precis sub care a stat toată călătoria în Rusia. Pe de o parte un orgoliu nebun, pe de altă parte o imitație americană de prost-gust. Semnul acestei societăți mi s-a părut reflectat pe un tricou pe care de altfel l-am cumpărat pentru Mihai, pe a cărui emblemă e „M”-ul universal al lui „McDonald’s” și suprapus, capul lui Lenin, tricoul se cheamă „McLenin’s”. Suprapunerea e, deși aparent superficială, perfectă pentru „schizoidia” rusă.

Dacă există „minunata” idee de „democrație originală” aici în Rusia, ea pare a fi izbândit. Până una alta Rusia lui Putin înseamnă o semnificativă trecere de la vodcă spre bere. E suficient să vezi reclamele și să ascuți cîntecele ca să înțelegi că, aparent eterna vodcă, e înlocuită de reclama agresivă la bere. „Piva” e peste tot și devine tot mai mult băutura tinerilor care o poartă cu ei, dezinvolti, pe străzile Sankt Petersburgului sau ale Moscovei.

Azi e o zi plină. Mai întii sîntem invitați: Popescu, Prelipeanu și cu mine plus Peter Verner și Jan Hruby la biblioteca unui district moscovit. Dimineața am surpriza ca Bernd Gutberlet care e mîna dreaptă a lui Thomas Wohlfart în organizarea călătoriei să-mi spună că sînt invitat la un talk-show organizat de televiziunea rusă. Plec astfel la Casa Jurnaliștilor într-un autobuz în care mai urcă scriitorii ruși Varlamov, și Solovieva. La Casa Jurnaliștilor scriitorii sînt deja la ședința pregătitoare a emisiunii. Moderatorul rus e

genul de teleast care pare a le ști pe toate și încă ceva pe deasupra.

După ce vorbește vre-o jumătate de oră în rusă catadicsește să ni se adreseze și nouă. Ne spune glumeț să nu fim plicticoși. Vom avea traducător și de aceea trebuie să fim scurți-scurți. Am deja o vagă reacție de respingere a întregului „scenariu”. La sala unde se ține talk-showul scaune nu au decât scriitorii ruși care se așează lejer privind cum rămînem în picioare. Aștept cît aștept. Nu pare a se petrece nici o mișcare. Le văd și pe cele două daneze, Lotte Innuk și Sulaima Hind stînd în picioare, sprijinite de perete. La masă n-are loc nici măcar Wohlfart. Nesimțirea organizatorilor depășește orice limită. Refuz să fiu tratat astfel așa că ies din sală. Îi spun la plecare lui Bernd că nu mai stau. El se duce în sală. Îmi spune că lucrurile s-au ameliorat. Eu acolo însă nu mă mai întorc. La ieșire, pe o măsută cumpă un CD cu Requiem-ul lui Mozart. Pornesc apoi pe jos. Pe drum mă întîlnesc cu Ales Steger care merge pe Arbatul vechi să cumpere un cadou pentru soția lui. Căutăm mai întii un WC. Ales dă să intre într-un restaurant. Întreabă de un WC iar proprietarul îi răsunde cu ironie groasă că acolo e restaurant nu WC. Pînă la urmă luăm un pahar de apă minerală și așa putem folosi WC-ul. Am schimbat cîrciuma „italiană” cu una cu specific rusesc. Ales vrea să cumpere o Mastrioska mare. Se tîrguiește cu tarabagiii. Trebuie să ajung la masă și apoi la întîlnirea programată la bibliotecă. O iau singur pe jos. Vreau să cumpăr o cartelă telefonică. Pînă la urmă iau două dar cu Adriana tot nu pot vorbi. Sînt cîteva tipuri de telefoane. Nu reușesc sub nici o formă „să ies”. Și asta după ce am alergat cu limba scoasă după o cartelă. La „Telegraf”-ul central întreb de cartelă în engleză. Una dintre telefoniste întreabă „strana?” „Rumunia” răspund și femeia îmi repetă apoi cu fața împietrită că nu înțelege ce vreau. Am senzația că ea crede că știu rusă dar că nu vreau să vorbesc. Dacă Moscova e un oraș curat, manierele par a fi rămas mult în urmă. Sigur, nu sînt toți oamenii ca telefonista sau ca recepționerele care par că se uită prin tine. Se pare că la noi, așa cum e, stadiul de mitocănie în care se complac unii „operatori” de servicii de aici, a fost depășit. La capitolul

curățenie stăm însă mai rău decât în toate orașele pe care le-am văzut și includ aici și Sankt Petersburg care deși e decăzut e măcar curat.

Celor care mi-ar răspunde că n-am văzut decât centrul orașelor le voi spune că biblioteca „Lyubinko“ la care ajungem în jur de trei e în zona industrială a Moscovei și chiar și zona industrială e curată. Biblioteca e computerizată în mare măsură. Discuția la care sîntem invitați e complet informală. Gazdele ne-au pregătit gustări, coniac și vin. Sîntem invitați să spunem cîteva poezii. Ne cam codim. Pînă la urmă eu le spun *Singurătate* a lui Eminescu. Prelipceanu spune și el tot o poezie din Eminescu. Adrian Popescu spune o poezie de-a lui. Gazdele cîntă. Nu e vorba de „balalaica songs“ ci de muzica lui Vișoțki și de alte cîntece celebre. Cehul Peter Verner pare a se fi îndrăgostit de una dintre bibliotecare. O pupă cu foc la despărțire de vreo trei ori. Îi spun că pare să-i fi plăcut tare doamna respectivă. Confirmă hotărît. Îmi spune că e întăritat „like an animal“. Mergem apoi la ambasada Franței unde s-a organizat o recepție pentru noi. E aici și Evgheni Evtușenko căruia îi fac o poză împreună cu scriitorii spanioli și cu care discut apoi cinci minute. Mă întrebă de posteritatea lui Nichita Stănescu și de Sînziana Pop. Îi spun că opera lui Nichita Stănescu continuă să fie comentată și că Sînziana Pop e un jurnalist faimos. Evtușenko e acum profesor în Statele Unite. Arată încă bine pentru vîrsta lui și are precum se vede, o memorie bună. Syhvia Treudl se mărită. Lumea s-a îmbrăcat festiv și s-a așezat la o masă lungă cît un salon. Privesc și eu de afară. Apoi plec la culcare. A fost o zi lungă și grea.

8 iulie

Mergem la grădinile „Ermitaj“, unde e un tîrg al cărții. Observația generală pe care pot s-o fac e că volumele arată bine pe dinafară dar sînt făcute cu hîrtie proastă, așa-zisa „hîrtie de ziar“. După-masă ne întoarcem un grup mai numeros la hotel. Dorm o oră pentru că urmează să facem drumul pînă la Minsk cu un tren de noapte. După ce mă trezesc cobor. Pe una dintre terase Nașim Orudzhev bea un ceai. Stau puțin de vorbă cu el, apoi cu Dubravka Ugresici care mă întrebă dacă n-am văzut că

zilele astea am fost mai mulți la masă. „Ba da“, zic. Îmi spune că persoanele care ne ședeau alături și despre care eu credeam că sînt din comitetul de organizare erau scriitori din întreaga Rusie veniți să participe la întîlnirile cu noi. Dubravka spune că a aflat toate astea după ce l-a abordat, ea, pe un scriitor din Murmansk. Și asta ține, dacă vreți de „paradoxurile organizării“.

Seara la nouă, conduși din nou, de o mașină a miliției pornim spre gară. La îmbarcarea în tren se cam face harababură. Deși se stabilise să dormim trei în compartiment, ultima sugestie e că putem sta doi. Pînă la urmă compartimentele sînt insuficiente și refacem echipele de pe tabel. Stau cu Richard și cu George Hausemer. Trenul e foarte elegant. Vagonul restaurant e de un gun gust remarcabil. E, poate cel mai bun tren pe care l-am avut. Desigur, după TGV. La 12.00 noaptea merg și mă culc. Apoi apar Richard și George. Richard mă surprinde sfărîind apoi adoarme și rămîne ca George să ne asculte sforăitul amindurora.

La nouă dimineța ajungem la Minsk. Orașul e nou aproape în întregime. Așa ne apare din autobuzul care ne aduce pînă la hotelul „Belarus“, organizat ca și hotelurile rusești, cu recepții succesive și cu o droaie de funcționari.

Cobor la așa-zisul breakfast unde se mănîncă niște chiftele de care nimeni nu se atinge.

La 12.00 e o primă adunare formală. Vorbește viceprimarul Minskului, apoi Thomas Wohlfart. Introducerea e urmată de cîteva întrebări ale ziariștilor. Wohlfart e întrebat cine a avut ideea proiectului. Răspunde că „nebulul“ e chiar în fața lor. Din păcate fata care traduce în engleză sare lungi pasaje din ce spun cei invitați. Nu știu dacă o face din rea-voință, mai degrabă cred că din prostie. Oricum, pasajele mai sensibile din discursurile lui Wohlfart și din cel al Volgăi Ipatawa reprezentanta Belarus sînt sărite cu dezinvoltură. Wohlfart spune ceva despre exil și exilați. Pentru Belarus știindu-se atitudinea de hard-liner a președintelui Lukașenco spusele sînt sensibile. Translatoarea le evită enervîndu-i tot mai tare pe scriitori. Miroslav Hulle cehul care e chiar în fața mea și care știe

cum am perceput-o din documentare și filme artistice pare mult mai mare decât e cu adevărat. Mare e dreptunghiul înconjurat cu ziduri cărămizii al Kremlinului. KGB-ul nu e departe. Nu e, doar aparent, o clădire mare. În fapt actualul FSB e și el, imens. Paralel cu Kremlinul e un magazin imens unde au reprezentanță marile firme din vest. Și aici curățenie lună și pe la 7 și 30 când mă plimb prin el, puțină lume. Moscova e bogată, Sankt Petersburgul e frumos, Kaliningrad e un oraș incert, parcă scos din timp dar nicăieri n-am văzut mormane de gunoi aruncate aiurea. Chiar cu oameni săraci și foarte săraci curățenia pare perfectă. Pe de altă parte se simte aici o accentuată frustrare amestecată cu un soi de înfumurare ne bună.

De fapt „schizoidia“ mi s-a părut semnul precis sub care a stat toată călătoria în Rusia. Pe de o parte un orgoliu ne bun, pe de altă parte o imitație americană de prost-gust. Semnul acestei societăți mi s-a părut reflectat pe un tricou pe care de altfel l-am cumpărat pentru Mihai, pe a cărui emblemă e „M“-ul universal al lui „McDonald’s“ și suprapus, capul lui Lenin, tricoul se cheamă „McLenin’s“. Suprapunerea e, deși aparent superficială, perfectă pentru „schizoidia“ rusă.

Dacă există „minunata“ idee de „democrație originală“ aici în Rusia, ea pare a fi izbindit. Până una alta Rusia lui Putin înseamnă o semnificativă trecere de la vodcă spre bere. E suficient să vezi reclamele și să ascuți cîntecele ca să înțelegi că, aparent eterna vodcă, e înlocuită de reclama agresivă la bere. „Piva“ e peste tot și devine tot mai mult băutura tinerilor care o poartă cu ei, dezinvolti, pe străzile Sankt Petersburgului sau ale Moscovei.

Azi e o zi plină. Mai întii sîntem invitați: Popescu, Prelipceanu și cu mine plus Peter Verner și Jan Hruby la biblioteca unui district moscovit. Dimineața am surpriza ca Bernd Gutberlet care e mîna dreaptă a lui Thomas Wohlfart în organizarea călătoriei să-mi spună că sînt invitat la un talk-show organizat de televiziunea rusă. Plec astfel la Casa Jurnaliștilor într-un autobuz în care mai urcă scriitorii ruși Varlamov, și Solovieva. La Casa Jurnaliștilor scriitorii sînt deja la ședința pregătitoare a emisiunii. Moderatorul rus e

genul de teleast care pare a le ști pe toate și încă ceva pe deasupra.

După ce vorbește vre-o jumătate de oră în rusă catadicsește să ni se adreseze și nouă. Ne spune glumeț să nu fim plicticoși. Vom avea traducător și de aceea trebuie să fim scurți-scurți. Am deja o vagă reacție de respingere a întregului „scenariu“. La sala unde se ține talk-showul scaune nu au decât scriitorii ruși care se așează lejer privind cum rămînem în picioare. Aștept cît aștept. Nu pare a se petrece nici o mișcare. Le văd și pe cele două daneze, Lotte Innuk și Sulaima Hind stînd în picioare, sprijinite de perete. La masă n-are loc nici măcar Wohlfart. Nesimțirea organizatorilor depășește orice limită. Refuz să fiu tratat astfel așa că ies din sală. Îi spun la plecare lui Bernd că nu mai stau. El se duce în sală. Îmi spune că lucrurile s-au ameliorat. Eu acolo însă nu mă mai întorc. La ieșire, pe o măsută cumpă un CD cu Requiem-ul lui Mozart. Pornesc apoi pe jos. Pe drum mă întîlnesc cu Ales Steger care merge pe Arbatul vechi să cumpere un cadou pentru soția lui. Căutăm mai întii un WC. Ales dă să intre într-un restaurant. Întreabă de un WC iar proprietarul îi răsunde cu ironie groasă că acolo e restaurant nu WC. Pînă la urmă luăm un pahar de apă minerală și așa putem folosi WC-ul. Am schimbat cîrciuma „italiană“ cu una cu specific rusesc. Ales vrea să cumpere o Mastrioska mare. Se tîrguiește cu tarabagiii. Trebuie să ajung la masă și apoi la întîlnirea programată la bibliotecă. O iau singur pe jos. Vreau să cumpăr o cartelă telefonică. Pînă la urmă iau două dar cu Adriana tot nu pot vorbi. Sînt cîteva tipuri de telefoane. Nu reușesc sub nici o formă „să ies“. Și asta după ce am alergat cu limba scoasă după o cartelă. La „Telegraf“-ul central întreb de cartelă în engleză. Una dintre telefoniste întreabă „strana?“ „Rumunia“ răspund și femeia îmi repetă apoi cu fața împietrită că nu înțelege ce vreau. Am senzația că ea crede că știu rusă dar că nu vreau să vorbesc. Dacă Moscova e un oraș curat, manierele par a fi rămas mult în urmă. Sigur, nu sînt toți oamenii ca telefonista sau ca recepționerele care par că se uită prin tine. Se pare că la noi, așa cum e, stadiul de mitocănie în care se complac unii „operatori“ de servicii de aici, a fost depășit. La capitolul

curățenie stăm însă mai rău decât în toate orașele pe care le-am văzut și includ aici și Sankt Petersburg care deși e decăzut e măcar curat.

Celor care mi-ar răspunde că n-am văzut decât centrul orașelor le voi spune că biblioteca „Lyubinko“ la care ajungem în jur de trei e în zona industrială a Moscovei și chiar și zona industrială e curată. Biblioteca e computerizată în mare măsură. Discuția la care sîntem invitați e complet informală. Gazdele ne-au pregătit gustări, coniac și vin. Sîntem invitați să spunem cîteva poezii. Ne cam codim. Pînă la urmă eu le spun *Singurătate* a lui Eminescu. Prelipseanu spune și el tot o poezie din Eminescu. Adrian Popescu spune o poezie de-a lui. Gazdele cîntă. Nu e vorba de „balalaica songs“ ci de muzica lui Vișoțki și de alte cîntece celebre. Cehul Peter Verner pare a se fi îndrăgostit de una dintre bibliotecare. O pupă cu foc la despărțire de vreo trei ori. Îi spun că pare să-i fi plăcut tare doamna respectivă. Confirmă hotărît. Îmi spune că e întăritat „like an animal“. Mergem apoi la ambasada Franței unde s-a organizat o recepție pentru noi. E aici și Evgheni Evtușenko căruia îi fac o poză împreună cu scriitorii spanioli și cu care discut apoi cinci minute. Mă întrebă de posteritatea lui Nichita Stănescu și de Sînziana Pop. Îi spun că opera lui Nichita Stănescu continuă să fie comentată și că Sînziana Pop e un jurnalist faimos. Evtușenko e acum profesor în Statele Unite. Arată încă bine pentru vîrsta lui și are precum se vede, o memorie bună. Syhvia Treudl se mărită. Lumea s-a îmbrăcat festiv și s-a așezat la o masă lungă cît un salon. Privesc și eu de afară. Apoi plec la culcare. A fost o zi lungă și grea.

8 iulie

Mergem la grădinile „Ermitaj“, unde e un tîrg al cărții. Observația generală pe care pot s-o fac e că volumele arată bine pe dinafară dar sînt făcute cu hîrtie proastă, așa-zisa „hîrtie de ziar“. După-masă ne întoarcem un grup mai numeros la hotel. Dorm o oră pentru că urmează să facem drumul pînă la Minsk cu un tren de noapte. După ce mă trezesc cobor. Pe una dintre terase Nașim Orudzhev bea un ceai. Stau puțin de vorbă cu el, apoi cu Dubravka Ugresici care mă întrebă dacă n-am văzut că

zilele astea am fost mai mulți la masă. „Ba da“ zic. Îmi spune că persoanele care ne ședeau alături și despre care eu credeam că sînt din comitetul de organizare erau scriitori din întreaga Rusie veniți să participe la întîlnirile cu noi. Dubravka spune că a aflat toate astea după ce l-a abordat, ea, pe un scriitor din Murmansk. Și asta ține, dacă vreți de „paradoxurile organizării“.

Seara la nouă, conduși din nou, de o mașină a miliției pornim spre gară. La îmbarcarea în tren se cam face harababură. Deși se stabilise să dormim trei în compartiment, ultima sugestie e că putem sta doi. Pînă la urmă compartimentele sînt insuficiente și refacem echipele de pe tabel. Stau cu Richard și cu George Hausemer. Trenul e foarte elegant. Vagonul restaurant e de un gun gust remarcabil. E, poate cel mai bun tren pe care l-am avut. Desigur, după TGV. La 12.00 noaptea merg și mă culc. Apoi apar Richard și George. Richard mă surprinde sfărîind apoi adoarme și rămîne ca George să ne asculte sforăitul amîndurora.

La nouă dimineața ajungem la Minsk. Orașul e nou aproape în întregime. Așa ne apare din autobuzul care ne aduce pînă la hotelul „Belarus“, organizat ca și hotelurile rusești, cu recepții succesive și cu o droaie de funcționari.

Cobor la așa-zisul breakfast unde se mîncă niște chiftele de care nimeni nu se atinge.

La 12.00 e o primă adunare formală. Vorbește viceprimarul Minskului, apoi Thomas Wohlfart. Introducerea e urmată de cîteva întrebări ale ziariștilor. Wohlfart e întrebă cine a avut ideea proiectului. Răspunde că „nebulul“ e chiar în fața lor. Din păcate fata care traduce în engleză sare lungi pasaje din ce spun cei invitați. Nu știu dacă o face din rea-voință, mai degrabă cred că din prostie. Oricum, pasajele mai sensibile din discursurile lui Wohlfart și din cel al Volgăi Ipatawa reprezentanta Belarus sînt sărite cu dezinvoluță. Wohlfart spune ceva despre exil și exilați. Pentru Belarus știindu-se atitudinea de hard-liner a președintelui Lukașenco spusele sînt sensibile. Translatoarea le evită enervîndu-i tot mai tare pe scriitori. Miroslav Hulle cehul care e chiar în fața mea și care știe

rusa și o brodește cît de cît și în engleză zice că e gata s-o înlocuiască pe juna traducătoare. Leșim apoi.

Ar mai fi o oră pînă la masa de prînz așa că pornim pe jos prin Minsk. Orașul e cenușiu dar curat. Atmosfera e salvată de verdeață. La masă stau cu Hulle, Metellus și Fatos Kongoli. Ultimul pare sfîrșit după aventura moscovită în care s-a cam amoretat de o jună rusoaică. Ne spune că se simte ca „un ciîne bătut“. O aventură la vîrsta lui nu putea să nu lase urmări.

La hotel schimb niște bani. Pe zece dolari și 40 de ruble primesc vreo 10 milioane și 400.000 ruble, varianta Belarus. După aceea pe un măr, o pară, un litru de Coca-cola și o ciocolată dau 2 milioane și jumătate.

Sun acasă dar Adriana e la Bran. Vorbesc cu Elena. Sînt foarte curios cît o să mă taxeze pentru că vorbesc din cameră. Cu telecomunicațiile și aici e o catastrofă. Telefoanele cu cartelă operează doar în Minsk. N-am văzut vederi deloc. Probabil că n-au timbre decît la poștă. La televizor la Moscova se prindeau trei canale rusești. Aici e și Eurosport.

Sincer să fiu „aventura“ prin spațiul ex-sovietic îmi pare cam lungă: am stat trei zile la Kaliningrad, patru la Sankt Petersburg, patru la Moscova și încă trei aici. Nici măcar la „Rossia“ nu era nici un ziar străin. Era plin de publicații dar nici una străină. Privind zidurile Kremlinului și ascultîndu-i pe intelectualii lor care vorbesc mereu în dihotomia Rusia-Europa am senzația unei lumi care-și este suficientă.

Pe de altă parte, „societatea de consum“ are o variantă rusească originală dar nu știu cît de fericită. Față de Sankt Petersburg și Moscova, Minsk e un oraș provincial, mai temperat și ziua de duminică a lăsat, deși vremea e frumoasă, orașul cvasi-pustiu.

A doua zi dimineață mergeam la biblioteca „Pușkin“. Ca peste tot la Minsk întîlnirea debutează cu muzică populară și cultă din zonă. După ce ascultăm patru cîntece sîntem invitați la o masă rotundă între ai cărei inițiator este și ambasada noastră. Apare și însărcinatul cu afaceri la Minsk care stă cu noi pînă cînd așa-zisa masă rotundă începe. Lumea nu prea știe de ce ne-am adunat, însă

aici n-avem interpret. Directoarea bibliotecii chiar afirmă că e păcat că n-avem interpret pentru franceză că am fi putut schimba impresii comune. Corrine Desarzens care o rupe binișor pe rusă spune că ar vrea să-i cunoască pe scriitorii bieloruși prezenți. E momentul cînd începe scandalul pentru că bielorușii sînt împărțiți în cîteva tabere. Ar fi mai întîi tabăra „bătrînilor“ conservatori reprezentată de Vladimir Gnlomiodov care vorbește din perspectiva tradiției culturale belaruse, a lui Ianka Kuppala și Maxim Bogdanovici. A doua „gardă“ sînt tinerii „oficializați“ pe care-i prezintă un tovarăș, directorul revistei „Molodost“. Primul număr a apărut în 1953 și are pe copertă imaginea color a marelui conducător defunct V.I. Stalin. Revista editează și cărți și în audiență sînt prezentați scriitori publicați pe filieră „oficială“ Tovarășul e contestat de junii autori care editează și ei o altă revistă „Flori de primăvară“ (Perșa țvest). După cuvîntarea lui Gnlomiodov, o jună poetă, Oxana Șușatkaia întrebă ce se întîmplă cu tinerii scriitori. „Literatura tînără e proastă“ zice Gnlomiodov care seamănă izbitor cu Boris Elțin doar că e mai gras.

Jacques Jouet observă că nu ne mai bagă nimeni în seamă. Așa și e. Bielorușii s-au înfierbîntat în fața musafirilor. După finalul brusc, sîntem invitați să bem nessel tradițional în Rusia și iată și în Belarus, îl întreb pe Nikolai Ghilievici dacă publicația „Flori de primăvară“ apare „samizdat“. El îmi spune că nu, dar că număr de număr au probleme cu cenzura neoficială dar existentă la nivelul organismului care editează revista. Se doresc mai multe articole cu conținut politic în care să se vorbească de președintele Lukașenko.

Urcăm apoi la Centrul Cultural Francez care e elegant aranjat dar mult mai mic ca Alianța Franceză de la Brașov. Anie Saumont citește o pagină din romanul *Noir, comme d'habitude* apărut la editura Gallimard Jacques Jouet spune și el poeme într-un vers pe care le numește „peisaje“.

Directoarea Centrului Cultural are poemele mele în franceză. Îl rog pe Jacques să citească unul. Încet-încet se adună și scriitorii bieloruși care încep să se certe din nou după ce citim. Probabil n-au înțeles poemele în

franceză. În schimb taberele sînt pregătite de asalt. În atmosfera tensionată ne despărțim de gazde. La masă, Malvina Boccond-Gibod directoarea Centrului Cultural Francez îmi povestește despre modul cum funcționează aici cenzura. Teoretic ea nu mai există dar editorii trebuie să dea un examen în fiecare an pentru a fi acreditați. Examenul constă în întrebări de tipul „Cît cîntărește opera lui Dostoievski?” Cîne nu dă examenul primește acreditare contra unei sume imense de bani. Astfel editorii mici au sucombat unul după altul. Opoziția intelectuală pare tot mai redusă. Un scriitor bielorus a afirmat că spre deosebire de vremea stăpînirii sovietice cînd oamenii erau duși în pușcării, ei acum dispar pur și simplu. E greu de spus dacă e adevărat sau nu dar o tensiune grea apasă societatea care pare solid ancorată într-un dogmatism dus. Seara de la ora șase e pregătit un spectacol de poezie după regulile beloruse. „Regia“ e dominată de festivism. Mă ascund în spatele sălii ca să nu le dau vreo idee organizatorilor. Scriitorii din tren, văzînd tenta spectacolului au evadat care cum au putut. Poeții bieloruși care citesc spun versuri elementare, dacă eu, cu rusa mea ajunsă la genunchiul broaștei, le pricep. Toate rimează, toate vorbesc despre această țară „ocen harașo“.

Atmosfera îmi amintește tot mai mult de „Cîntarea României“. Se vede că și scriitorii din tren care urcă pe scenă sînt intens stînjeșiți poate cu excepția Ingăi Lundkvist care trăiește în Suedia dar e entuziasmată de tot ce e rus și belorus. La Madrid însă s-a arătat foarte indignată atunci cînd organizatorii recitalului nu i-au rezervat o primire pe măsură. Se vede că atmosfera aceasta de un festivism „nord-coreean“ îi face plăcere ca de altfel tot ce se petrece aici. Probabil îi place și masa caldă, mereu aceeași, care se ia dimineața.

Nicăieri n-am avut senzația unei imense pustietăți ca la Minsk. Orașul pare golit de oameni. Deși e extrem de curat pare inert. Tensiunile însă sînt vizibile. La spectacolul la care continuu să asist un singur poet vorbește despre „durerea noastră, Cernobil“. Nu e prea aplaudat sau în nici un caz nu e aplaudat așa cum e ovaționat poetul care scrie despre „minunatul nostru popor“, „minunata noastră

țară“, „minunata noastră limbă“. E greu de trăit aici, unde alternativele, opțiunile par retezate. Șirul traducerilor de circumstanță, făcute iresponsabil sau la derută au continuat pînă la capătul călătoriei făcînd din confuzie și ambiguitate modul propriu de a trăi al societății beloruse.

(Fragment din jurnalul *Literatur Express Europa 2000*, în curs de apariție)

Goran Stefanovsky

CASABALKAN

în românește Corina David

PARTEA A 2-A

CARCASA VAPORULUI. CÂTEVA ORE MAI TÂRZIU. LUKA APROAPE A TERMINAT DE NUMĂRAT BANII DIN PUNGA NEAGRĂ. PRINDE CU ELASTICE FIȘICURI DE BANI ȘI LE AȘEAZĂ TEANC. ZORA INTRĂ. SE UITĂ LA EL. ÎȘI APRINDE O ȚIGARĂ.

ZORA

La casino Gavro a dat drumul la vreo sută de porumbei. Dar unul a rămas blocat. Probabil avea vreo aripă bolnavă. Începuse să se izbească de pereți. Unul dintre coloneli și-a scos pistolul și a tras. Un singur glonte. Fără greș. Valuri de aplauze.

LUKA

Ne dăm peste cap să vă distrăm.

ZORA

Totdeauna numeri bani în public în fața străinilor?

LUKA

De ce nu? Dacă ar fi să spună cuiva cine i-ar crede? Întreaba-mă de ratele de schimb. Știu toate ratele de schimb.

ZORA

Nu mă interesează în mod special ratele de schimb.

LUKA

Dar întreabă-mă.

ZORA

Yen-ul japonez.

LUKA

La paritate cu ce?

ZORA

Cu peseta spaniolă.

LUKA

100 de yeni fac 14.7 mărci germane. 100 de pesetas fac 11.8 mărci germane. 100 de yeni egal 124 de pesetas! Asta nu-i o problemă. Problema e că și francul belgian și cel elvețian tot

franci se numesc deși altminteri sunt total diferiți. Oricum nu primim prea mulți din ăștia. În general dolari și mărci germane. În vreo seară lira britanică ciudată. Depinde de flux.

ZORA

Frumoasă navă este asta!

LUKA

Timp de 50 de ani a fost dragor. Din marina militară italiană, construită în Genova. 10 metri traversa, 20 de noduri viteza medie. Numele ei inițial a fost "Balcani". Când a cumpărat-o Gavro a vrut să-i schimbe numele în "Casablanca". Dar vopsitorii au zburc-o. Au început să scrie "Casablanca" însă în final a ieșit "Casabalcani". Gavro a fost furios la început, dar apoi chiar i-a plăcut. A înregistrat nava sub numele ăsta pocit.

ZORA

Gavro e copil din flori, nu-i așa?

LUKA

Bineînțeles că este.

ZORA

De ce faci ce-ți spune el?

LUKA

Eu sunt un biet țaran. M-au luat de pe câmp. Trebuie să-ți faci datoria față de țară, mi-au spus ei. Trebuie să-mi ar pământul, le-am spus eu. Mai întâi patriotismul, și apoi aratul, mi-au spus ei. Am stat într-un șanț zi și noapte, fie vară fie iarnă. Acum am fost promovat la rang de milițian. Între timp, Gavro a făcut milioane. El spune că suntem în aceeași oală. Problema e că într-o zi vom fi tovarăși cu Ei din nou. Din nou va fi frăție și unitate, vom începe să reconstruim căi ferate și poduri și eu voi fi cel care va munci iar Gavro va trage din trabuc. Dar asta este. Așa a vrut Dumnezeu. Trebuie să slugărești pe cineva.

ZORA

(ÎȘI PUNE CĂȘTILE DE LA DETECTORUL DE METALE ÎN URECHI.)

LUKA

(SCOATE O HARTĂ DIN BUZUNAR) Am harta asta secretă veche. O navă venețiană transporta aur olandez și diamante. Turcii au scufundat nava și au prădat-o. Slavii au pornit-o după ei. Turcii au ascuns comoara. Slavii au început să se certe unii cu alții. Bogăția este încă undeva pusă bine.

ZORA

Găsește-o.

LUKA

Harta ar putea fi un fals.

ZORA

Urmează-ți instinctul.

LUKA

Tu ți-l vei urma pe-al tău? Mick sau soțul tău? Soțul tău sau Mick? Către care te va purta intuiția?

INTRĂ DUDA. LUKA IESE.

DUDA

Soțul tău doarme tun. M-a privit cât am făcut mâncare. Îi spuneam o poveste. A ațipit. I-am acoperit umerii cu o pătură.

ZORA

Care era povestea?

DUDA

Fiicele mele au plecat cu familiile lor când au început împușcăturile. S-au înghesuit cu toții în două mașini. Copii, jucării. Eu nu puteam pleca. Cine-ar mai fi hrănit animalele? Stăteam și fumam în fața casei mele. Satul era pustiu de trei zile. Au venit în zori. Au luat frigidere, video-uri, mașini de cusut, totul. Apoi au pus foc la case. De mine nu s-au atins. Ca și cum aș fi fost invizibilă. M-am dus la grajduri să dau drumul la animale. Iapa stătea deasupra mînzului ei mort. Cineva îl împușcase. Nu și iapa. Numai mînzul.

ZORA

Ce mă fac eu, Duda?

DUDA

Ce ne facem noi toți, copilă?

INTRĂ TANYA CIUFULITĂ. FUSESE BĂTUTĂ. POARTĂ O EȘARFĂ ROȘIE ÎN JURUL GĂTULUI.

ZORA

Ce ți s-a-ntâmplat? Te-a bătut cineva? Gavro? Uită-te la tine! Asta e cravata ta din școală? Am avut și eu una de-asta. Cu toții am avut cravate roșii când am devenit pionieri comuniști. Ni se dădeau flori și insigne. Ne simțeam așa de importanți, așa de mândri.

TANYA

Ne-au spus despre bătălia de la Sverdlovsk. Despre importanța sacrificiului. Filmul meu propriu începe cu mine dormind în cameră. Sunt complet goală dar am cravata în jurul gâtului. Trei bărbați în salopete intră pe fereastră. Mă trezesc brutal. Opuں ceva rezistență. Dar ei fac sex cu mine unul dupa altul. Țip și zbier, dar publicul trebuie să creadă ca o fac din plăcere. Apoi ei pleacă iar eu cad din nou într-un somn dulce. Filmul a fost numit "Perestroika".

PAUZĂ. GAVRO APARE ÎN CADRUL UȘII.

DUDA

Înapoi la muncă. E de spălat.

DUDA IESE.

ZORA

Ce i-ai făcut?

GAVRO

Ai vrut să mă vezi.

ZORA

Tu ia-i făcut asta?

GAVRO

Niciodată n-am atins-o. Nu că n-ar cere-o.

GAVRO SE UITĂ LA TANYA. TANYA IESE.

GAVRO

Ce vrei?

ZORA

Am nevoie de ajutor.

GAVRO

Așa a spus și nevastă-mea. "Am nevoie de ajutor" zicea ea. Era una dintre Ei. Ceilalți. De fapt, era jumii' juma'. Mama ei era una de-a Noastră, tatăl ei unul de-al Lor. Când a-nceput războiul vroia să se taie în jumătate cu un ferăstrău. "Taie-ți partea putredă", i-am spus. "Așa am să fac", a răspuns ea. "Să mă tai orizontal, vertical, sau oblic?", a strigat ea. Știam că am lovit-o într-un punct sensibil. Am părăsit-o în timpul asediului. Cu tot cu fete. Mai târziu am încercat să le scot de-acolo. Au refuzat să vină cu mine.

ZORA

E-ngrozitor.

GAVRO

Viața e îngrozitoare.

ZORA

Tu ești îngrozitor. Dacă te-ai putea vedea!

GAVRO

Dar te pot vedea pe *tine*. Când a-nceput războiul tu ai plecat să pupi în fund Europa, eu am rămas să lupt. Tu cerșeai azil și bani în Anglia când eu organizam importul de petrol pentru ca școlile și spitalele să nu fie închise. Când criminalii internaționali ai "păcii" sugrumau această țară, eu o ajutam să stea pe picioarele ei! Ce vă îndreptățește pe voi, trădătorii, să vă credeți superiori? Asta-i țara mea, o conduc cum am eu chef, iar dacă greșesc, *în țara mea* am dreptul să mă înșel.

ZORA

Ai dreptul să calci peste cadavrele a sute de mii de oameni? Ai dreptul să-ți pui în practică nenorocitele tale de fantezii pe spezele civililor nevinovați? Dreptul de a te înșela, îl numești tu. Eu îl numesc fascism!

GAVRO

Te-a pocnit cineva fără nici un motiv? Doar ca să-ți provoace durere? Ca acum. (O plesnește.)

ZORA

(ÎI ARUNCĂ BĂUTURA ÎN FAȚĂ.)

GAVRO

Sfârșitul rațiunii și-nceputul pasiunii. Acum mai vii de-acasă. Ce vrei de la mine?

ZORA

Vreau să-mi lași soțul în pace.

GAVRO

Eu vreau să te fut. Tu gândești că "Li se-ntâmplă numai țărăncilor," că "numai fetele rele

sunt violate.”. Tu știi că eu știu că “orice femeie se poate opune violului dac-ar vrea.” Că “atunci când o femeie spune nu, vrea de fapt să zică da.” Nu mă intereseaza trupul tău. Pot să fac sex oricând! Vreau să-ți fut mintea. Să-ți arăt că ești un nimeni!

INTRĂ MICK. PAUZĂ.

Anunță-mă când ai răspunsul.
GAVRO IESE.

GAVRO

N-ar fi trebuit să-ți dau arma mea.

ZORA

MICK

A vrut să te violeze? Îi cunosc procedura de negociere standard. Trebuie să plecăm cât încă vasul mai e ancorat. Cel cu barca cu motor ne așteaptă. Îi este loial lui Gavro dar va face o excepție pentru bani.

ZORA

Ce se-ntâmplă cu Konstantin?
INTRĂ KONSTANTIN

KONSTANTIN

Sunt ca nou. Am dormit. Am visat că umblam pe mare în cârje.

MICK

Vrei ceva de băut?

KONSTANTIN

A mai rămas ceva?

MICK

Zora?

ZORA

Te rog.

MICK TOARNĂ TREI PAHARE. BEAU CU TOȚII.

KONSTANTIN

Noroc.

MICK

Noroc!

ZORA

Noroc!

KONSTANTIN

Pentru viitorul nostru, oricare ar fi el! (BEA) Știți ce naționalitate am eu? Sunt Marțian. Asta am scris la rubrica “naționalitate” la ultimul recensământ. Și Zora este tot Marțiană.

MICK

Chiar drăguț.

KONSTANTIN

Asa credeam la vremea aia. Ne-am întâlnit la universitate. Ne-am îndrăgostit. Și timp de câțiva ani am fost fericiți. Lucram ca designer de cărți. Credeam că importanța cuvintelor era mare. Nu existau “Noi” și “Ei” pe atunci. Toți prietenii noștri erau marțieni. Dar aveam dușmani care ne trimiteau avertismente. Tatăl meu era un istoric cu greutate. Au numit o școală după el. Cu statuia lui în curte. La câteva săptămâni de la începutul războiului ne-am pomenit cu bustul tatălui meu în sufragerie. Smuls de pe pedestal și azvârlit înăuntru pe fereastră. Zora credea că trebuia să plecăm imediat. I-am spus să nu se isterizeze. Nu ar fi trebuit să fac asta. După aceea, venind spre casă într-o seară am fost împrejmuț împreună cu alți câțiva cetățeni la o baricadă de stradă. Câțiva vlăjgani cu puști ne-au pus să declarăm dacă suntem Noi sau Ei. Aș fi putut să le spun foarte simplu că eram unul dintre Noi. Mi-aș fi putut spune numele și arăta buletinul de identitate. Mi-ar fi dat drumul.

ZORA

Ce ai făcut?

KONSTANTIN

Am zis că nu-nțelesesem întrebarea. Am refuzat să le răspund. I-am întrebat ce drept aveau ei să umble și să pună asemenea întrebări stupide. Le-am zis că eram unul din Ei.

MICK

Și ei ce-au făcut?

KONSTANTIN

Mi-au dat una-n cap cu patul puștii. Când mi-am recăpatat cunoștința mă aflu în tabăra *lor*. Aveam o grămadă de timp să mă gândesc la toată trășenia și apoi să le spun cine eram. Dar eram pe jumătate orb. De la cine ar fi trebuit să cer îndurare? De la cei care mă-nchiseseră acolo? Erau ei într-adevăr oamenii *mei*? Eu eram unul dintre *noi*, închis cu toți *ceilalți*. Acum știu ce *le-am* făcut, pentru că mi-am făcut-o *mie*. Mai târziu și-au dat seama că eu eram diferit. Mi-au dat drumul. M-am împleticit până-n prima linie și am furat un tanc.

MICK

Un tanc?

KONSTANTIN

Un tanc frumos și strălucitor abandonat pe câmp.

MICK

Unde ai învățat să conduci un tanc?

KONSTANTIN

Am făcut armata. Un tanc cu doi soldați morți în el. Unul înăuntru iar celălalt răsfrânt pe gura tancului. Am mers vreo douăzeci de mii pe șosea. Zeci de puncte de control, miliție, trupe ONU, nimeni nu m-a oprit. Mă lăsau să trec. Eu cu soldații morți cântând cântece de libertate. Apoi am rămas fără benzină. O unitate de armată m-a înconjurat. I-am spus căpitanului că aveam doi din oamenii lui, să-i înmormânteze și să-i anunțe pe cei apropiați. M-au pus într-o închisoare improvizată într-un cort. M-am târât afară noaptea. Îmi atinsesem scopul. Non existența. Un vid. Die Kunst ist tot.

PAUZĂ. ZORA ÎNCEPE SĂ LĂCRIMEZE. MICK IESE REPEDE. KONSTANTIN ÎNCEPE SĂ FREDONEZE CEVA TRIST. PAUZĂ

INTRĂ PRAJAPATI

PRAJAPATI

(FRECÂND O PATĂ DE PE UNIFORMĂ) Pata de vin. Trebuie să-mi mențin uniforma lună. Țsta-i singurul meu aspect interesant. Am văzut prea multe filme cu cowboy în Bombay cât am fost copil. Voiam să fiu ofițer de cavalerie. Ajungând la operațiunea de salvare, anunțat cu trompeta. Când am fost trimiși în luptă serviciul nostru era deja învechit. Soldații mei pot să zboare cu planorul puțin. Pot să deguste un vin și să facă puțină contrabandă. Am fost demis. S-au făcut și în alte părți greșeli. Au murit o gramadă de oameni. Lipsă de coordonare, greșeală tactică.

INTRĂ MICK

PRAJAPATI

Am pierdut totul.

MICK

Poți să fii sigur.

PRAJAPATI

Numele meu este cel al zeului Prajapati. El era ființa primordială. Era universul, Timpul și altarul sacrificial. A pus ordine în unitatea nevăzută. (PAUZĂ. ÎNCEPE SĂ PLÂNGĂ.) Iertați-mă. (PRAJAPATI SE RIDICĂ SĂ PLECE.)

ZORA

Prajapati, doar nu vrei să faci asta! (PRAJAPATI SE OPREȘTE ȘI SE-NTOARCE CĂTRE ZORA.) Doar nu vrei să te-arunci în mare și să te-nneci!

PRAJAPATI IESE. PAUZĂ. ZORA SE UITĂ LA MICK.

ZORA

Îmi place sacoul tău de seară. Se potrivește cu bagajul tău imperial invizibil. Aura ta de imunitate intangibilă. Naturaletă cu care ne ceri unora din noi să trecem liberi, fără opreliști. În caz de haos, pericol sau urgență există întotdeauna prin apropiere un consul britanic. Ești rănit, strigi "scandal internațional", un elicopter te va transporta în siguranță cât ai zice pește. Desigur asta nu te va face mai puțin empatic cu noi care suntem masacrați en gros.

MICK

Crime se petrec peste tot unde mă uit. Când privesc ceașca de cafea sunt direct transportat pe plantațiile columbiene muncite de sclavi. Mă uit la cămașă și sunt în atelierele din Honduras. Mă uit la ceas și sunt pe vasele din Singapore cu mână de lucru ieftină. Pantofii mei sport mă transportă cu gândul la prizonierii chinezi. Totul e o fraiereală.

ZORA

Asta te învață în școala aia de stat? "Toată lumea asta e o escrocherie, fii tu însuți un escroc fericit!" Te învață meșteșugul de a controla ratați ca noi, cum să atomizezi câteva triburi, cum să îndepărtezi și să manipulezi câteva căpetenii și câțiva șefi. Cum să prădezi locul și să-l lași să mestească timp de secole în conflicte etnice inutile și probleme secesioniste. Cum să trasezi granițe artificiale folosind trigonometria și riglele, cu linii drepte moarte și nici un compromis față de vreun râu, munte sau habitat natural. Ca să nu mai vorbim de oameni, sau mai degrabă popoare.

MICK

Pui păcatele strămoșilor pe seama mea?

ZORA

Vrei să spui că păcatele alea au murit odată cu strămoșii tăi? Era ușor pentru strămoșii mei totuși. În războaiele lor cei răi veneau din țări străine și vorbeau o limbă străină. Dușmanul meu este vecinul meu. Am pierdut atâta energie opunându-ne stalinismului. Nu bănuiam că naționalismul se va furișa pe la spatele nostru.

ZORA IESE. PAUZĂ

KONSTANTIN

Trebuie să-mi faci un favor. Ajut-o s-ajungă la Londra. Eu nu pot să merg. Nu vreau să mă vadă fiica mea așa.

MICK

Trebuie să mergeți împreună. Aveți nevoie unul de celalalt. Ești martor. Trebuie să te arăți și să depui mărturie.

KONSTANTIN

La ce e bun un martor? Au ucis timp de ani de zile, "în direct" pe posturile de televiziune internaționale. Nu e penurie de martori, este doar penurie de hotărâre de a-i aduce în fața justiției. Fiul lui Dumnezeu a stat atârnat de o cruce timp de douăzeci de secole și a fost martor. Și ce-i cu asta? Există un principiu universal numit indiferență. Ți-ai greșit cariera. Poate că lumea ar fi un loc mai bun dacă crimele ar continua și nimeni n-ar ști nimic despre ele.

LUKA APARE LA UȘĂ. ÎI DĂ LUI MICK UN PAȘAPORT BRITANIC.

MICK

(CĂTRE LUKA) Ai fost rapid. (ÎI DĂ PAȘAPORTUL LUI KONSTANTIN) Ți-ai aduce în fața justiției. Încă are numele meu dar conține fotografia ta. Cea pe care Zora o arăta când te căuta. O barcă cu motor vă va duce în Italia. Trebuie să plecați imediat.

KONSTANTIN

(ÎȘI CERCETEAZĂ FOTOGRAFIA DIN PAȘAPORT)

MICK

Treaba bună nu-i așa? Sunt magicieni pe vasul ăsta. Și Zora are unul la fel.
INTRĂ ZORA

KONSTANTIN

Nu-l pot primi. Unde să mă duc?

MICK

La Haga.

KONSTANTIN

Unde este Haga?

MICK

Undeva pe-acolo prin Europa.

KONSTANTIN

Unde e Europa?

MICK

Cu aproximație în nord-vest, ultima dată când am văzut-o.

KONSTANTIN

Mai puteai prididi? Să hrănești călăul cu o mână și victima cu cealaltă?

MICK

Nu prea.

KONSTANTIN

Trebuie să rămân aici. Ar trebui să trăim cu răul, ca și cu virușii sau microbii. Mi-am ucis instinctul pentru dreptate. Moralitatea este un lux privat.

MICK

Încearcă publicitatea agresivă. În justiție, ca și în afaceri nu primești ce meriți ci ceea ce negociezi.

KONSTANTIN

Te voi găsi și-ți voi înapoia pașaportul.

LUKA

Trebuie să te grăbești.

LUKA ÎL AJUTĂ PE KONSTANTIN SĂ URCE. ZORA ÎL PRIVEȘTE PE MICK.

MICK

Ordon să treceți liberi, fără opreliști.

ZORA

Dar tu?

MICK

Eu voi merge în Tunisia. Voi lucra ca reprezentant al turiștilor în vreun hotel. Dimineața le voi duce pe nemțoaice la vreun curs de fitness, la prânz îi voi distra pe copii lor iar seara voi fi DJ.

ZORA

Și asistentul îmblânzitorilor de șerpi.

MICK

Asta-mi amintește...

ZORA

...de un film

MICK

...pe care l-am văzut odată.

ZORA

L-am văzut amândoi.

SE UITĂ UNUL LA ALTUL. ZORA IESE REPEDE. MICK ÎȘI APRINDE O ȚIGARĂ.
INTRĂ DUDA

DUDA

(CĂTRE MICK) Știi că mașinile de spălat mânia rufe? Din când în când lipsește câte-un ciorap sau vreo pereche de chiloți nu e de găsit nicăieri. Unde dispar aceste articole? Te-ai gândit vreodată la asta? E vorba de milioane de bucăți aici. Unde se reunesc toate? Și în ce scop? Iată o temă de gândire. Dacă nu-i conspirație atunci ce e?

IESE DUDA. INTRĂ GAVRO.

GAVRO

Ce se întâmplă? Unde e? Unde sunt?

MICK

Au plecat.

GAVRO

Unde-au plecat? Ce vrei să spui?

MICK

Au plecat într-un voiaj.

GAVRO

Voiaj? Ce vrei să spui?

MICK

Cu barca ta cu motor.

GAVRO SE DUCE SPRE UȘĂ. MICK ÎI STĂ ÎN CALE.

MICK

Așteaptă!

GAVRO

Dă-te din calea mea.

MICK

Nu vreau.

GAVRO

(ÎL ÎMPINGE PE MICK ÎNTR-O PARTE.)

MICK

(ÎȘI SCOATE ARMA)

GAVRO

De unde o ai? Știi cum s-o folosești? (ÎȘI SCOATE ȘI EL ARMA.)

MICK

(TRAGE ÎN GAVRO.)

GAVRO

Norocul începătorului.

GAVRO CADE MORT. INTRĂ LUKA. LUKA PRIVEȘTE CADAVRUL LUI GAVRO.

Au plecat? MICK

Au plecat. LUKA

E mort? MICK

E mort. LUKA

La dracu! MICK

LUKA
S-a împușcat singur. Prea multă cocaină. Depresie nervoasă. Afaceri mafiote. Mi se plângea de asta. A căzut în mare. Nu i-am mai găsit cadavrul. Ghici cine i-a preluat afacerea?

Tu? MICK

Tu. LUKA

Eu? MICK

LUKA
Îi cunoști afacerile mai bine chiar decât le-a știut el vreodată.

Și dacă refuz? MICK

Și dacă te sinucizi și tu? LUKA

Și dacă accept? MICK

LUKA
Optzeci pentru mine - douăzeci pentru tine? (PAUZĂ.) Șaizeci pentru mine - patruzeci pentru tine? (PAUZĂ) Fifty - fifty?
SE ÎNȚELEG AMÂNDOI DIN PRIVIRI.

Săracul Gavro! MICK

Săracul Mick. Ești de-al nostru acum. LUKA

INTRĂ TANYA. SE UITĂ LA CADAVRUL LUI GAVRO.

TANYA

Frumos hoit.

MICK

Luați mortul de-aici. Eu sunt regele-acum.

LUKA ȘI MICK SCOT MORTUL. PAUZĂ. DUDA INTRĂ CU BORȘUL.

DUDA

Unde-l duceți?

LUKA

La rechini.

DUDA

Spălați-vă pe mâini când terminați și veniți la micul dejun.

PAUZĂ. DUDA ȘI TANYA ÎNTIND O FAȚĂ DE MASĂ ALBĂ PESTE BANII DE PE MASĂ. PUN BORȘUL ÎN FARFURII. INTRĂ LUKA ȘI MICK. SE AȘEAZĂ CU TOȚII. MĂNÂNCĂ. PAUZĂ. INTRĂ PRAJAPATI. E UD PÂNĂ LA PIELE. ARE UN COLAC DE SALVARE ÎN JURUL MIJLOCULUI.

DUDA

Ai sărit în apă cu un colac de salvare?

PRAJAPATI

Am făcut tot ce-am putut. Ma înecam cum trebuia. Deodată o barcă cu motor a trecut pe lângă mine. Zora mi l-a aruncat și mi-a făcut semn cu degetul. Apoi au dispărut.

DUDA ÎL APUCĂ DE UMERI, ÎL TRAGE CĂTRE EA ȘI ÎL PUPĂ ZDRAVĂN.

DUDA

Ai devenit un bărbat adevărat!
ÎI DĂ DRUMUL. PAUZĂ.

PRAJAPATI

Chiar sunt eu demn de o intervenție divină?

DUDA

Sss! Mănâncă acum.

PRAJAPATI SE AȘEAZĂ. MĂNÂNCĂ CU TOȚII ÎN TĂCERE. PAUZĂ.

PRAJAPATI

M-am scufundat până la motoare. Am văzut cadavre.

DUDA

Ce cadavre?

PRAJAPATI

Morții. Râul i-a adus în mare. Din orașe și sate, văi și munți.

DUDA

(ÎȘI FACE CRUCE) Ai milă, Doamne, de sufletele lor!

MĂNÂNCĂ ÎN TĂCERE. PAUZĂ.

LUKA

Am găsit o ființă tocată în sistemul de aer condiționat. Blană și pene într-o chestie vâscoasă. Probabil că era una dintre porumbițe. Sau vreun pescăruș.

TANYA

Porumbițe și pescăruși? Cu blană?

LUKA

Bine. Atunci un vultur?

TANYA

Ai văzut vreun vultur pe-aici?

LUKA

Bine. Era poate vreun șobolan?

TANYA

Cu pene?

LUKA

Am văzut o fotografie cu un șobolan cu aripi. Într-o carte.

TANYA

Ai citit cărți despre șobolani?

LUKA

Nu era o carte de citit. Era o carte cu poze. "Parazitul preferat" sau cam așa ceva. (PAUZĂ. SE UITĂ LA TANYA.) Vrei să stai cu mine?

TANYA

Vrei să stau cu tine?

LUKA

Vrei?

TANYA

O să fii bun cu mine?

LUKA

Vrei să te măriți cu mine?

TANYA

Da.

LUKA

Glumești?

Dar tu? TANYA

Deloc. LUKA

A aruncat cheia de la centură în mare. TANYA

O voi sfâșia cu dinții. LUKA

Ce romantic! TANYA

Mick va fi cavaler de onoare. LUKA

Duda va găti masa festivă. TANYA

Avem nevoie de un preot. LUKA

Trebuie că e vreunul prin cazino. TANYA

Atunci lucrează sub acoperire. Prajapati îl va găsi. LIKA

Vrei să spui că o facem acum? MICK

Acum? DUDA

Acum? PRAJAPATI

O, da, acum! LUKA

De ce nu? TANYA
SE PRIVESC. ZÂMBESC.
SE STING LUMINILE.

LUMINI ÎNTR-O CAMERĂ DIN LONDRA. ZORA ȘI YANA STAU LA O MASĂ,
PRIVINDU-SE.

ZORA
Acum știi totul.

YANA

Sunt mare acum.

ZORA

A trecut un an de când s-au întâmplat toate astea.

YANA

Deci tata s-a întors în Balcani ca să-i înapoieze pașaportul lui Mick.

ZORA

Și ca să-l ia pe Mick de pe nava aia.

YANA

Tata n-a fost prea fericit aici în Anglia.

ZORA

Zicea că e un câine prea bătrân ca să mai învețe giumbușlucuri noi.

YANA

Credea că cerul englez e prea jos.

ZORA

Nu cred că poate trăi fără Balcani.

YANA

S-a-ntors să termine războiul.

ZORA

Războiul s-a terminat.

YANA

Al lui nu.

ZORA

Cel puțin acum se simte mai bine.

YANA

Crezi că lui tata i-ar plăcea să știe că mi-ai spus asta?

ZORA

(ÎI ARATĂ LUI YANA SPATELE FOTOGRAFIEI POLAROID.) A scris aici: "Pentru Yana și Zora." A vrut ca tu să vezi asta.

YANA

(UITÂNDU-SE LA FOTOGRAFIE) Tata și Mick. Uită-te la ei.

ZORA

Arată fericiți.

YANA

Arată beți.

ZORA

Sunt beți.

YANA

Cred că vor face casa împreună.

ZORA

Nu m-ar mira.

YANA

Vor fi precum o casă în flăcări. Vor juca șah și vor discuta politică.

ZORA

Poate vor veni să ne vadă într-o zi.

YANA

Îi vom invita la o masă de sărbătoare.

ZORA

Numai dacă ne aduc flori.

YANA

(ÎI DĂ DESENUL.) Țsta e pentru tine.

ZORA

Frumos și senin. Este noua ta viziune?

YANA

O casă în soare.

ZORA

Flori la ferestre.

YANA

Patru figuri. O femeie, doi bărbați, un copil. "Pentru mami. Cu dragoste."

ZORA

Mulțumesc.

PAUZĂ.

YANA

(PRIVIND AFARĂ.) Nu prea sunt nici eu sigură de cerul Londrei. Adică, uite, îmi stă pe cap aproape tot timpul, pot să-l ating cu mâna. Da, aveam nori și în țara cea veche, dar erau acolo sus, văzându-și de treabă. (PAUZĂ. YANA O IA DE MÂNĂ PE MAMA EI.)

ZORA

Cred că ăsta-i începutul unei prietenii frumoase.

SE PRIVESC. ZÂMBESC.

SE STING LUMINILE.

CORTINA.

APELUL DE SEARĂ

În acest număr semnează

Puiu Lățea - Sociolog, București

Doina Ioanid - Poetă, eseistă, asistent universitar la Universitatea "Transilvania" din Brașov.

Radu Andriescu - Poet, eseist, lector universitar la Universitatea "Al. I. Cuza" din Iași

Liviu Ioan Stoiciu - Poet, prozator, publicist din București.

Santha Attila - Poet, consilier în Ministerul Educației Naționale.

Alexandru Mușina - Poet, eseist, conferențiar universitar doctor la Universitatea Transilvania din Brașov.

Mihai Vakulovski - Poet, prozator, doctorand în litere la Universitatea din București

Ștefan Ungurean - Sociolog, lector universitar doctor la Universitatea Transilvania din Brașov, director al Institutului de Administrare a Intreprinderilor.

Gheorghe Crăciun - Prozator, eseist, lector universitar la Universitatea Transilvania din Brașov.

Andrei Codrescu - Poet, prozator, publicist din New Orleans, SUA.

Richard Wagner - Scriitor din Berlin, Germania.

Bogdan Florin Popovici - Istoric, cercetător la Arhivele Statului din Brașov.

Caius Dobrescu - Poet, prozator, eseist, lector universitar la Universitatea Transilvania din Brașov.

Matei Bejenaru - Organizatorul Festivalului "Periferic".

Andrei Bodiu - Poet, eseist, lector universitar, la Universitatea "Transilvania" din Brașov.

Goran Stefanovski - Dramaturg, Londra.

Colegiul de redacție:

Zoe Petre

Gheorghe Crăciun

Mircea Nedelciu

Mircea Martin

Costel Ionescu

Adrian Marino

Alexandru Mușina

Ovidiu Moceanu

Vladimir Tismăneanu

Redacția:

Andrei Bodiș

(redactor-șef)

Caius Dobrescu

(redactor-șef adjunct)

Mihai Ignat

Marius Oprea

(redactor pentru

București)

Prezentarea artistică:

Adrian Timar

Ediția electronică:

Sorin Matei

[http://www.members.](http://www.members.tripod.com/interval)

[tripod.com/interval](http://www.members.tripod.com/interval)

**Tehnoredactare
computerizată:**

Edit Bartha

Lucian Mitrică

Tiparul:

S&G Print

Tel.: 068/258888

Adresa revistei:

Str. Iuliu Maniu nr. 52

Abonamentele se pot face la toate
oficiile poștale. Revista noastră se află
în catalogul RODIPET la numărul 7253

Revista apare cu sprijinul

Muzeului Județean
de Istorie Brașov

și al

Asociației culturale
„Interval“

în numărul viitor:
LITERATURA NOII EUROPE

I.S.S.N. 1220-5974